

BANKA

ÜÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

TÜRKİYE BANKACILAR CEMİYETİNİN YAYIN ORGANLIĞINI YAPAR

Yıl : VI

Temmuz - Aralık 1955

Sayı : 23 — 24

İÇİNDEKİLER

- Mesleğimize Ait Bağzı Hayırlı Haber ve Teşebbüsler ve
«Türk'ye Bankacılık Enstitüsü» . . . . . **BANKA**
Milletlerarası Para Fonu ve Milletlerarası İmar ve Kalkınma
Bankası Governörler Meclisleri Onuncu Toplantısı . **A. Süreyya İLOĞLU**
Kredi ve Paranın Kontrolü II . . . . . **Ragıp HANYAL**
Kredi ve Bankalar V. . . . . **İshak TURNAOĞLU**
Bankacılıkta Risk Meselesi II . . . . . **Memduh GÜPGÜOĞLU**
İkram'yeli İstikrazlar I . . . . . **Sait MAYTER**
İhracatın Finasmanı . . . . . **Şakir ÖZMEN**
Osmanlılar Devrinde Mali İşlerimiz . . . . . **H. Namık ORKUN**
Ticari Defter Tutma III . . . . . **Hikmet KEYMAN**
Şuman Plânı II . . . . . **Dr. Süleyman BERDA**
Bankalar Memurlarının Hukuki ve Cezaî Mes'uliyetleri II. **M. ERDİNÇ**
İktisadî ve Ticari Sahanın Eleman İhtiyacı . . . **Kemal KARADENİZLİ**
Dünya'da ve Türkiye'de Bankacılığ İlgilendiren Haberler. . **H. KEYMAN**

**TATBİKAT, İKTİSAT VE HUKUK SAHALARINDA ÇEK
NAMIK ZEKİ ARAL**

EKONOMİ - BANKACILIK: (Bankacılık Siyaseti, Banka Muameleleri ve işletme tekniği,
Bankaların Teşkilâtı, Bankacılık Hukuku) - HABERLER - ANKET - BİBLİYOGRAFYA
AMELİ BANKACILIK BİLGİLERİ

TÜRKİYE İŞ BANKASI

Kuruluşu : 26. 8.1924

Sermaye, İhtiyat ve karşılıklar

TL. 80.590.000

MEVDUAT

TL. 713.463.446

Merkez : ANKARA

Şube ve Ajansları

Ankara	Çine	İstanbul	Manisa
> Anafartalar	Çivril	> Kasımpaşa	> Çarşıoğlu
> Bahçelievler	Çorum	> Kazlıçeşme	Maraş
> Cebeci	Denizli	> Kurtuluş	Mardin
> Dışkapı	Dinar	> Küçükpazar	Mersin
> Kale	Diyarbakır	> Levent	Muğla
> Küçükevler	Edirne	> Moda	Nazilli
> Meşrutiyet	Edremit	> Nişantaşı	Nevşehir
> Namık Kemal	> Havran	> Parmakkapı	Niğde
> Samanpazarı	Elâzığ	> Pangaltı	Nizip
> Toptancı Halli	Ereğli (Konya)	> Pendik	Ordu
> Yenimahalle	Erzincan	> Samatya	Ödemiş
> Yenşehir	Erzurum	> Sultanhamam	Polatlı
Adana	> Lalapaşa	> Şehremini	Rize
> Köprübaşı	Eskişehir	> Şehzadebaşı	Salihli
> Kuruköprü	> Odunpazarı	> Şişli	Samsun
Adapazarı	Gaziantep	> Taksim	Sarayköy
Afyonkarahisar	Gemlik	> Tophane	Siirt
Ağrı	Giresun	> Türbe	Sivas
Akhisar	Iğdır	> Üsküdar	Söke
Aksaray (Niğde)	Isparta	> Yenicami	Tarsus
Akşehir	İskenderun	> Yeşilköy H. M.	Tekirdağ
Alaşehir	İstanbul	Izmir	Tire
Amasya	> Altınbakkal	> Alsancak	Tonya
Antakya	> Aksaray	> Basmane	Trabzon
Antalya	> Arapcamil	> Bornova	> Park
Ardahan	> Bakırköy	> Egrefpaşa	Turgutlu
Aydın	> Balat	> Karantina	Urfa
Ayvalık	> Beşiktaş	> Karşıyaka	Uşak
Bafra	> Beyazıt	> Konak	Uzunköprü
Balıkesir	> Beykoz	> Şhitler	Ünye
Bandırma	> Beyoğlu	> Tepecik	Van
Batman	> Büyükkada	> Yenigün	Yalova
Bayındır	> Büyükdere	Izmit	Yozgat
Bergama	> Cihangir	Karaman	Zonguldak
Bolu	> Demirkapı	Kars	Hariçte şubeler :
Bor	> Eyüp	Kastamonu	İskenderiye
Burhanıye	> Fatih	Kayseri	Lefkoşa
Bursa	> Galata	Kilis	
> Setbaşı	> Galatasaray	Konya	
> Yeniöl	> Heybellada	> Zafer	
Ceyhan	> Hilton	Kozan	
Çanakkale	> Kadıköy	Kütahya	
Çankırı	> Kartal	Malatya	

Paranızı atıl bırakmayın bankaya yatırınız.

TÜRK TİCARET BANKASI

Kuruluş Tarihi : 1914

Kanunî Merkezi: Ankara - İş Merkezi: İstanbul

Sermayesi : TL. 11.000.000

İhtiyatlar : TL. 4.712.000

ŞUBELER

ADANA	BOLU	GAZİANTEP	MERSİN
ADAPAZARI	BURSA	GALATA	SİVRİHİSAR
ANKARA	CEYHAN	İSTANBUL	TARSUS
ANTALYA	DÜZCE	İZMİR	TRABZON
AYDIN	ERZURUM	İZMİT	SÖKE
BEYOĞLU	ESKİŞEHİR	KONYA	ZONGULDAK

AJANSLAR

CEBECİ	(ANKARA)	HALICIOĞLU	(İSTANBUL)
SAMANPAZARI	»	KADIKÖY	»
YENİŞEHİR	»	KASIMPAŞA	»
ALTINBAKKAL	(İSTANBUL)	KÜÇÜKPAZAR	»
BEBEK	»	LÂLELİ	»
BESİKTAŞ	»	OSMANBEY	»
BEYKOZ	»	ÜSKÜDAR	»
CIHANGİR	»	ALSANCAK	(İZMİR)
ÇARŞIKAPI	»	ESREFFAŞA	»
FATİH	»	SARAFLARİÇİ	»
FENER	»	ÇARŞI	(BURSA)
FINDIKLI	»	GEREDE	(BOLU)
GALATASARAY	»	YENİCAMI	(ADAPAZARI)

Bu Sene Açılacak Olan Şubeler

AKHİSAR	İSKENDERUN	NAZİLLİ
BALIKESİR	KAYSERİ	SALİHLİ
DIYARBAHIR	MANİSA	SAMSUN

TÜRK TİCARET BANKASI

Hususi Teşebbüsün En Kuvvetli Eseri ve Tasarrufun Timsalidir.

Banka hizmetlerinden faydalanmayı ödemelerinizde çek kullanmayı adet ediniz.

BANKA

ÜÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

Tesisi : 26/3/1948

Sahip ve Müessisleri : Hikmet KEYMAN - İshak TURNAOĞLU - Mesut ERDA
Neşriyatı Füllen İdare Eden : Hikmet KEYMAN

Kapak : Hikmet Keyman

Neşriyat başlıca gazetelerde ilân olunur.

Sayısı 150, yılığđı 600 Kuruştur.

Muhabere Adresi : Posta Kutusu (11) Ankara

B a n k a H e s a p l a r ı

T. C. Ziraat Bankası: Merkez Md. Ankara 328/4698	T. İş Bankası Ankara Merkez Md. 4524	F. Yapı ve Kredi Bankası Yenişehir Şubesi Ankara 764	T. Ticaret Bankası Ankara Şubesi 12358
--	--	--	--

IDARE VE YAZI YERİ : Tuna Cad. Adakale Sok. No. 21 Yenişehir - Ankara.

YAZI İŞLERİ : Derginin gelişme ve yazı programını ilgilendiren ve başka der-
gilerde çıkmamış olan yazılar kabul edilir. Derginizde gönderilen yazılar derç edil-
sin edilmesin lade edilmez. Mesleki eserlerden bir adet gönderildiği takdirde kontra-
düsü yapılır.

İLÂN İŞLERİ : Bütün Bankaların ve müesseselerin ilân işleri yapılır.

MÜRACAAT: Yazı, abone ve ilân işleri için Dergi Müdürlüğüne (P. K. Ankara)
adresiyile müracaat edilmelidir.

Bütün muhaberatın posta kutusu adresi ile yapılması, abone paralarının banka
havaleleri ile gönderilmesi, adres ve ilân değışikliklerinin vaktinde bildirilmesi
rica olunur.

Türkiye Bankacılar Cemiyetinin yayın organlığını yapar. P.K. 315 Ankara.

BANKA DERGİSİ'NE

ABONE OLUNUZ!..

«BANKA» Dergisi Bankaların, Bankacıların ve Bankacılığı öğrenmek isteyen me-
murların ve öğrencilerin, Banka müşterilerinin ve Bankayla alakalı herkesin ve her
münevverin kitaplığında bulunacak ve dalma müracaat edebileceği, mesleki müşkülle-
rini çözebileceği eserdir.

İLÂN VERİNİZ!..

«BANKA» Dergisi Bankaların, Sigorta ortaklarının, ticaret evlerinin, Bankalara
alt türlü büro levazımı, demirbaşlar ve makineleri satan bütün kurumların ve ilmi ve
mesleki yayınların en elverişli ve esaslı ilân ve reklâm yeridir.

Bu hem sizin hem memleketin menfaatidir.

BANKA

UÇ AYLIK MESLEK DERGİSİ

Yıl : VI

Temmuz - Aralık 1955

Sayı : 23 — 24

Mesleğimize ait bazı hayırlı haber ve teşebbüsler ve « Türkiye Bankacılık Enstitüsü »

Bankacılığımızın memleketimizde eski bir maziye sahip ileri ve muvaffak bir meslek ve sanat sayılmasına rağmen öğretim, yayın ve teşkilatlanma sahalarında modern bankacılık itibariyle zamanımıza ve yaşına nazaran maalesef geri kalmış; ilerliyememiş bir durumda olduğunu gerek çıkarken gerek sonraki yayımlarımızda ortaya koymuş; Banka'nın kuruluş ve çalışmalarındaki maksat ve gayenin bu boşlukta naçiz ve mütevazı bir hizmette bulunabilmek, bir yer doldurmak olduğunu iddiasız olarak belirtmiştik.

Bu hedefe müteveccih çalışmalarımız cümlesinden olarak merhum Profesör İsmet Alkan'ın değerli ve vukufly yazılılarıyla dergimizin birinci sayısında memleketimizde de bir «Bankacılar Birliği veya Cemiyeti»nin, dördüncü sayısında da, bir «Bankacılık Enstitüsü»nün kurulmasındaki lüzum ve ihtiyacı tebarüz ettirerek esaslarını ortaya koymağa çalışmıştık.

Bu neşriyatımızın tesir ve neticeleri mi yoksa vakti saati mi geldi bilmiyoruz; fakat her halde bu teşebbüs ve neşriyatın öncüsü olduk. Memleketimizde bu sahada bildiğimiz bazı hayırlı teşebbüsler kendini

göstermeğe başlamıştır. Her ne suretle olursa olsun bundan hepimiz mesleğimiz ve memleketimiz hesabına sevinç duymakta, ilerisi için ümit beslemekteyiz.

Bildiğimiz gibi 1953 yılında «Türkiye Bankacılar Cemiyeti» kuruldu. Bugün cemiyetin yurdumuzda on şubesi vardır. Cemiyet henüz ideal bir seviyeye ulaşamamış olmakla beraber mesleğimize bu sahadada bir hizmette bulunduğu da inkâr edilemez bir hakikattir. Bu teşekkülün hiç olmazsa temelleri atılmıştır. Yakın bir gelecekte teşkilât ve faaliyetinin artacağı ve ilerliyeceği de şüphesizdir.

1954 yılında da Türkiye İş Bankası tarafından Ankara Hukuk Fakültesi'nin iş birliği ile «Türkiye İş Bankası banka ve ticaret hukuku araştırma entitüsü»nün kurulduğunu memnuniyetle müşahade ediyoruz. Doç. Dr. Avni Zarakol dergimizin (19 - 20) inci sayılarındaki kıymetli ve vakıfane bir yazısı ile enstitünün kuruluş maksat ve gayesini etraflıca açıklamıştır.

Bu yıl da Enstitünün bir Bankacılık Kursu açtığını hararet ve sevinçle karşılamış bulunuyoruz. Kursun gayesi pratikte yetmiş Banka memurlarının Bankacılık

sahasındaki nazari bilgilerini takviye etmek ve kurs ogrencilerine muayyen bir seviye verebilmektedir. Okunacak dersler : (Para ve Banka, Banka tekniği, Munasebe «Umum prensipler», Borçlar hukuku «Medeni hukuku bazı banisleri ile», Ticaret hukuku «Genel olarak», Dış Ticaret ve Hambryo, Munasebe «Bankacılık», Ticari Borçlar hukuku, Şirketler hukuku, Ticari seveler hukuku, sigorta, Deniz hukuku, Banka hukuku, Vergi «Bankacılık», Ticari Ceza hukuku) bunardan ibarettir. kursa yazılmak için lise veya ticaret lisesi bitirme imtahanlarını vermiş olmak şarttır. Ancak, Bankalarda iki sene çalışmış olanlar bu kayıttan mustesnadır.

Kurs daha ziyade Bankacılık Hukukuna muteveccihdir. Asıl Bankacılığı teşkil eden Banka tekniği ve Banka Munasebesi derslerine tahsis edilen ders saatlerini biz Bankacılık kursu için oldukça az görüyoruz. Diğer taraftan Ticaret Liseeri dışında ve Bankalarda çalışmış olmak imtiyazıyla daha dün tahsilerine giren Öğrenciler, ihtisas derslerini takip edebilecek malumatı iktisadiye ve hukukiye ile mucehhez olmalarına göre, derslerin bu zümreye bir az da ağır geleceğini zan ediyoruz.

Yukarıda sayıp açıkladığımız bütün bu teşekküllerin ve çalışmaların mesleğimizin ilerlemesi bakımından lüzumlu ve faydalı olduğu şüphesizdir. Fakat, dergimizin 13 - 14 üncü sayılarındaki başyazımızda Bankacılar Cemiyeti'nin kuruluşunu haber verirken tebarüz ettirdiğimiz veçhile, her saha ve şubedeki banka personelinin yetişme ve formasyonunu sağlaması bakımından memleketimizde de geciktirilmeden bir Bankacılık Enstitüsü kurulmasının, banka işletmeciliğimiz için her şeyden önde gelen bir lüzum ve zaruret bulunduğunu ileri sürmüştük. Bugün bu kanaat ve düşüncemizde yine de ısrar ediyoruz.

Banka ve ticaret hukuku araştırma enstitüsü, bankacılığı hukukî cephesinden ele almaktadır. Yani bankacılık hukukunu mevzu edinmektedir. Bugüne kadar bankacılık sahasında en bakir bir mevzu olması ve tamamen ihtisaslaşmış müstakil bir karakter taşıması itibariyle uygun bir te-

şekkül tarzıyla büyük bir boşluğu doldurduğu şüphesizdir. Biliyoruz ki, hukuk bankacılığında bir vasıta. Fakat kendisi değildir. Enstitünün bu yıl kurduğu bankacılık kursu da, ileri sürdüğümüz maksat ve gayeyi temine kâfi gelmiş sayılmaz. Bazı bankalarımızın kendi memurlarının yetişme ve tekâmülünü sağlamak maksadıyla kurdukları hususî bankacılık kursları da, bu gayeyi karşılayamadığı gibi daha ziyade hususî bir karakter taşımaktadır. İktisat, Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleriyle İstanbul ve İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret mekteplerinde umumî iktisat içindeki para, kredi ve banka dersleriyle Yüksek İktisat ve Ticaret mekteplerinin banka ve muhasebe şubelerindeki banka muamele ve muhasebesi üzerinde verilen dersler, bugünün bankacılık ihtisasına kâfi addedilemez. Bugüne kadar bu öğretim müesseselerinden bankalara intisap eyleyen gençler bilhassa banka tekniği (muamelesi, muhasebesi, teşkilât ve idaresi) ne ait bilgilerini bankalardaki pratik çalışmalarla ve klâsik mevzuatla elde etmektedirler. Halbuki bugün garpta bankacılığın pek çok ilmi ve teknik mevzu ve meseleleri ve geniş literatürü vardır.

Bu durum karşısında her memleketin iktisadi yapısında para ve kredi gibi iki mühim manivelayı sevk ve idare eyleyen ve böylece bütün ekonomiyi şâmil yüksek ve ince bir sanat mevkiinde olan modern bankacılık ve bankacı, gerek millî ekonomi bakımından fonksiyonunu gereği gibi yapabilmesi gerek bir işletme olarak muasır ve rasyonel bir şekilde işleyebilmesi için, modern bankacılığın, bankacılık siyaseti, banka muamele ve işletme tekniği, banka teşkilât ve muhasebesi ve bankacılık hukuku gibi kolları üzerinde hakiki ve kâmil bir ihtisasa ve münasebettar bulunduğu ilim ve teknik sahasında umumî bir kültüre sahip bulunması izah ve münakaşadan varestedir. Böyle kültürlü ve ihtisash bankacılar, ancak, saydığımız öğretim müesseseleri mezunlarının tam teşkilâtli ve programlı bir bankacılık enstitüsünden yetiştirilebilir.

Bu durumdaki bir bankacılık enstitüsü herhangi bir üniversite veya okulun içi-

ne kapanmış veya inhisarına girmiş olmalı ve tamamen müstakil bir hüviyeti haiz bulunmalıdır. Memleketimizde biran evvel kurulmasını teklif eylediğimiz «Türkiye Bankacılık Enstitüsü», bankaların müşterek tesisi olmalı üniversite, kurulacak bankalar birliği, bankacılar cemiyeti bankalar mümessillerinden müteşekkil bir idare heyeti tarafından idare olunmalıdır. İlmî selâhiyetleri bu sahadaki çalışma ve tecrübeleriyle değerleşmiş üniversite Profesörleri, ilmî ve nazarı bilgi ve çalışmaların olan mütehasıs bankacılardan müteşekkil bir öğretim kadrosu kurulmalıdır. Ayrıca bu kadroya yabancı banka mütehasısları da alınmalı ve bu yeni müessesemizde bir uzmanlardan bilhassa geniş ölçüde istifade olunmalıdır. Üniversitemizin kuruluşunda da böyle bir yol takip olunmuş; bugünün şayanı iftihar üniversitesi ve bu üniversite kadrosunda yer alan güzide ilim adamlarımız yetiştirilerek çok müsbet ve hayırlı bir netice alındığını hepimiz pek iyi biliyoruz. Eğer millî ekonomî ve bankacılığımız için çok lüzumlu ve hayatî bir ehemmiyeti haiz olan Türkiye

Bankacılık Enstitüsünde de bu müsbet yol takip ve tatbik olunursa, hakikaten burada da aynı hayırlı ve müsbet sonucu elde edeceğimiz muhakkaktır.

İşte mesleğimizin en mübrem ihtiyacı ve ana dâvası olan Türkiye Bankacılık Enstitüsünün kurulduğunu görmek en büyük dileğimiz olduğunu bir kere daha tekrarlamakta fayda görüyoruz.

Biz şimdilik bu sahada naçiz ve mütevazî çalışmalarımıza devam ederek gelecek sayımızdan itibaren, bazı mücbir sebepler dolayısıyla arızaya uğrayan amelî bankacılık bilgileri yayınıma tekrar başlayacağız ve bu konudaki eski neşriyatımızı da birlikte vereceğiz. Bu yayınımda bankaların muameleleri, muhasebesi, teşkilât ve idaresi umumî bankacılık tekniğine ve memleketimiz bankacılık sistem ve mevzuatına göre mütalâa ve tetkik olunacaktır. Bu mesaimiz başarılı ve faydalı olur da mesleğimize küçük bir hizmette bulunabilirsek Banka için yeni ve şerefli bir kazanç olacaktır.

BANKA

T. C. ZİRAAT BANKASI

1955 YILI

VADELİ VADESİZ TASARRUF HESAPLARI İKRAMIYE TUTARI
Geçen yıl olduğu gibi şimdilik

1.500.000 Lira

Bu plânda gayrimenkuller, Ziraat âletleri, çeşitli eşya ve dolgun para ikramiyeleri vardır. Her çekilise 150 liralık vâdesiz veya 250 liralık en az üç ay vadeli bir hesap açtırmak suretiyle iştirak edebilirsiniz. Fazla izahat için 491 Şube ve Ajanslarımız emrinizdedir.

"Milletlerarası Para Fonu,, ve "Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası,, Guvernörler Meclisleri Onuncu Toplantısı

Yazan : Asım Süreyya İLOĞLU

«Milletlerarası Para Fonu» ve «Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası» guvernörler meclisleri senelik toplantılarının onuncusunu geçen Eylül ayının 12 - 16 ncı günleri İstanbul'da akdetmişlerdir. Temelleri geçen dünya harbinin sonlarına doğru Birleşik Amerika'nın Bertton-Voods şehrinde atılan ve her biri kendi statülerinin tesbit ettiği esaslar dahilinde dünya ölçüsünde bir kalkınmanın teminine çalışan bu iki büyük teşekkülün umumî heyetlerinin bir defa da İstanbul'da toplanmış bulunmaları yurdumuz bakımından da hiç şüphesiz faideli olmuştur. Bu sayede devlet adamlarımızın bu umumî heyetler mü-nasebetiyle İstanbul'a gelen yabancı devlet adamlarıyla, kıymetli maliyeciler ile bir ke-re daha görüşüp fikir teatisinde bulunmaları imkânı hâsıl olduğu gibi, her iki teşekkülün faaliyetini şimdiye kadar yalnız gazete ve mecmua sütunlarında takip fırsatına malik bulunan bir çoklarımız için de bu iki dünya organizasyonunun çalışmalarını ve elde ettikleri neticeleri biraz daha yakından tanımak, biraz daha müşahhas olarak görmek imkânı hasıl olmuştur.

Tam bir hafta müddetle Milletlerarası iktisadî ve mali meseleler ile alâkalı devamlı bir çalışmanın çok cazip havasını tenefüs ettik; İkinci Dünya Harbinden sonra bütün hür milletlerin yegâne kurtuluş yolu ve iktisadî refah için tek çare saydıkları «normal iktisadî şartlara» dönüş hususunda sarf olunan emek ve gayretleri ve bu yolda kat olunan mesafeleri, gözlerimizin önünde daha kolaylıkla tecessüm ettirebildik.

Milletlerarası mübadele hareketlerine, en büyük serbestî verecek adım şüphesiz ki, bu mübadeleye katılacak milletlerin paraları arasında kayıt ve şartsız bir müba-

dele hürriyetinin kurulmasıyla kabil olacaktır. Tek taraflı mübadelelerin iktisadî inkişafı köstekleyen bağlarından ancak bu suretle kurtulmak mümkün olacak convertibilité sayesinde dünya pazarları, eski şümül ve ehemmiyetleriyle tekrar teessüs ederek milletler, bugün olduğu gibi kapı kapı dolaşarak mallarına müşteri aramak ve diğer taraftan da yine alıcı memleketten kendileri için en elverişli ne alabileceklerini düşünmek mecburiyetinden kurtulacaklardır. «Avrupa Tediye Birliği» itiraf etmek lâzımdır ki, bu yolda atılmış cidden büyük bir adımdır. Bu Birliğin önümüzdeki sene faaliyetine son verilerek doğrudan doğruya convertibilité'ye geçileceği düşünülüyordu. Batı Almanya, Belçika, Hollanda gibi memleketler çokdan buna hazır bulunmakta, fiiliyatta bunu tatbik ederek adeta resmen bu intikal tarihinin ilânını beklemektedirler. Fakat İngiltere Maliye Nazırı «Butler» in kendi memleketinin iç ekonomisi bakımından henüz bu adımı atacak derecede kuvvetli olmadığını söylemesi bu defaki toplantıda, bu hususta kat'i bir tarih tesbit edilmesine mâni oldu. Bu mevzuda söz alan hatipler «convertibilité» ye gidilmesi zaruretinden ve temin edeceği büyük faydelerden bahsetmekle iktifa ettiler. Şu halde Avrupa Tediye Birliği en az bir sene daha faaliyetini devam ettirecektir. Fakat muamelelerinde daha az müsamahalı davranacak, alâkalılardan borçlarını daha kısa zamanlarda kapatmalarını, liberasyonların genişletilmesini isteyerek convertibilité devresi için daha sıkı bir hâzırk yapılımasını sağlayacaktır.

Umumî heyetlerde ayrı «para fonu», diğeri de Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası namına iki mühim rapor okundu. Ait oldukları teşekküllerin faaliyetleriyle

alâkalı birçok kıymetli malûmat ihtiva eden bu vesikalarda, dünya ölçüsünde malî ve iktisadî hâdiselerle ilgili pek faydeli ve dikkate şayan malûmat da verilmektedir. «Milletlerarası para fonu» raporundan anlıyoruz ki; bütün dünya ölçüsünde İkinci Dünya Harbinden sonra gördüğümüz iktisadî kalkınma hareketi, 1914 - 1918 harbinden sonra, kaydolunan iktisadî kalkınma hareketinden daha çok seri, daha çok şümüllü olmuştur. Bittabi bu kalkınma nisbeti, muhtelif memleketlere nazaran yekdiğerinden pek farklıdır. Bütün Avrupa'da bugünkü sınıf istihsal, İkinci Dünya Harbinden evvelki sınıf istihsal hacminden hemen hemen % 50 fazladır. Dünya ticareti ise yine İkinci Dünya Harbinden evvelki senelere nazaran % 65 bir tezeyüt göstermektedir.

Bazı memleketler istisna edilecek olursa, dolar mintakası dışında kalan memleketlerin dolar ihtiyatları son bir sene zarfında 2,2 milyar dolar artmıştır. Birleşik Amerika'da iktisadî faaliyetin nisbî bir durgunluk arzettiği geçen yıl zarfında hâsıl olan bu memnuluk verici durumun bir sebebi, dünya ölçüsünde ham madde fiyatlarında temin olunan istikrardır. Diğer mühim bir sebep ise, bu durumdan faydalanmasını bilen Batı Avrupa ihracatçılarının dünya piyasalarında Birleşik Amerika ile rekabet edebilecek duruma geçmeleridir. Muhtelif memleketlerin para hitiyatlarında hâsıl olan bu genişliğin yarattığı müsait vaziyet geçen yıl dünya buhranında daha geniş bir serbestiye doğru gidilmesini, yer yer ithalât tahditlerinin gevşetilmesini döviz transferlerinde, şanj muamelelerinde yeni yeni kolaylıkların sağlanmasını ve bu suretle mübadele hareketlerinde multilateralisme'in, çok taraflılığın büyük ölçüde fiilen sağlanmasını mümkün kılmıştır.

Milletlerarası para fonunun raporunda para istikrarına büyük bir ehemmiyet atfolunarak bütün iktisadî hamlelerin müstakar bir para kıymeti esasına istinat ettirilmesi zarureti üzerinde durulmakta, enflasyonu önleyici bir malî ve iktisadî politika çerçevesi içinde sağlam bir tediye bilançosu temini tavsiye olunmaktadır.

Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının raporunda, 30 Haziran 1954 yılında sona eren faaliyet yılının banka için en verimli bir sene olduğu bildirilmektedir. Bu verimlilik bu müessesenin yalnız ikraz ettiği para ile sağlamağa muvaffak olduğu kârdan ziyade bankanın teşkilindeki maksada uygun olarak milletlerarası sermaye piyasalarında hakikaten mühim bir organ halini almış bulunmasından ileri gelmektedir. Filhakika banka kuruluşunu takibeden yıllar zarfında yalnız kendi sermayesiyle çalıştığı halde, şimdi bu iş yavaş yavaş portföyünde bulunan tahvilleri satmakta ve bu suretle bir çok memleketlerdeki hususî tasarrufları milletlerarası yatırımlara iştirak ettirmektedir. Banka geçen yıl kendi portföyünden (100) milyon dolarlık tahvil satmış ve kendisine karşı müstakrizler tarafından (145) milyon dolarlık bir ödemede bulunulmuştur. Bundan dolayı banka geçen yıl yalnız (88) milyon dolarlık yeni tahvil ihraç etmekle iktifa etmiş ve bunların hepsini Birleşik Amerika'dan başka memleketlerde plâse edebilmiştir.

Hususî sermayelerin milletlerarası yatırım hareketlerine iştirakleri bakımından bankanın raporunda bilhssa dikkat nazarımızı çeken sihet şu olmuştur : Bankanın iki muhtelif memlekete yaptığı ikrazlar bu memleketlerin aynı zamanda Birleşik Amerika piyasalarından yaptıkları istikrazlar ile aynı zamanda cereyan etmiştir. Fikrimizi biraz daha açıklayalım : Banka bir taraftan Belçika hükümetine (20) milyon dolarlık bir ikrazda bulunurken, Belçika Hükümeti de aynı zamanda Birleşik Amerika piyasalarından (30) milyon dolarlık bir istikrazda bulunmak imkânını elde etmiştir. Aynı suretle banka, Norveç Hükümetine (25) milyon dolarlık bir ikrazda bulunurken, bu hükümet de yine Birleşik Amerika piyasalarından (15) milyon dolarlık bir istikraz sağlyabilmiştir. Bu ikraz ve istikraz şartları yekdiğerinden biraz farklı olmakla beraber, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının Belçika'ya ve Norveç'e ikrazlarda bulunması keyfiyeti şüphesiz ki, bu iki memlekete Birleşik Amerika sermaye piyasalarının kapılarını kolaylıkla açtıran bir anahtarın vazifesini görmüştür.

Bankanın raporunda, önumüzdeki sene içinde girişilecek büyük bir teşebbüsten bahsolunmaktadır. Bu teşebbüs Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasına bağlı olarak «Milletlerarası Malî Korporasyon» (Corparation Internationale des Finance) adı altında yeni bir bankanın kurulmasını istihdaf etmektedir. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının ikraz şartları, hususî teşebbüsler için oldukça ağırdır. Bu cümleden olmak üzere herhangi bir memlekette hususî bir müesseseye bir ikrazda bulunurken, alâkalı hükümetin müsaadesini istihdaf etmek icabeylemekte ve bu da bittabi her zaman kolay olmamaktadır. Halbuki iktisaden geri kalmış olan memleketlerde de hususî teşebbüs ve sermayeye daha geniş bir iş sahası sağlamak icabetmekte ve bu memleketlerin kalkınmasında yegâne rolün hükümetlere bırakılmaması icabetmektedir. Şimdiye kadar yapılan tecrübeler, kalkınma hareketinin bazı memleketlerde hükümetler tarafından adeta «forci» edildiğini ve bundan iktisadî bakımdan tamamen elverişsiz durumlar hâsıl olduğunu göstermektedir.

Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası İdare Meclisi Reisi «Black» ile İkinci Reis «Yarner» in iktisaden geri kalmış memleketlerde de hususî teşebbüsün sağlyabileceği faydeler hakkında irat etmiş oldukları nutuklar, cidden dikkate değer bir mahiyet taşımaktadır. «Yarner» nutkunda hususî teşebbüsün esas karakterlerini sayarak bunların bilhassa, bir iş yapma «imkânını bulmak, diğer taraftan bu imkânı elde etmek için mevcut her türlü imkânları seferber etmek, sermayeyi bir kâr ümidiyle tehlikeye atmak gibi hususlar olduğunu saydıktan sonra yeni kurulacak Milletlerarası Malî Korporasyonun her şeyden evvel verimli hususî teşebbüslere» yardım edeceğini ve bir teşebbüste hükümetin alâkalı bulunmasının, Milletlerarası Malî Korporasyonun, o teşebbüslere alâkalanmış olması için bir sebep teşkil etmiyeceğini bilhassa tebarüz ettirmiştir. Yeni teşekkülün sermayesi yüz milyon dolardır. Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasıyla alâkalı bütün devletler, altın veya dolar olarak bu sermayeye iştirake

davet olunmuşlardır. Bu yeni teşekkül, yukarıda kısaca işaret ettiğimiz veçhile, alâkalı memleketin hususî sermayelerinin de iştirâk ettikleri verimli hususî teşebbüslere ikrazda bulunacaktır. Kendisi hiç bir suretle hususî sermayenin yerini almıyacak, bilâkis hususî sermayeye mümkün olduğu kadar geniş ölçüde harekete geçirmeğe çalışacaktır. Bu yolda hususî sermaye bulunmadığı takdirde kendisi adetâ «vekâleten» hususî sermayenin yerine geçerek ikraz yoluyla hususî teşebbüsleri harekete geçirecek ve bunlara ikraz ettiği paraları bilâhare sermaye şeklinde hususî sermaye sahiplerine devrecedecektir. Şu halde, bu yeni teşekkül İngilzeden kısaltılmış adıyla Y. F. A. hiç bir zaman hisse senedi almıyacak, ikrazların alâkalı müesseselere hesabı cari açmak suretiyle yapacak ancak elde olunacak kârdan bir hisse alacaktır. «Y. F. A.»nın yerli hususî sermaye sahipleriyle rekabet haline geçmiyeceği statüsünde bilhassa tasrih olunmuştur. Bu yeni teşekkülün önumüzdeki Ocak ayında faaliyete geçeceği tahmin olunmaktadır.

Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının senelik raporunda bahsolunan yeni teşebbüslerden biri de (Institut de développement) İktisadî inkişaf enstitüsü adı altında meydana getirilecek teşekküldür.

Bu enstitüde, İktisaden geri kalmış memleketlere mensup yüksek rütbeli memurlar ile bankanın ilgili memurları iktisadî gelişmelerin mevzularını esaslı bir surette müştereken tetkik ve mütalâa edeceklerdir. Altı aylık ilk tetkik devresi önumüzdeki Ocak ayında başlayacak ve buna birçok memleketlerden iktisadî gelişme mevzularıyla ilgili yüksek rütbeli memurlar davet olunacaktır.

Sözlerimize başlarken izah ettiğimiz üzere İstanbul toplantısında, hangi tarihte «convertibilité» ye geçileceği keyfiyeti üzerinde fazla durulmamış olmakla beraber, halen bütün dünyada görülen iktisadî inkişaf karşısında, bu inkişaftan sızabilecek enfilasyonun tesirlerini nasıl önliyebileceği keyfiyeti bütün alâkalıları esaslı bir surette meşgul etmiştir. Esasen son zamanlarda bu inkişafın doğrudan doğruya tesiri altında bulunan memleketlerde, ferdi ve malî

politika sahalarında alınmış olan vekaye edici tedbirler, her tarafta bu hususta bir görüş birliği olduğunu göstermekte idi. İstanbul toplantısında cereyan eden konuşmalarca bu görüş tarzının isabeti üzerinde durulmuş, ve iktisadî inkişafın kaydeylediği seyir ile umumî gelir arasında bir muvazenesizlik hâsıl olduğu, diğer bir ifade ile iktisadî verimlilik (productivité Economique)deki artış ile fertlere inkisam eden gelir revenus distibués arasında bir muvazenesizlik baş gösterdiği takdirde, istihlâk pazarlarına akacak fazla işтира fonunun

derhal bir şişkinliğe sebep olacağı, ve bundan sağlam bir iktisadî bünye için devam etmesi zarurî olan normal şartların bozularak birtakım gayrı tabiiîliklerin meydana geleceği keyfiyeti tebarüz ettirilmiştir. Milletlerarası Para Fonu Umum Müdürü irad ettiği nutukta, yüksek bir konjonktür devresine girmiş olan memleketlerde bu haki-katın ehemmiyetle gözönüne alınacağı ümidinde bulunduğunu söylemiş ve alâkalı memleket delegelerinin dikkat nazarlarını bir kere daha bu nokta üzerine çekmiştir.

Kredi ve Paranın Kontrolü

II.

Statistiques et Etudes Financières

«Supplement Finances Comparées» Sayı 17

Çeviren : Ragıp Hanyal

İskonto haddi üzerinde müdahalelerde bulunma metoduna gelince-bu metod, kemmi kredi kontrolü sisteminin üçüncü klâsik tekniğini teşkil eder-bu metod, memleketlerin çoğunda bugün ancak tâli derecede bir rol oynamaktadır. Emareleri daha Birinci Dünya Harbinde belirmeğe başlayan bu durumun sebepleri müteaddittir. Poliçelerin işgal ettiği yeri büyük mikyasta doğrudan doğruya açılan avansların, oto finanmanın, posta havalelerinin alması, iskonto haddi ile kısa, orta ve uzun vadeli diğer faiz hadleri arasındaki münasebetlerin inkitaa uğraması, külli-yetli miktarda hazine bonolarının mevcudiyeti, hemen hemen umumî bir mahiyet alan ucuz para siyasetinin neticesinde faiz hadlerinin bloke edilmesi gibi sebepler bu cümledendir. İhraç müesseseleri elbetteki kendi iskonto hadlerinde değişiklikler yapmışlardır (aşağıki tabloya bakınız). Meselâ, İtalya'da, Merkez Bankası, bankaların muayyen miktar ve nisbette

bir karşılık bulundurmaları hakkındaki mecburiyeti tamamlayıcı bir tedbir olarak kendi iskonto haddini % 4 den $5 \frac{1}{2}$ — ğa çıkarmıştır. Aynı şekilde Belçika'da, 1946 tarihli para reformu ve diğer banka tedbirleri sonunda, ticarî senetlerin reeskontu ameliyesi, kredinin genişletilmesi için lüzumlu meblâğları bankaların tedarik edebilmeleri bakımından müessir bir vasıta rolünü oynamış ve böylece, iskonto haddinin yükseltilmesi sayesinde kredinin kontrolü imkân dahiline konulabılmıştır. Fakat diğer memleketlerde iskonto nisbetindeki tahavvülât, umumiyet itibariyle $\frac{1}{2}$ puvanı geçmemiştir.

Bugün umumî temayül, reeskonttan, bir kemmi kontrol vasıtası olarak faydalanılması merkezindedir. Reeskonta artık, ibraz edilen menkül kıymetin zatî kıymetini nazara alarak otomatik surette müsaade edilmeyecek fakat her hususî hal için, mevcut ahval ve şerait göz önünde bulundurulacaktır.

Merkez Bankalarının iskonto hadleri (1)

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	Nisan 1951
Amerika Birleşik Devletleri	$\frac{1}{2}$	1	1	$1 \frac{1}{2}$	$1 \frac{1}{2}$	$1 \frac{3}{4}$	$1 \frac{3}{4}$
İngiltere	2	2	2	2	2	2	2
Norveç	3	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{4}$	$2 \frac{1}{2}$
İsveç	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	$2 \frac{1}{2}$	3	3
İtalya	4	4	$5 \frac{1}{2}$	$5 \frac{1}{2}$	$4 \frac{1}{2}$	4	4
Belçika	$1 \frac{1}{2}$	3	$3 \frac{1}{2}$	$3 \frac{1}{2}$	$3 \frac{1}{2}$	$3 \frac{3}{4}$	$3 \frac{3}{4}$
İspanya	4	4	$4 \frac{1}{2}$	$4 \frac{1}{2}$	4	4	4

(1) Milletlerarası tediyeler bankasının 21. yıllık raporu Bâle 11/6/1951

Bankalarda muayyen miktarda bir karşılık bulundurulması mecburiyeti ve bu karşılık nisbetinin değiştirilmesi gibi tedbirler, kemmi kredi kontrol tedbirleri arasında, iskonto haddine müdahale tedbirinin aksine olarak. İkinci Dünya Harbi içinde en fazla rağbet görenlerden biri olmuştur.

Filiyatta, alâkalı makamlar, umumi kaide olarak, bu iki sistemi telif etmektedirler. İki sistemin telif ve mezcedilmesi işi şu şekilde sağlanmaktadır. Ya bankalar için, bankada mevcut mevduatın hey'eti umumiyesine şâmil bir karşılık «Couverture de base» tesis olunmakta (bankadaki umum mevduat hacmi ile bunların karşılığı teşkil eden derhal emre âmade ihtiyat arasında muayyen bir nisbet mevcuttur. Bankadaki mevduattan bir kısmının tesirsiz bırakılmasının arzu edilmesi halinde aradaki nisbet yükseltir; aksine olarak, tedavüle yeni banknotlar çıkarılması takdirinde de nisbet indirilir) yahutda, banka mevduatında, mebdede ve esas kabul edilen muayyen bir devre veya tarihe nisbetle sonradan ne kadar bir fark husule gelmiş veya gelmesi muhtemel görülmüş ise işte sadece bu farka (artan veya azalan miktar) şâmil bir tefazulî karşılık «Couverture differentielle» veya «Couverture marginale» tesis edilmektedir. (Bu nevî karşılık metodu, mevduatın tamamına değil fakat sadece, mevcut mevduatta, muayyen bir devre veya tarihe nazaran sonradan vukua gelen fazlalığa tatbik olunmaktadır).

Birleşik Amerika Devletleri, «karşılık nisbetleri» sisteminin en geniş bir şekilde tatbik edildiği memleketlerden biridir. Gerçekten, ticaret bankalarında muayyen miktarda bir ihtiyat fon bulundurulması esasını nizama bağlayan ilk memleket Birleşik Amerika Devletleri olmuştur. O tarihlerde böyle bir nizamın kurulmasındaki başlıca gaye, mevduat sahiplerinin himayesi idi. Bahsi geçen nizama göre, bankanın daimî surette elde buldurmağa mecbur tutulduğu asgarî karşılık nisbeti bir defaya mahsus olmak üzere tesbit ediliyor ve bu nisbet uzun yıllar devam edip gidiyordu. Binaenaleyh bu usul, kre-

dinin kontrolü bakımından, kâfi derecede müessir bir rol oynamamıyordu. Hakkî inkılâp ve yenilik «Federal Reserve Board»a (1) karşılık nisbetini «taux de Couverture» değiştirme hususunda selâhiyet verilmesiyle başlamıştır. İlk def'a 1933 tarihli kanun, F. R. B.a, asgarî karşılık nisbetini muayyen hiç bir had tanımaksızın artırmak selâhiyetini vermiştir. Bugün dahî mer'iyette bulunan 1935 tarihli Banka Kanununun, «Banking Act» kabulündenberi, F. R. B., karşılık nisbetini, banka guruplarına ve mevduatın mahiyetine göre bazı hadler dahilinde değiştirebilmektedir. Okuyucularımız, bu kitabın Amerika Birleşik Devletlerine tahsis edilen kısmında, 1935 tarihli kanunla tesbit olunan asgarî ve azamî karşılık nisbetlerini ve aynı zamanda halen tatbik edilmekte olan nisbetleri göreceklerdir. (1) İkinci Dünya Harbinden sonra, karşılıklar hadlerinde değişiklikler yapmak usulünden geniş ölçüde istifade edilmiştir. Sisteme bağlı bankalar tarafından ihtiyat nisbetinin 15 defa değiştirilmiş olması da bunu kâfi derecede isbat etmektedir. Tatbik edilmekte olan ihtiyat nisbeti hemen hemen azamî hadde ulaştığından, Başkanlık Kredi komisyonu, «Comission Presidentille du Credit» 1950 yılı Aralık ayı sonunda, 1935 tarihli kanunla tesbit edilen azamî karşılık nisbetinin yükseltilmesini tavsiye etmiştir. Zaten Başkan Truman da, 26 Nisan tarihinde Kongrede okuduğu mesajda bu tedbirlerin meziyetlerini belirtmişti. Ancak son zamanlarda, bankalardaki ihtiyatlar ve ihtiyat nisbetleri mevzuunda F. R. B. a verilmiş olan selâhiyetler tenkid edilmeğe başlamıştır. Buna mukabil F. R. B. in Reisi de, F. R. B. tarafından bankalar üzerinde yapılan kontrolün takviyesi bakımından, sisteme dahil bulunmayan ticaret bankalarının da, ihtiyat nisbeti hakkındaki mecburiyete tâbi tutulmalarını istemiş-

(1) Aşağıdaki kısaltılarda «Federal Reserve Board» kısaltılmış olan F. R. B. harfleriyle gösterilecektir.

(1) 1942 tarihinde, F. R. B. a Newyork ve Şikago Merkez Bankalarının mecburi ihtiyat hadlerinde ayrı ayrı değişiklikler yapmak hak ve selâhiyeti tanınmıştır.

tir. Ancak sisteme dahil bulunmayan bankaların çok daha fazla oldukları düşünülecek olursa, F. R. B. in selâhiyetlerine karşı tevcih edilen tenkitlerin kuvvet ve şumulü daha kolay anlaşılır. Halihazırda ticaret bankalarının yarısından fazlası (1949 da %51.2 si) F.R.B. dışında kalmakta ve mevduatın takriben %13 ünü ellerinde bulundurmaktadırlar. Mamafih F. R. B. de mevduatın % 85 ini kontrol etmektedir. Bazıları muayyen nisbette karşılık bulundurma mecburiyeti, sistem dışındaki Ticaret Bankalarına teşmil edildiği ve bunları kontrol selâhiyeti de yine F. R. B. a verildiği takdirde devletlerin (Etats) hukukunun ihlâl edilmiş olacağı düşüncesini ortaya atmaktadırlar. Gerçi şimdiye kadar bu mevzuada herhangi bir tedbir alınmış değildir. Fakat her şeye rağmen, Başkanlık Kredi komisyonu dahi, Haziran 1951 de, muayyen nisbette ihtiyat bulundurma mecburiyetinin takviyesi ve mecburiyetin, sistem dışındaki bankalara da teşmili lüzumunu ehemmiyetle belirtmiştir.

«Selectif» kredi kontrolü usulü de yine, para siyasetinden mes'ul sahibi selâhiyet zevatın, kredi kontrolü mevzuunda daima yaratıcı muhayyileye sahip oldukları Amerika Birleşik Devletlerinde doğmuştur. Karşılık nisbeti sistemi umumî kredi arzı üzerinde müessir olduğu halde. «Selectif» kredi kontrolü daha ziyade, sadece bazı sektörlerdeki kredi talebi üzerinde tesir icra eder. Bu usulün esası, bazı muamele grupları için bahsedilen kredi haddinin değiştirilebilmesinden ibarettir. Amerika Birleşik Devletlerinde bu tip kontrol münhasıran istihlâk kredisine, inşaat kredisine ve bir de borsa'da menkul kıymet mübayaası için kullanılan kredilere tatbik olunmaktadır.

Esham ve tahvilât mübayaası için istimal olunan kredilerin tanzimi işi (margin requirement) 1934 de başlamıştır. Gaye, esham ve tahvilât satın alanların muhtemelen talep edecekleri kredi miktarını tahdit etmektedir. Enflasyon devrelerinde spekülâtif mahiyeteki esham ve tahvilât mübayaaları artacağı cihetle, böyle bir tanzim ameliyesinin faidesini inkâr etmek güçtür. Halihazırda esham ve tahvilât mü-

bayaasına ait azamî kredi haddi, bu esham ve tahvilât kıymetinin % 75 i dir.

Amerika'da ehemmiyeti herkesçe malûm olan istihlâke ait kredinin tanzimi tedbiri, ilk defa 1 Eylül 1941 de ittihaz olunmuş, 1 Kasım 1947 de kaldırılmış, 20 Eylül 1948 ve 30 Haziran 1949 tarihleri arasında tekrar mer'iyete vaz'olunmuştur. Bazı muayyen ve malûm maddeler için satın alıcının peşin olarak ödediği meblâğa asgarî bir kredi haddi tesbit olunmuştur. İkraz olunan paranın iadesi için de yine azamî bir müddet tâyin edilmiştir. F. R. B., akont miktarını veya sonuncu tediye tarihi tadil edilmekle, kredi taleplerini de azaltmak veya çoğaltmak imkânlarına sahip bulunmaktadır.

İnşaata ait ikrazatın tanzimi programına gelince bu da, bazı bina kategorilerine tatbik edilmekte ve verilen kredinin miktarı da, inşaat kıymetinin % 50 si ile % 90 ı arasında değişmektedir.

Amerika'daki tatbikattan müphem olan Belçika ve Hollânda Birinci Dünya Harbi sonunda, kendi memleketlerinde mecburî karşılık sistemini «systeme de ccouverture obligatoire» tatbik etmeğe başlamışlardır.

Belçika'da para siyasetinden mes'ul makamlar, 1946 yılında, ticaret bankalarının, nakit halindeki normal ihtiyatlarından ayrı olarak, bir de, Bankadaki mevduatın % 50 - %65 i nisbetinde (bankanın ehemmiyet derecesine göre) devlet esham ve tahvilâtından müteşekkil bir ihtiyat bulundurmalarını karar altına almışlardır. Bu tedbir para tedariki için devlet eshamı ve tahvilâtını ellerinden çıkarıp atmamak imkânına sahip olan Belçika bankalarının bu imkânlarını çok müessir bir şekilde daraltmıştır.

Geçen seneye kadar kredinin kontrolü mevzuunda sert bir siyaset tatbikine rıza göstermemiş olan Hollânda dahi şimdi kanaatını değiştirmiş durumdadır. Son defa hükümet, Parlâmentoya, bankaları, mebdde kabul edilen bir tarihte ellerinde mevcut karşılık nisbetinde devamlı bir karşılık bulundurmağa mecbur eden bir kanun projesi sevk etmiştir. Çok elâstiki olan bu sistem, muhtelif bankaların karşılık nisbetleri arasındaki âzim farklar dolayısıyla

vaz'olunmuştur. Hollânda, tarihinde ilk defadır ki böyle bir tedbir almaktadır. Bu sebeptendir ki, tasarı parlâmentoda kuvvetli bir muhalefetle karşılaşmıştır. Mevcut duruma göre, mezkûr projenin, olduğu gibi kabul edilmesi ihtimali çok zayıftır.

Muayyen nisbette karşılık bulundurma sisteminden tarih itibariyle en geç mühlüm olan memleket, İsveç'tir. Eski sistem 10 Temmuz tarihinde tamamen tadile uğramıştır. Bankaların nakdî karşılıkları ile esham ve tahvilât ihtiyatlarının yekûnu (tasarruf mevduatı hariç olmak üzere) banka pasifinin % 10 u olarak tesbit edilmiştir. Halen küçük bankalarda daha düşük nisbetler tatbik edilmektedir. Bu ihtiyatların % 40 ı nakdî ihtiyat halinde bankada mahfuz tutulacak ve bu % 40 ın % 25 i de Risbank'a tevdi edilecektir.

Tefazulî karşılık sistemini «Systeme de couverture marginale» veya «couverture differentielle» i tercih eden memleketler arasında onu en ileri bir merhaleye götüren memleket Avustralya olmuştur. «Hususî hesaplar» rejimi, 1941 de muvakkat bir harb tedbiri olarak vaz'edilmiştir. 1945 tarihli banka kanunu «Banking Act» bu rejimi, Avustralya mevzuatına kat'î olarak ithal etmiştir. Yeni kanun metnine göre, ticaret bankaları, ellerinde mevcut yeni mevduatın muayyen bir kısmını (bu miktar Avustralya Merkez Bankası tarafından tesbit edilmektedir.) imparatorluk camiası bankasında «Commonwealth Bank» açılan hususî bir hesaba yatıracaklardır. Harb içinde, Ağustos 1939 tarihine nisbetle mevduatta vukua gelen fazlalık hemen hemen donmuş bir hale konulmuştur. 1940 ile 1948 arasında mecburi karşılık nisbeti % 45 e indirilmiş, fakat mezkûr tarihten sonra tekrar cüz'î miktarda artırılmıştır. Son artırma teşebbüsüne, te-diye müvazenesindeki fazlalıklar dolayısıyla vukua gelen enflasyoncu tazyiki azaltmak maksadiyle girişilmiştir.

İtalya ise muhtelit bir karşılık nisbeti sistemi «systeme mixte de taux de couverture» kabul etmiştir. Nisan 1947 de Bakanlıklar arası kredi komisyonu seri halinde bazı teklifler ileri sürmüş ve aradan çok zaman geçmeden komisyon teklifleri

Parlâmento tarafından kabul edilerek mer'iyet mevkiine konulmuştur. Kanuniyet kesbeden teklifler, enflasyonla yapılan mücadelede büyük muvaffakiyetler sağladığı için derhal dünya efkârı umumiyesinin nazarı dikkatini celbetmiştir. Hakikatte, İtalya'daki sistem hiç değilse teknik bakımdan, herhangi bir fevkalâdelik arzetmemekte ve daha ziyade uzun zamandanberi Avustralya'da ve Amerika Birleşik Devletlerinde tatbik olunan sistemlerin bir terkininden ibaret bulunmaktadır. İtalya'da bahsi geçen kanun mucibince bankalar, gerek sermayelerinin 10 mislinden fazla olan mevduatın % 20 sine gerekse bankadaki mevduatın umumî yekûnunun % 15 ine nüsavi bir meblâğı ihtiyat olarak ayırmağa mecbur tutulmuşlardır. Ayrılan bu karşılıklar İtalyan Bankasındaki devlet esham ve tahvilâtına yahut da, İtalyan Bankasında veya hazineye açılan ve faiz getirmeyen bir hesaba yatırılacaktır. Bundan başka, mevduatta, 1 Ekim tarihindeki mevduat hacmine nisbetle vukua gelen fazlalıklar banka ihtiyatlarının yekûnu, mevduat yekûnunun % 25 ine balığ oluncaya kadar ihtiyat olarak ayrılacaktır.

Açık piyasa muameleleri tatbikatı, bugün dahî, bir dereceye kadar itibar görmekte berdevamdır. İskonto haddinde değişiklikler yapmak usulünü tamamen terkeden İngiltere gibi memleketlerden bazıları, halen açık piyasa muameleleri tatbikatına mühim bir yer vermektedir. Kemî bir kredi kontrolü siyaseti takip eden memleketlere gelince, onlar da çok daha haklı olarak, kredi manivelâsına tesir edebilme istidadını haiz tedbirler arasında, açık piyasa muameleleri tatbikatına büyük bir ehemmiyet atfetmektedirler.

Mamafih bu durum kimseyi yanıltıp aldatmamalıdır. Zira, İkinci Dünya Harbinin hitamındanberi açık piyasa muameleleri ancak hususî bazı şartlar altında işleyebilmektedir. Bahsi geçen şartlar ise onun bir kredi kontrolü silâhı olmak itibariyle haiz bulunduğu tesir ve nüfuzu azaltmaktadır. Hemen 10 senedenberi serbest piyasadan yapılan esham ve tahvilât mübayaalarının başlıca gayesi, devlet esham ve tahvilâtı rayiçlerini başa baş kıymet civa-

rında bulundurmaktan ve binnetice (konversiyon ameliyeleri sayesinde müsait zemin hazırlanmış olacağı cihetle) faiz had-dini az yüksek bir seviyede tesbit etmek-ten ibaret olmuştur. Askeri masrafların fi-nansmanı için lüzumlu sermayeleri müm-kün olduğu kadar ucuz bir bedelle temin etmenin zarurî olduğu ve rasyonman usu-lü ile maddî kontrollerin şöyle böyle işle-diği harb devresi zarfında, merkez banka-sınca yapılan esham ve tahvilât mübayaa-larının enflasyoncu tesiri mahdut kalmış-tır. Ancak, harbtен sonra, birçok memle-ketlerde harb içinde konulan maddî kont-roller evvelâ gevşetilmiş, sonra da kaldı-rılmış ve tek istikâmete müteveccih açık piyasa muamelelerini takip eden kredi ge-nişlemeleri ile tedavüle çıkarılan yeni pa-ralar, mes'ul makamların ittihaz ettikleri tahdit edici malî tedbirlerin tesirini büyük nisbette azaltmıştır. Eğer maksat normal açık piyasa muameleleri prensibine avdet idi ise bu takdirde, enflasyon devresinde, kredinin kontrolü ile muvazzaf teşekkülle-rin ellerindeki esham ve tahvilâtı piyasaya sürmek icabederdi. Binnetice uzun vadeli faiz haddi yükselir ve kredi esasında bir daralma sağlanırdı. Fakat böyle bir siya-set, devlet borçları mürettebatının bütçeye ettiği yükü ağırlaştırmış olurdu. Para si-yasetini idare ile vazifeli makamlar orta-lama bir hal çaresine baş vurmışlar, yani devlet esham ve tahvilâtını himaye siyase-tini bırakmışlardır. Fakat böyle bir yola giderken eldeki esham ve tahvilâtı tekrar satıp elden çıkarmağa tevessül eylemiş-lerdir. Tutulan yeni istikamet neticesinde, 1946/47 yılından itibaren, faiz hadleri, da-da az sun'î olan bir seviyede karar kılmış-tır. Görüldüğü gibi klâsik açık piyasa mu-ameleleri siyaseti uzun müddet uykuya dalmıştır. Bugün bu metoda daha ziyade vergi tahsilâtının teşviş edici «perturbat-ric» tesiri dolayısıyla mevduat hacmin-de vukua gelen mevsimlik tahavvülâtı tah-fif için müracaat olunmaktadır.

Rantların vikayesi siyasetini terkeden ilk memleket İtalya olmuştur. (1946). İtal-yan Resmî Makamları, krediyi tahdit si-yasetini (bankaları, muayyen nisbette kar-sılıklar bulundurmağa mecbur kılmak su-

retile) tamamlayıcı bir tedbir olarak, 1947 de uzun vadeli faiz hadlerinin serbestçe de-ğiştirilebilmesini karar altına almışlardır. Kararı müteakip faiz haddi hemen % 7 den % 8 e yükselmiştir.

Aynı şekilde, 1947 de İngiltere Ban-kası ile Hazine, uzun vadeli devlet esham ve tahvilâtının faiz haddini, esham ve tah-vilât mübayaası sayesinde % 2 1/2 de tut-maktan vaz geçmişlerdir.

İngiltere'de, menkul kıymetler piya-sası, 1947 ve 1949 da tediyе muvazenesi mevzuunda karşılaşılan büyük güçlüklerin tesiri altında kaldığı zamanlarda dahi İn-giltere Bankası şumullü bir müdahaleden imtina etmiştir. Keza İsveçte'de, «Risk-bank» uzun bir tereddüt safhası sonunda Temmuz 1950 tarihinde verdiği bir kararla, tahvilât piyasasını himayeye devam etmeyeceğini (o tarihe kadar tahvilât pi-yasasındaki faiz haddi % 3 civarında çivi-lenip kalmıştı) açıklamıştır.

Fakat açık piyasa muameleleri siyase-tinde yapılan değişikliğin en mühimi Ame-rika Birleşik Devletlerinde vukua gelmiş-tir. Yalnız burada bir noktaya işaret et-mek lâzımdır ki, o da şudur. Amerika Bir-leşik Devletlerinde «Open Market» mua-meleleriyle meşgul olma vazife ve selâhi-yeti, 1922 de kurulup müteaddit defalar yeniden teşkilâtlandırılan ve «Federal Open Market Committee» adı verilen hu-susî bir teşekküle terettüp etmektedir. «Federal Reserve System» in «Conseil des gouverneurs» ünün 7 âzası ile ihtiyat Bankaları tarafından seçilen 5 temsilciden tereküp eden bu komite, serbest piyasa-daki mübayaa ve satışları idare ve tanzim hususunda tam ve mutlak bir selâhiyete sahip bulunmaktadır. Bununla beraber, mezkûr komitenin, «Federal Reserve Board» a tâbi olduğunu söylemeğe tabia-tıyla lüzum yoktur.

Daha 1946 dan itibaren kısa ve orta vadeli faiz hadlerinde, bu hadleri yüksel-tici bazı değişiklikler yapılmış olmasına rağmen, Hazinenin ve «Federal Reserve Board» ın siyaseti Ağustos 1950 tarihine kadar, Devlet esham ve tahvilâtının uzun vadeli faiz haddini % 2 1/2 civarında tut-mak şeklinde tecellî etmiştir. Ancak, yuka-

rıda yazılı mekanizma tam mânasile, işlediği için «Federal Reserve System»deki devlet esham ve tahvilâtı cüzdanı 2,7 milyar dolarlık bir artış kaydetmişti. Bu hal ise banka kredilerinin, 6 misli artması ihtimalini doğuruyordu. İşte tam bu sırada «Federal Reserve Board» ile Hazine arasında bir ihtilâf zuhur etti. İhraç müessesesinin başındakiler, kredi hacmindeki genişlemeyi çok fazla buluyorlardı Bu sebeple, biraz yukarıda bahsi geçen tedbirleri ittihaz ettikten sonra, Federal fonların hırcayesine matuf esham ve tahvilât mübayaalarının durdurulmasını talep ettiler. Buna mukabil hazine faiz haddindeki bir artırma ameliyesinin borç kalemindeki yükü ağırlaştıracağı ve zaten bu tedbirin enflasyonla mücadele bakımından da müessir bir çare olarak görünmediği mütalâasını ileri sürdü. Haftalarca süren karşılıklı müzakere ve münakaşalardan sonradır ki, «Federal Reserve Board»ın noktaî nazarı galip geldi. 3 Mart 1951 tarihli bir tebliğ ile, daha yüksek faizli yeni tip hazine bonoları çıkarılacağı ve yeni bir açık piyasa muameleleri siyaseti takip edileceği beyan olundu. Artık devlet esham ve tahvilâtının sistemli bir tarzda himayesi siyasetine son verilecek ve bu esham ve tahvilât fiyatları, serbest arz ve talep kanununa tâbi olacaktı. Söylemeğe lüzum yoktur ki, icabı halinde «Federal Reserve Board» piyasayı tanzim maksadile arızî bazı müdahalelerde bulunabilecekti. Bu da zaten gayet tabii idi. Hiç şüphe yok ki, yeni siyaset dahi bazı tehlikeler arz ediyordu. Mamafih devlet esham ve tahvilâtına sahip olanlar ve hususile sigorta şirketleri, fuzulî bir zarara maruz kalmaktan korkmuyorlardı. Rayıç düştükçe, esham ve tahvilât hamilleri için, ellerindeki esham ve tahvilâtı satmanın cazibesi de azalıyor, buna mukabil sermaye sahipleri için de esham ve tahvilât mübayaası kârlı bir iş halini alıyordu. Bu arada, federal ihtiyat bankaları da kendi zaviyelerinden bazı tedbirlere baş vurmaktan geri kalmadılar.

Üzerinde ne kadar ısrarla durulsa yine de fazla sayılmaması gereken bir nokta vardır ki, şudur : Kredinin kontrolüyle

alâkalı şu veya bu teknik üzerinde bir hükiim ve karara varılmak ve bunların Fransa'daki tatbik imkânları hakkında bir neticeye ulaşılmak istenildiği zaman, daima Fransa ile diğer memleketlerdeki siyasi, içtimai ve iktisadî bünye farklarını göz önünde bulundurmak ve çok ihtiyatlı hareket etmek lâzımdır. Fakat bununla beraber, yukarıda izah olunan usuller hakkında bazı neticelere varmak da mümkündür. O neticeler şunlardır :

1 — İngiliz tipi olan, doğrudan doğruya kontrol sistemi, prensibi itibariyle sistemlerin en sadesi ve aynı zamanda en cezârsidir ve tatbikatda da büyük muvaffakiyetler sağlamıştır. İngiliz Maliye Nazırı, bankalarla hükümet arasındaki sıkı işbirliğinden duyduğu memnuniyeti müteaddit defalar belirtmiştir. Filhakika, banka avansları yekûnu, harb sonundanberi devamlı surette arttığı halde, bilâhare, normal telâkki edilen veya arzuya şayan görülen bir seviyede karar kılmıştır. Ancak, kontrolün, hem hiç bir kanun ve mevzuat metni olmaksızın ve hem de müziç bir hal a'maksızın tatbik olunması ve ayakta durup devam edebilmek için, İngiltere'den gayri herhangi bir memlekette rastlanması mümkün olmayan bazı şartların mevcudiyetini gerekli kılan bu sistemin, diğer memleketlerde tatbiki oldukça zordur. Nettekim aynı yolda yürüyen ve aynı sistemi kabul eden muhtelif memleketler ve bu arada Hollânda ile Fransa, sisteme bazı ilâveler yapmak, hattâ onun yerine kemmî kontrol tekniğini ikame etmek zorunda kalmışlardır. Mamafih hakikatı söylemek lâzım gelirse, doğrudan doğruya kontrol «Contrôle Direct» sisteminin kıymet ve itibarı hâlâ büyüktür. Kemmî kontrol sisteminin en fazla rağbet gördüğü bir memleket olan Amerika Birleşik Devletlerinde, Başkanlık Kredi komisyonu «Commission Presidentielle du credit», 1951 tarihinde tamamen keyfî «qualitatif» mahiyette mecburî bir kredi kontrolü sisteminin derhal ihdasını istemiştir.

2 — Buna mukabil bazı memleketler de, kendine has bazı meziyetleri olan kemmî kontrol sistemini tercih etmektedirler.

Netekim 1947 son baharında İtalya'nın girdiği tecrübe bu cümledendir. Tecrübe, sadece bir ihtiyat haddi sisteminin tatbik mevkiine konulmasından ibaretti. 1947 sonundan itibaren fiyat yükselişi önlendi. Banka kredilerindeki gelişme temposu ehemmiyetli nisbette hafifledi. Mamafih, bu selâhın müessiriyet derecesi memlekette memlekete değişmektedir. Meslâ Avustralya'da aynı prensip çok daha zecri bir şekilde tatbik olunmuştur. Fakat buna rağmen, harbden, İtalya'ya nazaran çok daha az müteessir olan bu memlekette enflasyon

1945 den itibaren gelişmekten hali kalmamıştır.

Diğer memleketlerdeki kemmi kontrol sistemi, gerek muvaffakiyet ve gerekse başarısızlık bakımından, yukarıda yazılı memleketlerdeki kadar mühim olmamıştır. Tecrübelerden edinilen umumî intiba ve kanaat şudur ki, müşkülât ve formalitele-ri nisbeten az olduğu için tercih edilen bu teknik, sistemin ve tekniğin tesirlerini artıracak mahiyetteki tedbirlerle birlikte tatbik olunduğu zamandır ki, azamî derecede semere vermektedir.

S O N

Kredi ve Bankalar

V

Yazan : İshak TURNAOĞLU

IV — ASRIMIZDA KREDİNİN KARAKTERİSTİK VASIFLARI :

19. asır ile 20. asrın ilk yıllarında görülmemiş bir inkişafa mazhar olan kredinin, ilmî keşifler, yeni memleketlerin keşif ve istismarı ile tahrik edilmiş olan sanayi ve ticarî kalkınma hareketlerine çok mühim yardımı dokundu.

Asrımızda kredinin fevkalâde inkişaf ve tekâmülüne âmil olan hâdiseleri aşağıda arz ediyoruz.

A — Tevdiat Bankalarının Temerküzü:

Kredinin tekâmülü hâdiselerinden en mühimi, büyük tevdiat bankalarının teşekkül etmiş olmasıdır. Birçok memleketlerde Anonim şirket halinde teessüs etmiş olan kredi müesseseleri, tâli derecedeki bankaları kendi bünyeleri içine alarak yeni şubeler açmak suretile müessese ve şahısların mevcut sermayelerini celp etmişlerdir.

Bu temerküz bir tesadüf eseri değil, bankacılık ticaret ve tekniğinin ihtiyaç ve zarureti neticesi olarak vuku bulmuştur. Emniyet içinde yaşamak isteyen bir kredi müessesesi, risklerini dağıtmak mecburiyetindedir. Ve bu gayesini de ancak geniş bir müşteri kütlesine sahip olmakla sağlayabilir. Çok büyük bir bankanın, bütün ihtiyatî tedbirlerin alınmış olmasına rağmen, birkaç müşterisinin aceze düşmesi neticesi olarak maruz bulunduğu zararlar, kârlı muamelelerinin zırasında kaybolur ve işletme neticesine menfi bir tesir icra edemez. Halbuki mahdud bir muhitte çalışan ve mahdud müessese ve şahıslara kredi açan bir banka için mes'ele başkadır. Mühim miktarda istikraz akteden bir müstakrizin iflâsı, bu gibi küçük bankaları tehlikeye sürüklemeye kâfi gelebilir.

Nihayet kuvvetli ve çok şubeli bir ban-

kanın, memleketin muhtelif yerlerinde dağılmış küçük kredi müesseselerine nazaran halk üzerindeki nüfuz ve itimadı daha fazla olur. Bankaların temerküzü, tevdiat muamelelerinin artmasına ve halkın tediyeye şart ve itiyatlarının değişmesine âmil olmuştur.

B — Çek İstimâlinin Taammümü ve Nakitsiz Tediye Şekli :

Bankalar geniş bir mudi kitlesine sahip olunca, mudiler paralarını nakten istirdat etmiyerek, çek kullanmağa başladılar. Çek, hamiline, üzerine keşide edildiği müesseseden parasını çekmekden başka bir şeye yaramaz. Bir bankada tevdiat hesabı bulunan bir şahsın, mühim miktardaki alacağını paketler halindeki banknotlar yerine, çekle tahsili tercih edeceği muhakkaktır.

Mudi aldığı çeki nakten tahsil etmeden, bankasına tevdi ederek hesabını matluplandırmak suretile para saymak küifetinden ve diğer muhtemel risklerden kurtulmuş olur. Bankalar da bu suretle birbirlerine karşı alacaklı, borçlu olur ve muayyen zamanlarda hesaplarını, nakit harekâtına meydan vermeden mahsup suretile tasfiye ederler. Bu inkişaf ilerledikçe, piyasada lüzumsuz bir hal alan kâğıt paraların banka kasalarına akmağa başladığı görülmüştür.

Bu suretle kasa mevcutları artan bankalar, daha fazla kredi vermek imkânını bulmuşlardır. Bu hal 19. asrın sonlarında ve 20. asrın başında kredinin sür'atli bir inkişafa mazhar olmasına yardım etmiştir. Bidayette hiç de düşünülmediği halde, ihtiyarî olarak bankalar avans ve iskonto muamelelerini, istihsal ve mübadelenin ihtiyacı hissettiği derecede arttırmağa muvaffak oldular.

Bankalar yalnız mevcutlarının arttı-
ğından değil, fakat nakitsiz tediye sisteminin
inkişaf ve taammümü dolayısıyla, sana-
yi ve ticarete tedvir sermayesi tedarikine
hizmet etmişlerdir.

Fakat bu sistem aynı zamanda kredi
mekanizmasını çok nazık bir hale sokmuş-
tur. Bazı memleketlerde derhal tediyesi lâ-
zım gelen tevdiat miktarı milyarları aş-
mıştır. Bankalar ise borçlu oldukları para-
ların az bir kısmını kasalarında muhafaza
derek diğerlerini ekseriyetle derhal tahsi-
li mümkün olmayan kredi muamelelerine
tahsis ederler. Binaenaleyh, büyük bir mu-
di kıtlası aynı zamanda tevdiatlarını çek-
mek istedikleri takdirde, hiç bir bankanın
istenilen paraları derhal ödemek iktidarın-
da olamayacağından umumî bir çöküntü-
ye sürüklenilmiş olur.

Modern cemiyetlerde kredinin munta-
zam işleyebilmesi, bankalarda paraları bu-
lunan mudilerin itimadı ile mümkündür.
Mudilerin itimadı da geniş bir ölçüde kre-
di müesseselerinin ihtiyat ve muvaffaki-
yetle idaresine ve aynı zamanda ekonomik
ve politik faktörlere bağlıdır. Harb ve ih-
tilâl tehditleri, büyük sanayi müessesele-
rinin iflâsı bir panik işareti olabilir. Bu
hâdiseler bankalardan büyük sermayelerin
çekilmesine ve binnetice iktisadî kalkınma-
nın başlıca âmil ve vasıtası olan kredi me-
kanizmasının işlenmesini inkitaa uğratarak
büyük ekonomik felâkete yol açar.

C — Menkul Kıymetler İhracı :

Son asırlarda kredinin inkişafı yalnız
istihsal ve mübadele şartlarını islâh et-
mekle kalmamış, yeni mülkiyet şekilleri-
nin doğmasına, servetin ufak kısımlara
dağılması ve terekübünün de değişmesi-
ne âmil olmuştur.

Filhakika kredi, alacaklıların hukuku-
nu temsil eden birçok senet ve vesikaların
doğmasına yol açmıştır.

19. asırda fevkalâde inkişaf gösteren
büyük sermayeli anonim şirketler kendile-
rine lüzumlu olan hududsuz sermayelerini
ancak bütün halk kitlelerinin tasarrufla-
rına müracaat etmekle temin etmişlerdir.
Bu şirketler halktan topladıkları nisbeten

cüz'i paralara mukabil kendilerine itibari
kıymeti haiz senetler vermişlerdir. Menkul
kıymet tesmiye olunan bu senetler, sana-
yiin temerküzünü kolaylaştırmak suretile
teknik tekâmüle ve dolayısıyla maliyet fi-
atlarının azalmasına ve pazarların genişle-
mesine âmil olmuştur.

Son zamanlara kadar münhasıran
gayri menkullerden ibaret olan servetin,
mevduiyet ve esas krediye müstenit olan
hisse senedi ve tahvillere inkılâp etmek su-
retile, unsurları ve terekküp tarzı da değiş-
miştir.

Menkul kıymetlerin ihracı, taammümü
ve bilhassa geniş halk kitleleri arasında
dağılması içtimaî ve iktisadî mühim neti-
celer tevhit etmiştir. Bu sayede mahdut
gelirli halk tabakalarının mülk ve servet
sahibi olmasına imkân verilerek içtimaî
adaletsizliklere ve servetlerin mahdut bir
zümrenin elinde toplanmasına mâni olun-
muştur.

D — Kredi Muamelelerinin Beynelmi- lel Karakteri :

Son asırlarda milletlerarasıdaki tica-
rî münasebetler sıklaştıca, kredi de bey-
nelmîlel bir mahiyet iktisab etmiştir. Hü-
kûmetler ve hususi şirketler istikrazlarını
kendi memleketlerinden değil, en muvafık
şartları haiz beynelmîlel piyasalardan yap-
mağa başlamışlardır. Kapitalist Avrupa
milletleri birkaç nesilden beri yaptıkları
tasarruflarını müstemlekelerinde işletmek
suretile endüstrilerinin mahreçlerini ço-
ğaltmışlar ve mübadelelerini genişletmiş-
lerdir.

Sermayeler, fazla kâr temini ve siya-
sî gayelerle daima teşekkül ettikleri mem-
leketin hududları dışına taşmak temayülü-
nü göstermişlerdir.

Yeni inkişafa başlayan memleketlere
eski memleketlerden yalnız insanlar değil
sermayeler de hicret etmiştir. Bununla be-
raber beynelmîlel kredi ancak 19. asrın
ortalarından 20. asrın başına kadar büyük
bir gelişme sağlamıştır.

Sermayenin yer değiştirmesi, menkul
kıymetlerin taammümü ile kolaylaşmıştır.

Mülkiyet ve alacaklar hisse senedi haline inkılâp ettikten sonradır ki, sermayeler daha seyyâl ve müteharrik bir hal alabilmiştir. Bir memleketin sanayi ve ticarî müesseseleri artık kendi milletine ait değildir. Transval madenleri, birleşmiş milletlerin şimendöferleri, Brezilyanın kahveleri hiç bir masrafsız ve kolaylıkla milliyetlerini değiştirebiliyorlar.

Dünyanın birçok malî piyasalarında alınıp satılmakta olan mühim miktardaki menkul kıymetler, altın ve diğer emtialar gibi, beynelmîlî ticaretin bir unsuru olmuştur.

Bunlar sayesinde ve zamanla başlıca malî piyasalar arasında bir tesanüt husule gelmiştir. Bu malî piyasalarda birbirini takip eden fiat yükseliş ve alçalışları müteakiben diğer piyasalara da aksetmektedir. Nihayet beynelmîlî sermaye hareketleri, madenî para yerine hesap parasının geçmesiyle çok artmıştır.

Her memleket dahilinde, nakitsiz tediyenin yapılması bankalarda her an ecnebî paralara kabili tahvil tevdiat mevcudunu arttırmıştır.

Beynelmîlî tediyelerde altın nazım rolünü kaybederek kâğıt paralarda istikrar temin edildikten sonra seyyar sermayeler en müsait şartları haiz memleketlere akınmışlardır. Bu sermaye hareketleri borçlu memleketlerin borçlarını harice ödemelerini kolaylaştırır.

° Milletlerarası kredi muameleleri döviz arz ve taleplerini muayyen bir ölçüde altın hareketine meydan vermeden tevzin ederek her memleketin paraları arasında daimî bir kıymet münasebeti ve mubadelesini muhafaza eder.

Fakat, sermayenin fazla seyyalyeti, para kıymeti müstakar olmazsa, bazı ahvalde tehlikeler doğurur. Halk buhran zamanlarında elindeki paraları ecnebî paraları ile değiştirmek ister. Bu vaziyette bankalardaki mevduat tehlikeye girer. O vakit parası sağlam olmayan memleketlerin paralarının kıymeti düşer, ticaret müşkülleşir ve beynelmîlî iktisadî münasebetler inkıtaa uğrar.

1914 Harbi, kredinin fevkalâde kuvvet ve nüfuzunu ve aynı zamanda suistimali halinde doğurduğu müthiş karışıklıkları göstermiştir.

Harbin başlangıcında muhasımların malî menbaları çabuk tükeneceğinden harbin pek kısa süreceği zan ve tahmin edilmişti. Halbuki harb dört seneden fazla sürmüştür. Eğer harbin sona ermesi muhasımlardan birinin parasının tükenmesine bağlı kalsaydı muhakkak ki harb daha çok uzun sürerdi. Harb masrafları yalnız muhasım milletlerin gelirleriyle karşılanmamıştır. Kredinin harikulâde inkişafı sayesinde harbe katılan devletler nesillerin biriktirdiği servetleri sarf ve istihlâk ettikten başka, zaruretlerin şiddetli tazyiki altında, kredinin bütün şekillerini haddinden ziyade kullandılar, vadesiz ve hududsuz hazır menba elde etmek için merkez bankaları nezdinde geniş istikrazlar akt ettiler. Bu suretle harb masraflarını karşılamak için kâğıt para miktarı artırılınca fiatlar da yükseldi ve devletler bu fiat yükselişlerini kısa ve uzun vade ile merkez bankasından yaptıkları istikrazlarla telâfi ettiler.

Piyasaya sürülen fazla paralar istikraz veya vergi suretile kısmen geri çekiliyordu.

Ancak fiat yükselişleri aynı zamanda tedavüle çıkarılan kâğıt paralar nisbetinde yükselmediğinden bidayette bu ameliye çok faydeli görülüyordu.

Almanya'ya karşı ittifak akt etmiş olan Avrupa memleketleri mühim miktarda emtia ithal etmek mecburiyetinde idiler. Halbuki ihracatları azaldığından husule gelen ticaret açıklarını kapamak için her şekilde beynelmîlî kredi talebinde bulundular. Avrupa memleketleri Amerikaya karşı, uzun seneler ödenmesi mümkün olmayan ağır borçlara girdiler. Bu hal beynelmîlî iktisadî münasebetleri derinden sarstı ve karıştırdı.

Kredi sayesinde harb eden milletler dört sene içinde pek az bir kısmını ödedikleri hududsuz servetleri istihlâk ettiler. Bunun için sulhün avdetini müteakip zararlarının dehşet ve azametini bidayette

İdrak edemediler Kredi ile sun'î olarak arttırılmış olan sermayeler bir müddet muhasımların düştükleri fukaralığı maskeleymiştir. Nitekim, zaman geçtikçe her türlü istikrazlar ve kredinin suistimali mukadder olan meş'um neticelerini hissettirmiştir.

Muhasım devletlerin ekserisi o kadar fazla borçlanmışlardır ki, taahhütlerini istikraz ettikleri paralarla ödeyemeyecek bir vaziyete düştüler. Bunlar ya açıkça iflâs ettiklerini ilân etmek veyahutta paralarının asgari hadde düşmesini göze almak mecburiyetinde kalmışlardır.

Binaenaleyh, Almanya ve merkezî Avrupa devletleri paralarının umumî çökmesi, Fransız frangı, İtalyan lireti ve Belçika frangının kıymetlerinin düşmesi, Kambiyoda da istikrarsızlık gibi karışıklıklar, beynelmilel münasebetlerde husule gelen intizam-sızlıklar, orta sınıfın fakirleşmesi, harb içinde ve harb sonunda kredinin sun'î olarak fevkalâde inkişaf ettirilmesinin bir fidiye necatı ve neticesidir.

VI — Kredi ve 1929 Yılı İktisadî Buhuranı :

Bununla beraber, 1926 yılına doğru büyük terakkiler tahakkuk ettirilmiştir. Birçok Avrupa memleketlerinin paraları fiilen ve nizamden istikrar kespetti. Beynelmîlel ticaret genişliyor, yeni keşifler sınaî faaliyeti hissedilir derecede tahrik ve teşvik ediyordu. Dünyanın tekrar sağlam ve devamlı bir ekonomik inkişaf devrine girmiş olduğu zannolunuyordu. Hakikatta çok mühim bir kriz hazırlanıyordu. Bu kriz, kredinin suistimalinden mütevellit gıda maddeleri ile işletme iptidaî maddelerinin fazla istihsalinin bir neticesi idi. Böyle iken kredi sağlam bir refahın hayalini idame ettiriyor ve tehlikeyi hissettirmeye mani oluyordu.

Kredi harbden sonra Amerika'da fazla inkişaf etmişti. 1914 den 1927 ye kadar bankalardaki vadesiz tevdiat yekûnu üç misli artmıştı. 8 milyar tevdiat 25 milyara çıkmıştı. Uzun vadeli ikraz aynı tempo ile inkişaf etmişti.

Kredinin yayılması yeni dünyanın hududlarından taşmıştı. 1917 den 1927 ye ka-

dar Amerika, Avrupa memleketlerine çok mühim miktarda para ikraz etmişti. Avrupa harb dolayısıyla fakirleşmiş, Amerika'dan ithal ettiği emtiyanın bedellerini istikraz akt etmeden ödeyemiyordu. Bu borçların mühim bir kısmının tediyesi imkânsız bir hal almıştı.

Filhakika, Avrupa memleketleri tarafından istikraz olunan paraların mühim bir kısmı harb masrafları için tediyeye edilmişti. Tamamile istihsal dışında istihlâk edilen bu sermayeler ile'ebet kaybedilmişlerdir. Harb istikrazları mustakriz memleketleri fakirleştirmekten başka bir işe yararamamıştır.

Kredilerin bir kısmı da muharip milletlerin iktisadî vasıtalarının yeniden tesisi için kullanılmıştı. Avrupa memleketlerinin ihracatlarının çoğalması bu suretle sermayelerin faizlerini ödenmesine yarayacaktı. Fakat istihsalî fazla artmış olan Amerika Birleşmiş Devletleri kendi istihsalî ile iktifa ederek çok yüksek gümrük tarifeleriyle Avrupa'dan mal ithalini imkânsız kılıyordu. 1927 den itibaren Amerika bankaları ecnebî mustakrizlerin fazla borçlanmaları yüzünden harici ikrazlarını kısıttılar ve merkezî Avrupa devletlerinin istikraz taleplerini red ettiler.

Bu dönüş makûl olmakla beraber çok anî ve haşin idi. Ecnebî kredisile yaşamağa alışmış olan memleketler kısa bir müddet için kendilerine zaruri olan sermayeleri kendi tasarrufları ile tesis ve iktisadî muvazenelerini temine muktedir değillerdi. Şiddetli bir para sıkıntısından muztarip idiler.

Bununla beraber dış ikrazların kısılması mustakriz milletlerin kuvvetini düşürdüğünden Amerika emtiasının mahreçleri azaldı. Bu yüzden ziraf istihsal maddeleriyle sanayie ait iptidaî maddelerin fiatları düşmeğe başladı.

Bu vaziyet karşısında Amerika ekonomî siyasetinin idarecileri kredileri genişletmek suretile fiatların sukutunu önlemek istediler. İktisadî refah sukuta meyletmeye başladığı bir sırada banka avansları ile yaratılan sermayeler borsaya intikal ettiğinden aksiyonlar baş döndürücü bir surette yükseldi.

Bu durumda bir reaksiyon gayri kabili içtinab idi. Bu reaksiyon 1929 da telâş ve endişeye düşen İngiliz bankalarının Newyork piyasasında evvelce plâse etmiş oldukları sermayelerini ana vatana celbetmeğe başladıkları zaman vuku buldu.

Bir panik havası içinde esham ve tahvilâtın fiatları düştü. Bu fiat sukutu spekülâtörleri mahvetti ve halkın mühim bir kısmının iştirâ kabiliyetlerini azalttı. Sanayi ve ziraat madde ve mamûlleri mahreçlerini kaybettiler. Fiatlar düştü ve buhran bütün dünyayı sardı.

Bu buhran evvelki buhranlara nazaran çok uzun ve şiddetli olduğundan kredi işlerini umumî bir sarsıntıya sevketti. Bazı memleketlerde bilhassa Almanya ve Amerika'da bazı bankalar batmak tehlikesine maruz kaldılar. Beynelmîlel kredi mekanizması inkitaa uğradı, birçok memleketlerde ecnebî sermayeleri mahsur kaldı, beynelmîlel tediyeler talik edildi. Memleketler arasında sermaye mubadelesi daha ziyade para kıymetinin düşmesi endişesinden ileri geliyordu. Nihayet bütün milletler sıkı bir millî iktisat rejimi içine kapanarak beynelmîlel kredinin başlıca mevcudiyetinin sebebi ortadan kalkmış oldu.

Her ne kadar kredinin suistimali buhranın asıl sebebi olmuş ise de, yine kredi enjeksiyonu iledir ki, ekonomik teşkilâtın

yeniden canlandırılması mümkün olmuştur.

Birçok memleketlerde merkez bankaları iskonto fiatlarını düşürdüler ve piyasanın emrine yeniden seyyal sermayeler koydular. Uzun müddet bu tedbirler faidesiz kalmıştır. Sermaye bolluk arz ediyor, fakat mustakriz bulunamıyordu. Çünkü iktisadî istikbal gayri müsaitti ve sönüklük, durgunluk devam ediyordu. Ancak 1935 den sonradır ki, büyük umumî işler, Avrupa milletlerinin silâhlanması ve bilhassa mavadı iptidaiye stoklarının azalması bütün dünyada ekonomik hareket ve faaliyetleri tahrik etti. Bu kalkınmada daha evvel alınan tedbirlerle para ve kredi hacminde yaratılan bolluğun tesiri olduğu şüphesizdir.

Fakat bu kalkınma hükümetlerin muhtelif şekil ve yollarla aldıkları borç paralarla yaptıkları fevkalâde masraflar sayesinde vukubulmuştur. İktisadî faaliyet ancak umumî borçların tezayüdü ile temin edilmiş olduğundan milletlerin gelirleri, gittikçe artan bu ağır mükellefiyetleri karşılayacak derecede artmamıştı. İktisadî faaliyet ve kalkınma sağlam bir temele istinat etmiyordu, bu yüzden 1937 yılında dünya yeni bir sarsıntı geçirmeğe başladı. Silâhlanma ve harb masrafları arttı ve nihayet 1939 yılında İkinci Umumî Harbin patlak vermesiyle bu devir de kapanmış oldu. (Devamı var)

Bankacılıkta risk meselesi

— II —

Banque et Problèmes Bancaires Pierre
Cauboué'den

Çeviren : Memduh GÜPGÜPOĞLU

Bankacılıkta risk meselesi hususunda-ki belli başlı prensipleri vaz ettikten sonra şimdi de her grup muamelenin ihtiva ettiği umumî ve ferdî risklerin tetkikine geçiyoruz.

Bu maksatla banka muamelelerini üç büyük gruba ayıracağız :

1 — İskonto muameleleri;

2 — Esham ve tahvilât veya emtia rehni suretile teminat altına alınmış veya hut, açık hesap gibi, herhangi bir teminatı olmayan avans muameleleri;

3 — Esham ve tahvilât muameleleri: Menkul kıymetlerin ihracı, bu gaye ile meydana getirilen teşkilât v.s.

1 — İskonto muamelesinin ihtiva ettiği riskler :

Fransa'da vâdesiz mevduatını işletmek isteyen bankaların en belli başlı muamelesi iskontodur. Filhakika ticarî senetler, mahiyetleri icabı nakde kabili tahvildirler ve banka mevduatın çekilmesi halinde veya başka herhangi bir sebeple paraya ihtiyacı olduğu takdirde bunları kolayca Banque de France'da veya başka bankalarda reeskont edebilir.

Bu hale göre iskonto muamelesinin umumî risk unsurlarını şöylece sıralıyabiliriz :

a) Mevduatın mahiyeti ve çekilişe karşı mukavemet derecesi;

b) Banque de France nezdindeki reeskontlar tutarı;

c) Başka bankalar nezdinde reeskont imkânları;

d) Bankalar haricinde ticarî senetlerin tedavülü ile ilgili para piyasasının durumu;

e) İskonto edilen senedin evsafı.

Ferdî riskin tetkiki, açık hesap riski unsurlarının tetkiki demektir. Mamafih iskonto muamelesi avansa nazaran daha az tesadüflere bağlı olduğundan bu tetkik o kadar ileri götürülmeyebilir, bankalar bilhassa iyi bir şöreti olan firmaların bilâncolarının kendilerine tevdiini dahi istemezler.

2 — Teminatlı ve teminatsız avansların ihtiva ettiği riskler :

Bu avansların umumî riski bu muameleler sebebiyle dondurulan mebalığın tutarına müsavidir. Banka, işlerin ve tasarruf sahiplerinin durumu, iç ve dış politikanın temayülleri gibi daima değişen ahval ve şeraite göre avans ve açık hesap şeklinde dondurulacak azamî miktarı tâyin etmek zorundadır.

Rehinle teminat altına alınmış avanslarla rehinsizlerin ferdî riskleri birbirinden çok farklı mahiyettedir.

Filhakika birinciler için bankanın elinde esas itibariyle kıymetinin ne olduğunu bildiği ve az çok kolaylıkla paraya çevirebileceği mallara müstenit aynı bir teminat vardır. İkinciler için ise bankanın elindeki garanti nihayet şahsîdir. Sadece teşebbüsün malî durumu ve maddî imkânlarına müstenittir. Bu ise hem tâyini çok güç, hem de hâdisata göre daima değişen bir keyfiyettir. Mamafih teminatlı avanslar da banka için muayyen bir risk arzederler; bu da teminatın kıymetine ait risktir. Bu kıymetler ilk nazarda mükemmel surette rehin altına alınmış, her nevi sürprizden masun gibi göründükleri için bu emniyet hissini tesirile müstakrizin şahsî durumu da tetkik edilmemiş olabilir ve rehin mukavelenemesinin usulüne uygun olarak kaleme alınmaması, rehnedilen emtianın

kıymet tenezzülü veya bambaşka bir sebeple aynı teminat ortadan kalkabilir ve banka, borcunu ödemekten âciz bir borçlu karşısında kalabilir. Bu gibi hâdiseler zannedildiğinden daha sık vuku bulur. Bu tecrübelerin mahsulü olarak bir bankacı «tanımadığım kimselere teminatlı avans vermektense tanıdığım kimselere açık hesap açmayı tercih ederim» demiştir.

1914 harbinden sonra uzun zaman bankalar harbden mütevellit kârları üzerine ağır vergiler konmuş bulunan tâcirlerle rehinli borçlu hesaplar açtılar. Halbuki bu vergiler iflâs halinde rüçhanlı muameleye tâbi idi ve sırada rehinli alacaklardan daha evvel geliyordu. Neticede, ehemmiyetsiz gibi görünen bu noktanın farkında olmayan ve kendilerini her çeşit riskten masun zanneden birçok bankalar bazı müşterilerinin işlerinin bozulması neticesinde nâhoş sürprizlerle karşılaşmışlardır.

Bankaların muamele sırasında borsada kote olmayan ve ayrı bir piyasası bulunan kıymetler üzerinde de avans verdikleri olabilir. Bu piyasa her an ehemmiyetli tahavvüllere maruz bulunduğundan gayri müsait bir zamanda rehni paraya çevirmek durumunda kalan banka korkunç derecede düşük bir fiatla karşı karşıya kalabilir. Bu gibi fena ihtimallerden korunmak için bankaların ancak geniş ve umumî rağbete mazhar bir piyasası olan menkul kıymetleri üzerine avans vermeyi usul itihaz etmeleri lâzımdır.

Binnettecice esham ve tahvilât üzerine avans, birinci sınıf kıymetler için bile riskten masun değildir ve bu muameleler yapılrken tedbirli olmak lâzım gelmektedir.

Emtia üzerine avansların riski de bunlardan hiç aşağı değildir.

Bazı devirlerde, meselâ iki harb arasında, bu muameleler çok rağbette idi. Umumî fiat yükselmesi bu cins muameleleri teşvik ediyordu. Emtiaya karşı talep fazla idi ve fiatlar yükseliyordu. Merhunun kıymeti boyuna arttığı için bittabi rehinden kurtarmak da o nisbette kolay oluyordu. Halbuki buhran tersine bir durum yarattı. Emtiaya karşı talep azaldığı için fiatlar düştü. Hangi fiata olursa olsun rehlin paraya çevrilmesi güçleşti, terhin

sırasında konulmuş olan marjlar çabukça kapandı. Böylece bankalar müşterilerini karşılarında teminatsız olarak buldular. Çünkü, ancak geniş bir piyasası olan iptidai maddelerin, o da kâfi miktarda marj gözetmek şartile, teminat olarak kabul edilebileceğini unutmışlardı. Bütün diğer hallerde emtia üzerine muameleler ancak verilen avansa müsavi miktarda kredisi bulunan kimselerle icra olunmalıdır.

Şimdi de açık kredilerin ihtiva ettiği riskleri tetkik edelim.

Bu cins muamelelerde ferdi riskler en ehemmiyetli mevkiî işgal ederler. Bankanın elindeki teminat mecburen sadece teşebbüsün durumundan ve (müşteri bir anonim şirket değilse) müşterinin servetinden ibarettir. Binaenaleyh her şeyden evvel bu takdir unsurlarını iyice tetkik etmesi lâzımdır. Çünkü toplayacağı malumat yanlış olabilir veya bunların kıymetlen-dirilmesinde aldanabilir. Bu işte bir başka risk daha vardır : Başlangıçta müşteri geçici bir açık kredi verilmesini isteyebilir ve zamanla bu ikrazat bankanın elini kolunu bağlayan bir iştirak şekli alabilir. Birçok müşteriler de aynı durumda olduğu takdirde ferdi risk bir umumî risk haline gelir.

Bir teşebbüsün durumunu anlamak için banka idarecisinin elinde üç türlü imkân mevcuttur. Evvelâ istihbarat yolu ile temin edilen malumat, sonra «ratio» ların tetkiki ve nihayet bilançonun tahlili.

Bir teşebbüs hakkında yapılan istihbaratın kıymeti nedir?

Herkesin bir birini tanıdığı küçük şehirlerde bütün tüccar ve sanayicilerin vaziyetini olduğu gibi anlamaktan kolay bir şey yoktur. Malûm sebeplerden dolayı büyük şehirlerde vaziyet aynı değildir.

Banka kendisine lüzumlu malumatı bizzat temin edemez. İstihbarat ajanslarına veya kendi istihbarat memurlarına müracaat mecburiyetindedir.

İstihbarat ajanslarının temin ettiği malumat kıymet itibarıyla birbirinden ehemmiyetli surette farklıdır. Bu müesseselerden bazıları bültenlerini bir hayli tenkide şayan usullerle çalışan elemanlarının

temin ettiği malûmata müsteniden tanzim ederler. Bir tüccarın adamlarına veya biz-zat kendisine muayyen bir bedel mukabi-linde doldurulmak üzere istihbarat karnesi tevdi etmekle gayet tabiidir ki ciddi bir istihbarat yapılmış olmaz. Bir kısım ajanslar ise daha salim prensiplere göre muamele yaparlar ve hiç de fena sayılamıyacak malûmat elde ederler. Fakat müşterinin te-diye kabiliyeti hakkında kat'î delillere sa-hip olmayıp da tahmin üzerine netice çı-karıyorlarsa o zaman da bültenlerini bilâ-hare gelebilecek her türlü tarizlerden mâ-sun olmak üzere gayet müphem ifadelerle doldururlar. Ayrıca kendilerinin istihbarat servisi bulunmayan bankalar bir ajansın tem-in ettiği malûmatı diğer bir veya iki ajanstan elde edilenlerle karşılaştırırlar.

Muakkak ki bankanın kendi istihbarat memurları vasıtasıyla temin olunan malû-mat, hey'eti umumiyesi itibarıyla, ajanslar tarafından elde olunan bilgiye nazaran çok daha kıymetlidir; fakat bunları da olduğu gibi kabul etmeyip süzgeçten geçirmek lâ-zımdır. Başka bankalar tarafından temin olunan malûmata şüpheli nazariyle bak-mak lâzımdır; zira bir müşteri ile verimsiz bir kredi alışverişine girmiş olan banka onu başka bir bankaya devredebilmek için müşterinin vaziyetini olduğundan da-ha parlak göstermeğe çalışabilir. Bazan da aksine diğer bankanın rekabeti bertaraf edilmek için elde olunan malûmat, oldu-ğundan daha kötü gösterilir. Furnisörlerin verdiği bilgi müşterinin borcunu muntaza-man ödeyip ödemediğini tesbit bakımından çok kıymetlidir. Fakat bunlar da banka-lar için söylediğimiz aynı sebepler dolayı-sile yanlış olabilirler. Paris'te büyük bir kredi müessesesi en iyi çareyi bulmuştur. İstihbarat memurları her bir ticaret ve sanayi branşında mütehasstırlar. Onlar-la bir arada yaşarlar, böylece daha fazla malûmat toplarlar, ilâveten bu malûmatı en iyi şekilde kıymetlendirmek imkânına sahiptirler. Böyle bir teşkilâtın tek bir ku-suru vardır : çok pahalıya mal olur ve her bankanın bunu yapmağa iktidarı yoktur.

Netice itibarile, ekseri zamanlar banka temin ettiği malûmattan istifade etmek-

le beraber asıl kararını yine kendisi vere-cektir.

«Ratio» ları bundan evvel tetkik et-miş olduğumuz için bu mevzua tekrar dön-meyeceğiz.

Bilânço çok kıymetli bir malûmat kay-nağıdır. Teşebbüsün verimli olup olmadı-ğını, başka bir deyimle para kazanıp ka-zanmadığını bilânço gösterir.

Fakat maalesef hakikî durumu akset-tirmez. Compagnie Générale de l'Electri-cité Umum Müdürü şöyle demmiştir : «Bi-lânçolarda mevcut üç çeşit kalem icabında fanteziye kadar gidilebilecek her türlü tef-sirin yapılmasına müsaittir : Stoklar, es-ham ve tahvilât cüzdanı ve yeni işler.»

Emtia mevcuduna kıymet takdiri sıra-sında uygulanacak fiatlar müessese sahibi-nin arzusuna göre her zaman hakikî sevi-yesinin altında veya üstünde tesbit oluna-bilir. Aynı devre için üç çeşit bilânço tan-zim eden tüccarlar görülmüştür; birincisi vergi dairesi için ve emtianın hakikî kıy-metinin dunuda kıymetlendirilmek suretiyle, ikincisi kendileri için ne hakikî kıymet üzerinden, üçüncüsü de bankalar için ve fazla kıymet takdir edilmek suretile.

Bilânço daha yakından tetkik edilince mevaddı iptidaiyenin günün rayıcı üzerin-den kıymetlendirilmiş olup olmadığı an-laşılır. Mamul veya hali imaldeki emtianın kıymetlendirileceği fiatı tâyinde güçlük vardır. Satılmadığı müddetce mamul em-tianın kıymetini takdir daima zordur. Mo-da cilveleri veya imâl tarzındaki yeni fe-rakkiler bu kıymeti hissolunur şekilde azaltabilirler. Stokların kıymetlendirilme-si sırasında da istiyerek veya istemiyerek vasif üzerinde hatalar yapılır ki, bu da ta-biatile bilânçooya müessir olur.

Bilânçonun çok büyük bir dikkatle in-celenmesi lâzımgelen diğer iki kalemi de «borcular» ve «müşteriler» kalemleridir. Tesebbüsün alacaklarının kıymeti nedir? Bütün bu borçlular sağlam mıdırlar ve borcularını vâdelerinde ödeyecekler midir? Bunlar öyle ince meselelerdir ki, ekseriya halli çok müşküldür, fakat bir tesebbüsün vaziyeti hakkında kanaat sahibi olmak istendiği takdirde bunları bilmek te zarur-dır.

Müessese merkezinde bilançonun tetkiki muhakkak ki, bazı faydalar temin eder. Hattâ bazı müellifler istenen bütün malûmatın bilançodan temin edilebileceğini iddia ederek bu maksatla «kredi mütehasısları» diye bir ihtisas kolunun teşkilini isterler. Onlara göre bu mütehasıslar teşebbüslerin vaziyetini tetkik ve tahlil hususunda geniş bilgi sahibi olacaklar ve bankalar kendilerinden kredi isteyen müşterilerin vaziyetini bu mütehasıslara tetkik ettireceklerdir. Bu suretle bankaların riskinin adamakıllı azalmış olacağı iddia edilmektedir. Bu mütehasısların hesaplar üzerinde yapacakları tetkikler şüphesiz ki faydalıdır, fakat teşebbüsün istinat ettiği esaslı bir kısım bilanço kalemlerinin değeri hakkında çok zaman ancak orta derecede ehemmiyeti haiz malûmat verebilecektir. Gayri menkullerle âlet ve edevatın kıymetlerinin bilançoda gösterilene uygun olup olmadığını kredi mütehasısı nasıl söyleyebilecektir? Buna karşı kredi mütehasısından bu kadar ince mesai beklenmeyeceği, onun rolünün sadece «disponibilite» başlığı altında toplanan kalemlerin tetkikine münhasır olduğu yolunda bir itiraz vaki olabilir. İşte o zaman bu yukarıda mevzuubahsettiğimiz «emtia», «müşteriler» ve «borçlular» hesaplarının iyi tetkik edilememesinden mütevellit mahzurlar ortaya çıkacaktır. Mes'uliyetten kurtulmak için mütehasıs bu mevcutların kıymetini kasden noksan takdir edecektir. Onun raporu orta captaki bütün teşebbüsler için gayri müsait olacak ve banka hiç bir iş yapmayacaktır.

Maamafih bazı bankalar müşterilerin hesaplarını tetkik için hesap mütehasısları servisi kurmuşlardır. Bu mütehasısların vazifesi kredi isteyen müşterilerin vaziyetini inceden inceye tetkik etmektir. Umumiyetle zannedildiğinin aksine olarak bu tetkikler müşteriler tarafından kat'iyen fena karşılanmamaktadır. Birçok müesseseler kendi muhasiplerinin mesaisinin değerini lâyikile takdir edecek durumda olmadıkları için bankanın hesap mütehasısları tarafından yapılan bu tetkik, teşebbüse tamamen yabacı, fakat selâhivetli bir kimşenin müessesenin vaziyeti hakkındaki görüşlerinin ızhârına imkân vermektedir.

Bankanın hesap mütehasısları bir teşebbüsü 3 noktadan tetkike tâbi tutarlar :

- a) Teşebbüsün seyyalyeti,
- b) Teşebbüsün ödeme kabiliyeti,
- c) Teşebbüsün verimlilik derecesi.

Yalnız hemen ilâve etmek lâzımgelir ki, bankadan istenen küçük krediler için teşebbüslerin hesap mütehasısları tarafından tetkiki istenecek olursa bunların ücretlerinin bir hayli yüksek olması sebebiyle bu işten temin edilecek kâr böylece yükselen umumî masraf tarafından yutulup gidecektir.

Nihayet şuna da kâni bulunuyoruz ki umumî vaziyeti çok müsait bulunan teşebbüslerin birçoğu hesaplarının bu kadar inceden inceye tetkik edilmesine razı olmazlar.

Mamafih hesap plânı sisteminin tabiki bir dereceye kadar müşterilerin hesaplarının bankalar tarafından tetkikini kolaylaştırmaktadır.

Böylece, alınabilecek bütün tedbirlere rağmen, açık kredi muamelelerinden tevellüt edebilecek riskleri göstermiş oluyoruz.

Kredi açılıp kullanılmaya başlandıktan sonra bankanın yapacağı şey onu atalet riskine karşı korumak, başka bir deyimle açık kredinin donmuş, hareketsiz bir kredi şekline inkilâp etmemesine nezaret eylemektir.

Zira banka için en çok kâr ve en az risk payı ihtiva eden açık hesap, muayyen zamanlarda muayyen miktarlar üzerinden sıra ile borclu ve alacaklı bakiyeler göstererek seyreden hesaptır.

3 — Esham ve tahvilât muamelelerinin ihtiva ettiği riskler :

Bu muameleleri üç kısma ayıracağız :

İlk olarak borsada alım ve satım emirleri, esham ve tahvilâtın ihracı, muhafazası, kuponlarının tahsili v.s. gibi bankanın sadece mutavassıt sıfatıyla yaptığı muameleleri ele alacağız.

İkinci kısımda esham ve tahvilâtın piyasaya arzı, muvakkat ihraç sendikaları teşkil gibi bankanın kendi hesabına yaptığı borsa muamelelerini tetkik edeceğiz.

Üçüncü kısım ise esham ve tahvilâtın tasarruf sahiplerine intikali, ihraç garantileri ve şirketler teşkili muamelelerini ihtiva edecektir.

Birinci kategoriye soktuğumuz muameleler hemen hemen umumî risk ihtiva etmezler. Olsa olsa kıymetlerin çalınması riskinden veya manipülasyon sırasındaki hatadan bahsetmek mümkündür. Fakat bankaların ekserisi çalmaya karşı sigortalı olduğu için bu risklerin birincisi esas itibarile mevcut doğıldır. Hata riski ise bütün banka muameleleri için vârittir. Mafih esham ve tahvilât servisleri teşkilâtı diğerlerine kıyasen çok daha girift olduğu için hata riskinin bu servislerde diğerlerine nazaran daha fazla olduğunu kabul etmek lâzımdır. Onun için bankaların ekserisinde esham ve tahvilât muamelelerinde bu bakımdan ayrı bir dikkat sarfedilir.

Bu birinci kısımdaki muamelelerin ferdi riskine gelince, şayet kontroller ihtimamla yapılmışsa buna da nâmevcuttur denilebilir.

İkinci ve üçüncü kategoriye soktuğumuz muameleler aşağı yukarı aynı umumî riskleri ihtiva ederler. Bir kere atalet riski, başka bir deyimle ikrazatın donup kalması tehlikesi bunlarda kredi muamelelerine nazaran çok daha yüksektir. Bir konsorsiyum, bir borsada kote ettirme teşebbüsü, bir tahvil ihracı ameliyesi muvaffak olmayabilir ve kıymetlerin büyük bir kısmı bankanın elinde kalabilir. Nihayet kıymetten kaybetme tehlikesi de diğer banka muamelelerinden çok daha fazladır. Tesadüf, umulmıyan haller bu hususta büyük rol oynar. Böylece kıymet kaybı riski atalet riskine inzıam etmiş olur. Filhakkâ banka plasmandaki muvaffakiyetsizlik sebebiyle bu esham ve tahvilâta mecburen sahip olunca bunların kıymetinin düştüğü nisbette zarara uğramış olur. Esasen bunların tutunmamış olmaları da kıymetlerinin düşmesi için en başta gelen sebeptir. Bu itibarla bankanın bu cins muamelelere mevduattan istifade ederek değil kendi öz sermayesi ile girişmesi lâzımdır. Şayet başka nevi banka muameleleri yapıyorsa o takdirde bu işe sermayesinin öz'î bir kısmını tahsis etmelidir. Eğer

münhasıran bu işlerle uğraşıyorsa o zaman da her bir muameleye iştirak nisbetini ihtimamla tâyin eylemelidir.

Bu muamelelerdeki ferdi risk muvaffakiyetsizlikten ibarettir. Bu riski mümkün olduğu kadar bertaraf edebilmek için her bir muamelenin mahiyetine dikkat etmek lâzımdır.

Menkul kıymetlerin borsaya kaydettirilmesi ve muvakkat ihraç sendikası teşkili sırasında borsanın vaziyetine dikkat etmek icabeylediği gibi temsil ettiği şirket varlığının bir cüz'ünü teşkil etmeleri sebebiyle bu menkul kıymetlerin halk nazarında sahip olduğu itibar derecesini de iyice tetkik etmek lâzımdır. Meselâ sun'î ipeğin bütün dünya pazarlarında fiyatının düştüğü ve bunu imâl eden büyük müesseselerin az veya çok bu düşüklükten zarar gördükleri bir devrede bununla ilgili esham ve tahvilâtı borsaya kaydettirmeğe kalkışmak tabiatile hatalı bir hareket olur.

Esham ve tahvilât ihracı mevzuunda banka, müşterilerinin «imtisas» kabiliyetlerini ve bunları satınalma hususundaki temayüllerini gözönünde tutmak mecburiyetindedir. Meselâ bazı müşteriler yalnız hisse senetlerini sevdiği halde bazıları tahvilleri tercih ederler, bazıları ise iptidai maddeleri temsil eden menkul kıymetlerden kaçarlar, buna mukabil bir kısım müşterilerin de elektrik şirketleri hisse senetlerine karşı zaafı vardı. Müşterinin sevmediği esham ve tahvilâtı kendisine teklif eden banka yanlış bir adım atmış olacağı gibi bu mevzuda aşağı yukarı muhakkak bir hezimete de uğrayacaktır. Buna karşı belki, bankanın vazifesinin müşterinin yatırımlarında rehber olması lâzımgeldiği, onun temayüllerine uymak mecburiyetinde bulunmadığı yolunda itirazda bulunulabilir. Bu itiraz müteaddit şubeli kredi müesseselerinin, büyük bir kısmı üzerinde müessir oldukları küçük sermaye sahipleri için varittir. Halbuki aksine olarak orta ve büyük sermaye sahipleri servetlerinin idaresi hususunda önceden belli fikirlere sahiptirler ve iyi olsun fena olsun bu fikirlere göre hareket ederler ve banka da onların temayüllerini nazara almak zorunda kalır.

Böylece bu muamelelerin muvaffak olmasının ne derecede ruhi ve değışmez âmilere tâbi olduğunu ve risklerin de icabında fevkalâde zararlı olabilecek bir takdir hasasının tesiri altında bulunduğunu görmüş oluyoruz.

Banka bir hisse senedinin veya tahvilin ihracını taahhüt ederken bunların kendi müşterileri değil, halk tabakaları arasında mazhar olabilecekleri rağbeti gözönünde tutmak mecburiyetindedir. Sermaye artışlarında riskin ne olabileceğini hesaplamak bir hayli kolaydır. Bu mesele teşebbüsün şöhretine ve yeni aksiyonların ihraç fiatının eskilerin borsada kote kıymetlerine nazaran az veya çok düşük olmasına bağlıdır. Tabii'dir ki, bu iki fiat arasındaki fark mühimse plâsman kolayca yapılır, eski hissedarlar bundan mütevellit haklarına istinaden yüksek fiattan yeni hisse senetlerini de satın alırlar veya haklarını başkalarına satarlar. Böylece bankanın bu ihraç dolayısıyla üzerine aldığı risk tamamen bertaraf edilmese bile epeyce hafiflemiş olur. Esasen bu gibi hallerde ihracı yapan banka bu iş için kurulmuş sendikaya meslekdaşlarını iştirak ettirmekle onlara bir lûtufta bulunduğu kanaatine sahiptir. Eğer şirket az tanınmış ve eski hissedarların tercih hakları ancak zayıf nisbetleri bulmuşsa bu takdirde bankanın riski daha büyüktür, bunun derecesini tâyin için de mevzu bahis esham veya tahvilin müşteri muhitinde nasıl karşılandığı, büyük hâmillerin kanaati, varsa borsalar nezdinde alım satım kabiliyeti, borsanın umumî vaziyeti ve mümasil muamelelerin halk nazarında haiz olduğu rağbet hesaba katılmak lâzımdır.

Şurasını tebarüz ettirelim ki, banka hisse senedi ihraç ederken veya şirket kurarken buna kısmen veya tamamen kendisi de iştirak edebilir veya diğer bankaları da iştirak ettirebilir. Bu vaziyette deruh-

de ettiği riski bilmek için teknik müşavirlerinin raporlarına istinat mecburiyetindedir. Tanınmış bir maliyecinin çok yerinde olarak dediği gibi «banka idarecisi hem işler üzerinde, hem iplik, kömür, kimyevî müstahzarat v.s. gibi bilûmum sınaî teşebbüslere hâkim olan prensipler üzerinde muayyen tecrübe sahibi olabilir, fakat her işin tekniğe taallük eden öyle kısımları vardır ki bunu bankacının bilmesi imkânsızdır; bu gibi hallerde teknik emniyet temin eden meşhur teknisyenlere müracaat zorundadır; bu teknisyenler aldandıkları takdirde de buna karşı banka idarecisi bir şey yapamamak durumundadır.»

**

Yukarıda zikrettiğimiz teknik mülâhazalar dışında üç psikolojik âmil bankanın deruhte edeceği risklerin tâyininde rol oynar. Bunlardan birincisi emniyet âmili, ikincisi hizmet âmili, üçüncüsü de kâr âmidir. Bu üç âmil birbirleri ile mütenakız durumdadırlar.

Emniyet âmili bankaya mümkün olduğu nisbette az taahhüt altına girmeyi emreder ; hizmet âmili yani müşteriye faydalı olmak arzusu ile kâr âmili ise aksine onu işlerini genişletmeğe sevkeder. Banka idarecisinin meziyeti bu üç âmili, içlerin den hiç birini feda etmeksizin, imtizaç ettirebildiği takdirde belli olur. Şüphesiz bunu tahakkuk ettirmek burada yazmaktan çok daha zordur.

**

Bu suretle her cins banka muamelelerinin müterafık olduğu riskler hakkında bir fikir edinmiş oluyoruz. Bunları tam mânasile temyiz ve hakikî kıymetlerini takdir edebilmek için yalnız tecrübe sahibi olmak veya mesleğin tekniğine vukuf kâfi değildir, aynı zamanda insanları tanımasını da bilmek lâzımdır.

İkramiyeli İstikrazlar

I

Tarihçe :

Yazan : Sait MAYTER

İşlerine «talih» i karıştırmak beşer tabiatının en derin çizgilerinden biridir. İlk insanların zihniyetine göre «talih» li olmak, ilâhlar tarafından seçilmiş olmakla birdir. Eski devirler boyunca «kur'a çekilmesi» bilhassa Atina'da bazı âmme hizmetlerinin ihale ve tefvizi için siyasî sahada kullanılmış ve bilâhare piyangoonun teşkili ile malî sahaya intikal etmiştir.

Bazı müellifler piyangoonun kullanımını İbraniilere ve Mısırlılara kadar çıkarırlar. Halbuki piyangoonun menşei Roma'da görmek daha uygun düşer. İlk zamanlarda Roma'da her sene Zuhal Yıldızı namına icra olunan şenliklerde piyangolar çekilirdi. Daha sonraları İmparatorluk devrinde piyango, tertip edilen ziyafetlerin bir eğlencesi oldu. Auguste herkesin muhtelif ikramiyeler kazanmasını mümkün kılan piyangolar tertip ettirmiştir. Héliogabale güldürücü ve eğlendirici ikramiyeler çıkan piyangolar icadetti. Bu piyangolarda (sinekler, ölü bir köpek, kum) gibi şeyler çıkıyordu.

Bütün Ortaçağ müddetince ortada görünmez olan piyango Renaissance ile beraber İtalya'nın Floransa, Cenova, Venedik, Napoli gibi belli başlı Cumhuriyet ve Prenslüklerinde tekrar görünmeye başladı. Fransızlar piyangoyu İtalya harblerinde gördüler ve Fransa'ya soktular. 1660 yılında (Fransa Kraliyet piyangosu) meydana getirildi. Bu suretle piyango Fransa'dan İngiltere, Hollânda, Almanya, İsviçre, İspanya gibi komşu memleketlere yayıldı. Piyango XVIII nci yüzyılda Avrupa'da umumileşmiştir. Hattâ Vatikan dahi 1717 de piyangoya müracaat etmiştir.

Devletler piyangolardan bir gelir temin etme imkânını görmekte gecikmediler ve piyangoları evvelâ «Kraliyet piyangosu» ve daha sonraları «millî piyango» namları altında inhisarları altına aldılar. Bö-

lece piyango yavaş yavaş vasitasız malî bir kaynak olmaktan çıkarak vasitalı bir malî kaynak olmağa başladı. XVII nci yüzyılın sonundan XVIII nci yüzyılın başlangıcına kadar devam eden umumî amme kredisi buhranına bir çare bulmak maksadı ile İngiltere ve Fransa istikrazlarını piyangolu olarak ihraç ettiler. Bundan sonra piyango istikrazın bir cüz'ü olmağa başlamıştır.

Fransa'da «talih» unsuru 1653 yılında Tontine ile birlikte yapılan istikrazlarda görülmeye başladı.

İngiltere'de ilk ikramiyeli istikraz 1694 yılında ihraç olunan Million Lottery dir.

Nihayet 1747 yılında Machault ilk defa hakikî bir ikramiyeli istikraz tertip etti. Böylece piyango müessesesi ile piyangolu istikraz müessesesi bidayette biri diğerinden neş'et etmiş ve daha sonraları ise mütenazıran tekâmül etmişlerdir. Bu bakımdan birbirlerine bağlı bulunmaktadır. İkramiyeli istikrazların piyangoya benzeyip benzemediği doktrinde münakaşalıdır. Hakikat şudur ki, ikramiyeli istikraz piyangodan neş'et etmiştir. Şu halde ikramiyeli istikraz piyango ile istikrazın birleşmesinden hâsıl olmuş melez bir müessesedir.

İkramiyeli istikrazları mı yoksa endeksli istikrazları mı tercih edilmelidir :

Münakaşa edilen noktalardan biri de istikrazların piyango ile birleştirilmesinin mi yoksa diğer formüllere, meselâ endeksli istikraza müracaat edilmesinin mi daha şayanı tercih olacağı keyfiyetidir.

Endeksli istikraz konjonktür istikrarsızlıklarına karşı garantiyi ihtiva eder gibi görünür. Şu halde böyle bir istikraz «istikraz» ve «emniyet» olmak üzere iki unsuru ihtiva ediyor demektir. Hal böyle olunca «piyango» ve «istikraz» unsurlarını ihtiva eden ikramiyeli istikraz nasıl me-

lez bir müessese ise aynı veçhile endeksli istikraz da melez bir müessesedir.

Bunlardan birini tercih etmek tamamen tatbikata ait bir meseledir. Hattâ her ikisinin de tatbik edildiği görülmüştür. Meselâ Fransa'da, S. N. C. F. bir defada hem ikramiyeli hem de endeksli istikraz akdetmiştir.

Yalnız unutulmaması gereken cihet ikramiyenin haiz bulunduğu cezb kudretidir. İkramiye cazibesine karşı hassasiyetin her ırkta aynı olmadığı bir vakiadır. Filhakkâ Anglo - Sakson ve şimal memleketleri sâkinleri Lâtin, Slav ve Asya memleketleri sâkinlerine nazaran bu mevzuda daha az hassastırlar. İkramiyeli istikrazlar Kara Avrupa'sı memleketlerinin hemen hepsinde ihraç edilmektedir.

İkramiyeli istikraz tekniği :

A — İkramiye keşidesi :

İkramiyeli istikraz tahvilleri fiatları normal zamanlarda diğer istikraz tahvilleri fiatlarına nazaran daha yüksektir. Her keşideden evvel Borsada bir muamele artışı ve bir fiat yükselişi müşahade olunur. Bazı memleketlerde satıcının tahvilin diğer avantajlarından ikramiye şansını tecrit etmeye temayül ettiği görülmüştür. Bu muayyen bir keşideye iştirak etmek üzere yapılan bir satıştır. Böyle bir satış yapılması Fransa'da bir kanunla menedilmiştir.

Keşide merasiminin pek ehemmiyeti yoktur. Bununla beraber bir şüphe ve tereddüde mahal bırakılmamak üzere keşide amelîyesinin aleniyetini temin etmek daima lâzımdır. Keşidelerde teknik ilerlemeler tatbik olunabilir. Meselâ numaraların karıştırılması, çekilmesi bugün artık elektrikle icra olunmakta veya kürreler sistemi tatbik edilmektedir. Bazen arka arkaya iki keşide icra olunur. Birinci keşide ikramiyeye hak kazanan numaralar tesbit edilir. İkinci keşide ile tesbit edilen numaralara verilecek ikramiyeler belli edilir.

Keşide tarihleri istikrazın devamı müddetince umumiyetle aynıdır. İkramiye keşideleri ekseriyetle senede veya altı ayda bir yapılır.

B — İkramiye nev'i :

İkramiyeler umumiyetle nakit olarak

ödenir. Bununla beraber ikramiye olarak diğer menkul bir kıymet de verilebilir. Ev veya lojman gibi aynı ikramiyeler verildiği görülmektedir. Meselâ Fransa'da, S. N. C. F. ikramiyeli olarak akdettiği iki istikrazda 111.000 adet kilometre ikramiyesi vermiştir. 111.000 adet kilometre ikramiyesinin 1.000 adedi birinci mevkide 5.000 kilometre seyahata, 10.000 adedi ikinci mevkide 3.000 kilometre seyahata, 100.000 adedi üçüncü mevkide 1.000 kilometre seyahata imkân vermektedir.

C — İkramiye adedi :

Verilecek ikramiye adedi ekseriyetle evvelden tâyin olunur. İkramiye adedinin tesbitinde dikkat edilecek husus ikramiye kazanacak tahviller yüzdesidir.

D — İkramiye miktarları :

İkramiye miktarı evvelden tesbit edilebilir. İkramiyeler birbirinin aynı olabilir. Fakat tatbikatta bu hale pek nadiren tesadüf olunur. Ekseriya az veya çok açılmış bir ikramiye yelpazesi vardır. İkramiyenin mutlak kıymeti yanında onun başa baş fiyatına nazaran izafi kıymetini de hesaba katmak lâzımdır.

Kaydı hayat şartlı ikramiye ile endeksli ikramiye usullerinde ikramiye tutarı evvelden belli olamaz. Aynı ikramiye usulünde ikramiyenin para olarak kıymeti de evvelden bilinemez.

İkramiyeli istikrazların fonksiyonları :

İkramiyeli istikrazların keşideden evvel ve keşideden sonra olmak üzere iki fonksiyonları vardır. Keşideden evvel şurlu bir cazibe kudreti husule getirirler. Keşideden sonra ise gözü kapalı bir tevzi icra ederler.

İkramiye talih ümidinden başka bir şey değildir. İkramiyeli istikraz muhayyileyi sistematik bir şekilde istismar eder. Fakat muhtelif katagori tasarruf erbabının bu cazibe kudretine karşı ne ölçüde hassas bulduklarının araştırılması lâzımdır. Reynaud üç katagori tasarruf tesbir eder :

1 — Pasif tasarruf veya aşağı tip :

Bu tasarruf muvakkaten sahibinde du-

rur ve büyük bir gayret gösterilmesine ha-
cet bırakmadan sahibinin elinden çıkar.

2 — Rasyonel olmyan fiili tasarruf
veya orta tip :

Bu katagori tasarruf erbabı biriktir-
mek için mahrumiyete katlanır. Fakat ta-
sarrufu sistematik bir şekilde yapmaz.
Bunlar muhitlerinin, yapılan neşriyatın ve
taklit etme itiyadının tesiri altında tasar-
rufta bulunurlar. Bu katagoriyi teşkil
edenler daha ziyade köylüler ve küçük sa-
nat erbabıdır.

3 — Rasyonel fiili tasarruf veya yük-
sek tip :

Bu katagori tasarruf sahipleri kat'i
ve riyazî hesaplar yaparlar. Hakikî birer
(Homo oeconomicus) dırlar.

Bu nazariye, ikramiyeli istikrazlarla
(pasif tasarruf) a müracaat edilemeyece-
ğini, (Homo oeconomicus) ise şans ihtima-
li yerine yüksek faiz tercih edeceğinden,
(rasyonel fiili tasarruf) a da müracaat edi-
lemeyeceğini meydana çıkarır. Şu halde ik-
ramiye cazibesini ancak (rasyonel olmyan
fiili tasarruf) erbabı üzerinde gösterir.
Çünkü servetlerini artırmak isteyenlere
nazaran serveti olmyanların bunu elde et-
mek hevesleri daha çoktur. Ümit emsali
yani sermayeye nazaran ikramiye nisbeti
zengininkine nazaran fakirde daha yük-
sektir. İşte bu ümit emsali ikramiye cazi-
besi kudretini tâyine yarayan bir unsur
teşkil eder.

İkramiye cazibesi :

1 — Yeni tasarruf yaratılması,

2 — Mevcut tasarrufu celp,

3 — Evvelce plâse edilmiş tasarrufun
muhafazası,

gibi üç şekilde tesirini gösterebilir.

1 — Yeni tasarruf yaratılması : İkra-
miye tasarrufu teşvik eder. Bouvier - A-
jam'ın dediği gibi ikramiyeli istikraz, «is-
tikraz prensipleri ile piyango prensiplerini.
tasarruf fikri ile spekülasyon fikrini»
mezceder.

2 — Mevcut tasarrufu celp : İkrami-
yeli istikraz piyasada mevcut tasarrufu
celbeder. Bundan dolayı evvelce çıkarılmış
ikramiyesiz istikraz tahvillerinin fiyatları-
nı düşürme tehlikesini yaratır. İkramiyeli
istikrazların lanse edilmesi konjonktürün
müsait olmasını gerektirir. Paranın gayri
müstakar olduğu zamanlarda endeksli ist-
tikrazların cazibesi daha kuvvetlidir.

3 — Evvelce plâse edilmiş tasarrufun
muhafazası : — buna misal olarak 1924 yı-
lında Fransada Bonnefous'un yaptığı ame-
liyeyi zikredebiliriz. O tarihte bütün Millî
Müdafaa Bonolarının vadesi gelmiş bulu-
nuyordu. Devlet kitlevi bir tediye talebi ile
karşı karşıya idi. Bonnefous hamillere bu
kısa vadeli bonoları uzun vadeli istikraz
tahvilleri ile değiştirilmesini teklif etti
Yeniden satış yapılmıyacaktı. İkramiyeli
olarak ihraç olunan istikrazın vazifesi mev-
cut plâsmanı muhafaza ettirmek, diğer bir
ifade ile dalgalı borcu konsolide etmekte.

Netice itibariyle, ikramiyeli istikraz-
lardan, ancak endeksli istikrazların cazibe-
si üstün olduğu veya fertler muamelelerin-
de rasyonelizasyonu tatbik ettikleri tak-
dirde istinkâf edilebileceğini söyleyebiliriz.

Diğer bir yazımızda da endeksli istik-
razlardan bahsedeceğiz.

İhracatın Finansmanı

Yazan : M. A. SEHAEFER

Çeviren : Şakir ÖZMEN

Deniz aşırı memleketlere yapılan satışlardaki rekabet mücadelesi ihracat piyasalarında soğuk bir kredi harbi halini almıştır. Emtianın teslimini teminen açılan kısa vadeli krediler yerine, daha ziyade ahcılar için gitgide daha müsait şartları ihtiva ettiği aşikâr olan, bir kaç sene vadeli mal kredileri kaim olmuştur.

Milletlerarası ticaret esas itibarile mamül mallarla iptidai maddelerin ve gıda maddelerinin mübadelesinden ibaret kaldığı müddetçe Avrupa ihracat finansmanında güçlüklerle karşılaşılıyordu.

Kendi kendine yetme (l'autarchie) ve sanaileşme temayülleri dolayısıyla iptidai maddeler müstahsili memleketlerinin dahili istihlâkları daha ziyade artmakta, ihracata tahsis edilen kısımlar azalmakta ve ticaret muvazenesi bozulmakta ve ekseriyetle ithal edilen mamül mallar bedellerinin tesviyesi ancak taksitli tediyeyle mümkün olabilmektedir.

Bu şartlar altında kısa vadeli alacaklı sıfatını haiz bulunan Avrupa'lı satıcılar daha ziyade doğrudan doğruya para ikraz eden kimseler durumuna girmek tehlikesine maruz bulunmaktadır.

Geri kalmış memleketlere Birinci Cihan Harbinden evvel ve sonra açılan finansman ve envestisman kredilerinin acı tecrübeleri henüz unutulmamıştır. O zamanki risklerin bugün dahi uzun vadeli ihracat kredileri şekli altında tekerrür etmesi mümkündür.

Seyyal alacaklar vasfını muhafaza ettiği müddetçe uzun vadeli ihracat kredileri artık sadece alıcının kalitesine dayanmakla kalmamakta, daha ziyade alıcı memleketin umumî refah seviyesine ve transfer imkânlarına tâbi bulunmaktadır.

Konjonktür durumu bu memleketlerin aleyhinde bulunduğu takdirde taksit-

li tediyeyle icrası daha ziyade güçleşmekte ve ticarî kredi mahiyetinden sıyrılarak malî alacaklar denilen alacaklara kolaylıkla inkilâp eylemektedir.

İthalâtçı memleketler için uzun vadede ithalât finansmanlarının suiistimali tehlikeden hali değildir. Zira bu suiistimaller bütçe siyaseti bakımından bir menba teşkil ederler ve enfilâsyona yol açabilirler.

Uzun vadeli krediler ekseriyetle bir memleketi imkânları fevkinde yaşamağa ve kendi iptidai maddelerini, zirâ istihlâtlarını rasyonel bir şekilde artıracığı yerde sağlam temellere istinat etmeyen bir sanaileşme hareketini teksife sevkeder.

İhracatçı memleketler bakımından bu ihracat kredileri sadece tediye muvazenesinin bozulmasına yol açmakla kalmaz, bu kredilerin ihtiva ettiği riskler muvacehesinde, Devletin dış ticarete gittikçe daha bariz bir hal alan müdahalesini dâvet eder.

Böylece muhtelif memleketler, vaktile serbest olan milletlerarası malî ve ticarî münasebetleri ticaret politikası mülâhazaları ile suiistimal ederek millî sanayileri lehine devletleştirilmiş, kapalı bir ihracat sistemine girdiler.

Takip edilen gaye sadece işsizliği bertaraf etmek değil, tediye bilânçosunun muvazenede bir hale ifrağı ve para rayicinin sun'î bir seviyede tutulmasıdır.

Bir ihracat an'anesine sahip olan memleketler, 1930 başlarından itibaren ihracatçıları teşvik gayesile ihracat risklerine karşı garantiler ihdas ettiler ve ihracatçıları kısmen olsun transferle ilgili risklerden kurtardılar.

Bununla beraber bu nevi garantilerin milletlerarası sahaya teşmili ihracatın bu şekilde teşciinin husule getirdiği tesirlerin süratle muayyen ve müsavi seviyeye gelmesini intaç etti. O kadar ki, bugün muh-

telif memleketler yeni tedbirler sayesinde iktisap eyledikleri ve kısmen malî bir mahiyet arzeden vaziyetlerini muhafazaya gayret etmektedirler.

Bu durum netice itibarile bütün ihracatçı memleketleri zararlı bir dumping usulüne sevk etti. O suretle ki, 1953 Ekiminde Londra'da yapılan bir konferansda bütün devletlerin tanınmış sanayicileri ihracat garantilerinin milletlerarası bir nizama bağlanmasını ve mevcut temayüllere mâni olmak vazifesini Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına tevdiî teklifinde bulunmağa mecbur oldular.

1954 Ocak ayı celsesinde Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtının ihracatı teşvik Komitesi her şeyden evvel Devlet tarafından bahşedilen malî imtiyazların arttırılmasına muhalefet ettiler.

Ihracat risklerine karşı devlet tarafından verilen garantilerin halihazırdaki işleyiş şekli :

İktisadî depresyon devrelerinde milyonlarca İsviçreli işçiye iş bulmak için İsviçre Makina Sanayiinin teşebbüsü, riskin Devlet tarafından garanti edilmesi suretile ihracatın teşviki hakkındaki 28 Mart 1934 tarihli kararnamenin ista'rına müncecer oldu.

8 Ekim 1936 tarihli ilk tadili müteakip ihracat risklerine karşı verilen garanti 6 Nisan 1939 tarihli kanunla tatbik ve müşahhas bir şekil aldı.

Şüphesiz ihracat riskleri garantisi müessesesi de iktisadî hayatımızın esaslı bir şekilde tâbi bulunduğu ihracat maddelerimizle ilgili sanayiinin teşviki hususunda son senelerde alınan tedbirlerin en faydalısı olarak tezahür eylemektedir.

1934 den 1953 yılı sonlarına kadar münferit veya müçtemî 31000 den fazla taleplerle karşılaşıldı. Ve yuvarlak bir rakam olarak sekiz milyar frangı bulan ve % 80 ni istihsal sektörüne ait olan alacaklar garanti edildi. On üç sene zarfında umumî ihracat yeğününün % 23 ünü makina sanayii temin eyledi. Buna mukabil istihlâk malları ihracatında talep edilen garantiler % 2 nisbetini pek az tecavüz

ediyordu. Son senelerde cari garantiler, % 90 ı makina sanayiine muhassas olmak üzere, 400 milyon frangı tecavüz etti.

Bütün bu garantilere mukabil 1953 başına kadar tahmin olunan zarar 3,9 milyon frangı bulmakta idi. Fakat hakikatte tahakkuk eden zarar miktarı ise 2,1 milyona inmiştir. Bu rakamın fiilen intaç edilen işlerle ilgili faturalar yeğünü nisbeti % 0,78 dir.

1947 den beri tahsil edilen resimlerden, bu zararlar da hesaba katılmak üzere, bugüne kadar 4,5 milyon franklık bir ihtiyat teşkiline muvaffak olunmuştur.

Velhasıl şimdide kadar Konfederasyon hiç bir zarara maruz kalmamıştır. İsviçrenin ihracat riski garantileri diğer memleketlerinkilerle mukayese edilirse faturaların % 80 - % 90 ını bulan garanti hadleri - İsviçre'dekinin aksine olarak faturalar muhteviyatına safi kârlar da dahil bulunduğu halde - bizdekine nazaran hissedilir derecede yüksektir. Üstelik transfer riskleri yanında borçlunun tediye kabiliyeti dahi kısmen garanti edilmektedir.

Diğer taraftan tediyesi icabeden primler de önemli bir şekilde daha yüksektir. Bu primler % 0.5 den % 5 e kadar tahaluf eyler.

Fransa istisna edilirse, garanti süreleri aşağı yukarı bizdeki gibi olup daha uzun değildir.

İngiltere, ticaret politikası mülâhazalarile mutad kaidelerin altında kalmaktadır.

İsviçre bankalarının aksine olarak yabancı bankalar ihracat finansmanlarında doğrudan doğruya risk tekabül etmezler. İhracatçı kendi bankasına karşı tutarının heyeti umumiyesinden mes'uldür.

İhracat; ancak Almanya ve Fransa gibi, sermaye kıtlığı dolayısıyla Devlet yardımının zarurî görüldüğü memleketlerde ve her şeyden evvel bir ticaret politikası zaviyesinden mütalâa edildiği vakit mutaden ihtisaslaşmış bir Devlet teşekkülü tarafından finanse edilir.

İhracat finansmanı geniş mikyasta reeskont imkânlarile takviye edilen hususî bankalarca sağlanır.

İsviçre'nin ihracat imkânları ne şekilde islâh edilebilir veya daha müşkül şartlar altında bu ihracat imkânları aynı seviyede nasıl tutulabilir, bu babda bankalar ne yapabilirler?

Umumi esaslar :

Milletlerarası şiddetli rekabet İsviçre ihracatında ve buna mütenazıran İsviçre'nin an'anevi müşterisi memleketlerin siparişlerinde görülen gerileme, aynı zamanda ecnebi komisyoncuların peşin tediyeler mevzuunda bugüne kadar mutad olan hüsnüniyeti göstermemeleri piyasa mücadelelerinde memleketimizin refahı için ehemmiyeti aşikâr olan ihracat sanayiini desteklemek vazifesini bize tahmil eylemektedir. Zira, bilindiği üzere iptidai maddeler istihsal eden ve ziraatla uğraşan memleketler vasatı olarak ihracatımızın üçte birinin alıcısıdır. Bu nisbet 1951 de % 41, 1952 de % 38 dir.

Ihracat riskleri garantilerinin tevsiî :

İlk akla gelen şey; bugüne kadar faydalı ve hayırlı faaliyette bulunan ihracat riskleri garantisi müessesesinin tevsiidir.

Yabancı memleketler tatbikatına imtisalen garanti nisbetinin prensip itibariyle biraz daha artırılması ve sarıh bir şekilde fatura miktarı ile mukayyet tutulması çok şayanı arzudur. Çünkü bu muamele şekli işi çok basitleştirir. Buna tevafuk edecek bir limit tesisi suretile muhtelif ihracat endüstrilerine, bunların kazançlarına ve istihşallerine göre değişecek hisseleri nazarı itibare almak mümkün olmaktadır.

Tecribelere müsteniden söylenebilir ki düşük garantiler nisbetleri borçluların ihtiyatla seçilmesini icbar eder ki, istenilen de budur. Fakat garanti hadlerinde yapılacak yükseltmeler hiç değilse garanti edilecek mütemmim risk için, Risk Komisyonunun da bu nisbette yükselmesini istilzam eder.

Her hal ve kârda Konfederasyonun mübalâğalı bir riski tekabül etmemesi ve garanti Komisyonunun da katlanılan risk için kâfi bir karşılık tesisine yetecek şekilde tesbiti prensibi takip olunmalıdır.

Hususî sigorta :

Harb senelerinde nakliyatın harb risklerine karşı sigortalıanmasında yapıldığı gibi ihracat riskleri garantisi müessesesinin de tamamen sigortacılık tekniği ile işleyen hususî bir sigorta teşekkülüne tevdi edilmesi fikri de caziptir. Bu takdirde; zarurî bir risk muvazenesine erişebilmek üzere bilûmum ihracat kredilerine sigortanın mecburî kılınması icabedecektir. Bu da, ihracatçı için bugünkü vaziyete nisbetle geri bir adım atılması demektir. Bu mülâhazayı bir tarafa bıraksak dahi sırf bu işin icabettireceği mebalîğ muvacehesinde, İsviçre sigortacılarının imkânlarının pek mahdud bulunduğu ve bu kabil riskleri reasüre edecek teşekküllerin de mevcut olmadığı keyfiyetini göz önünde bulundurmamak lâzımdır. Ve nihayet böyle bir hususî sigorta için bir idare mekanizması kurulması gerekeceği ve «Ihracat Riskleri Garantisi» müessesesinin basit ve tesirli idaresi muvacehesinde hiç bir ıslahat yapılmış olmayacağı da nazarı itibare alınmalıdır.

İsviçre Bankaları ihracatı teşvik sadesinde ne yapıyorlar?

İsviçre ihracat maddeleri sanayiindeki inkişafın temsil eylediği büyük menfaatler bankalara; ihracatın finansmanında işbirliği yapmaları vazifesini tahmil eder. Bugünkü vaziyet her iktisadî sektörün, işbirliğinin takviyesini kendi menfaatleri üstünde tutmasını icabettirmektedir.

a) Umumi bir mülâhaza olarak işaret etmek lâzımdır ki, normal bir kredi için % 8 ilâ % 9 nisbetinde faiz ödenen ecnebi memleketlere nisbetle İsviçre'de % 4 ilâ % 5,5 nisbetindeki faiz nisbeti hissedilebilir derecede düşüktür ki bu vaziyet senelerden beri ihracatçılar tarafından takdir edilmiyen bir kolaylık teşkil eylemektedir. Fiiliyatta uzun vadeli bir mahiyet arzeden açık krediler açmak ve uzun vadeli siparişler üzerine avanslar vermek suretile İsviçre bankaları ecnebi kredi müesseselerinden bir hayli ileri gitmeyi an'ane haline getirmişlerdir.

Her hal ve kârda her hangi bir siparişin imâl müddeti zarfında ve teslimi ta-

kip eden muayyen bir zaman için finanse edilmesi hiç bir müşkülât arzuetmez. Hakiki ihracat kredileri vadesi mevzuunda da; İsviçre bankaları teknik malî sebepler dolayısıyla kredi vadesini beş seneden daha ileri götürmeyen yabancı kredi müesseselerinden aşağı kalmamaktadırlar.

b) İsviçre bankaları vasıtasıyla aktolunan istikrazların hiç değilse kısmen ve bilvasıta İsviçre ihracatı için bir müşevvik olduğunu da bir defa daha hatırlatmak yerinde olur.

c) İsviçre bankaları tarafından garanti ve akreditif muamelelerinin ifası İsviçre ihracat maddeleri sanayüne büyük faydalar sağlamaktadır.

Bir İsviçre bankasının gayri kabili rücu müeyyet bir akreditifi İsviçre ihracatçısına, teslim şartlarını yerine getirir getirmez kendisine tediyede bulunulacağı hususunda tam bir emniyet bahşeder. Bu ise İsviçre bankaları tarafından ekseriyetle uzun vadeli açık krediler bakımından yabancı muhabirlere karşı büyük kolaylıklar gösterildiğini ifade eder. Ekseriya yakın bir mazide misalleri görüldüğü üzere bundan bankalar için mühim riskler doğmaktadır. (Harb yıllarında ve harbi müteakip senelerdeki Kliring hesapları bakiyeleri).

d) İhracat kredilerinde; ihracatçı müşterilerinin taahhüt ve mes'uliyetleri kendileri için bir teminat teşkil eden yabancı bankaların tatbikatı hilâfına; İsviçre bankaları son senelerde ihracat riskinin Federal Devlet tarafından garanti edilen kısmına zamimeten bizzat ihracatçıya ait olması gereken riskin bir kısmını da deruhde etmişlerdir.

Tatbikatta; bankalar tarafından deruhde edilen müteaddid senelerin faiz risklerine, ana paranın sigortalanmayan muayyen bir yüzdesinin de inzımam eylediği vakidir.

Diğer taraftan faizin ancak bir kısmının bankalar için kâr addedebileceğini, zira İhracat Riskleri Garantisi Müessesesinin mevzuatına göre hakiki masraflar karşılığı kısa vadeli kredilerde takriben %3 1/4 ve orta vadeli kredilerde ise 3,5 olduğunu göz önünde bulundurmak lâzımdır. Bu sebeble bu nevi kredi muamelele-

rinde bankaların kârı pek mütevazıdır. İhracat kredilerinin vadelerinin uzaması nisbetinde bu muameleleri finanse eden bankalar için müterakim risk miktarı da fazlaladır.

Dört senelik orta vadeli bir kredi için sadece faizler; yarımsından fazlası İhracat Riskleri Garantisi Müessesesi tarafından karşılanmayan kredi tutarının % 20 sini temsil eder. Bankalar sigortalanmayan sermayenin, yani (kâr, peşin tekiye ve ihracat risklerinden Garanti Müessesesince karşılanan kısmı hariç) fatura bedelinin üçte birine tekabül eden risk mesuliyetini deruhte ettikleri takdirde bunların riskleri, ihracatın finansmanı için 400 milyonun sarfedildiği, üç yılın vasatısını temsil eden bir ihracat yılı için de (ki bu rakam bir yıllık makina sanayii ihracatının % 40 ıdır) 227 milyona balığ olacaktır.

Bankalar iş yapmaya ne kadar teşne olurlarsa olsunlar ihracat için açacakları orta vadeli her krediyi, normal tetkikler haricinde, ilgili borçlu memleket ve bu memleketin borç ödeme kabiliyeti bakımından da tetkike tâbi tutmağa mecburdurlar. Vaktile orta vadeli taahhütlere doğrudan doğruya elektirik tröstleri veyahutta ammc sektörü plâsmanlarıyla uğraşan malî şirketler vasıtasile girişmek hususunda mevcut imkânlar da bugün için çoktan değişmiştir.

Bilâncolarındaki bünyevi değişiklik dolayısıyla (vadesiz taahhütlerinin 1/4-1/3 nün ecebi memleketlere karşı yapılmış olması gibi) büyük ticaret bankalarının muayyen bir zaafa duçar olmaları varit bulunduğundan bu bankalar likidite durumlarına ister istemez eskiden daha çok bir ehemmiyet vermektedirler.

Münasebetlerinin vüs'at peyda etmesi sebebiyle mezkûr bankalar mudilerine karşı psikolojik ve ahlâki bakımlardan büyük ve daimi bir mesuliyet hissi altındadırlar.

Hülâsa olarak denilebilir ki İsviçre bankaları yabancı memleketlerdekinin aksine olarak, ihracatı kendi mesuliyet ve riskleri altında finanse etmekte ve prensib mülâhazalarına rağmen imkânları çerçevesi dahilinde sanayie yaptıkları yardımları da-

ha da genişletmeğe amade bulunmaktadır.

İhracatı finanse edecek hususî bir müessesenin kurulması :

Nihayet, elektrik tröstleriyle malî holdinglerin eskiden yapmakta oldukları finansmanı üzerine almakla kalmayıp her şeyden evvel uzun vadeli ihracat muamelelerinin ne sanayie ve ne de ticaret bankalarına yüklenebilecek olan risklerini tekabül edecek, ihraç riskleri mevzuunda ihtisaslasmış bir malî müessesenin kurulması imkânı ve böyle bir teşekkülün kıymeti mevzuunda yeniden kendisini gösteren mesele sanayiciler tarafından ortaya atılmış bulunmaktadır.

Bilhassa düşük bir konjontür devresinde böyle bir teşekkülün kurulması çok cazip görülmekle beraber esaslı ihtirazi kayıtları da davet eder.

Tahvil ihraç etmek istediği takdirde böyle bir müessesenin risklerine muvazi olarak hususî menbalardan kolayca temini mümkün görülmeyen azımsanmıyacak bir öz kaynağa sahip bulunması gerekir.

Çok uzun vadeli finansmanlara karşı yukarıda zikredilen esaslı itirazların ilk hamlede bertaraf edilmesi istenildiği takdirde, bilhassa paralarının kıymeti düşük olan alıcı memleketlerde deruhde edilen risklerin sür'atle tezayüt eylediği görülecektir.

Risklerin ehemmiyetli surette teraküm etmesi tehlikesi böyle bir teşekkülün mevcudiyetini muhataralı kılmaktadır. Ya müessese banka tekniğine göre idare edilir, bu takdirde uzun vadeli dış kredilerdeki bilûmum risklerin tekabülü bertaraf edilmiş olur, veya çok geniş krediler açar ve müessese her hali kârda likiditesini kayıp etmek tehlikesine maruz kahr.

Şayet kaynak bulma gayesile tasarruf sahiplerine müracaat ederse tahvilleri almak isteyenlere bunların karşılıklarının münhasıran yabancı memleketlerdeki alacaklardan ibaret bulunduğunu açıkca bildirmek icabeder. Bu şartlar altında yapılacak tahvil ikrazlarının neticesi caî su-aldır.

Şayet Devletin, hususî ekonomi lehine yeni ve mütezayit riskler altına girmesi arzu edilmiyorsa, ciddi sebebler olmadıkça Federasyonun bu nevi istikrazlar için garanti vermesi istenilemez.

Nihayet şu noktayı da belirtmek icabeder ki yabancı memleketlerde de gerek devlet ilile gerekse hususî şekilde kurulan malî müesseseler umumiyetle İsviçredeki İhracat Riskleri Garanti Müessesesi ve İsviçre bankaları kadar ileri gitmemektedirler. Şu halde bu kabil risklerin bir ekonomi sektöründen diğerine aktarılmasından vazgeçilmesi ve ne netice alacağı belli olmayan yeni bir müessese kurulmaktansa tecrübe edilmiş bir müessesenin ıslahı cihetine gidilmesi evlâdır.

Teklifler :

Şahsî menfaatleri ve rekabeti bir tarafta bırakarak, konfederasyon, sanayi ve bankalarla birlikte aşağıdaki imkânların tetkiki mümkündür :

1 — İhracat muamelelerinin finansmanı mevzuundaki hataları önlemek üzere milletlerarası bilûmum gayretlerin teşviki lâzımdır.

2 — Muğlak hesapları ve uzun tetkikatı bertaraf etmek üzere garanti haddinin fatura tutarına göre hesap edilebilmesini ve faizlerin sigortaya ithalini teminen, gerekliyorsa ihracat riskleri garantisile ilgili İsviçre Konfederasyonu mevzuatında tâdilât yapılmalıdır.

Fakat böylece producteur'un kârı da garantiye ithal edilmiş olacağından ve bu kâr da muhtelif ihracat ve istihsal branşlarında büyük tahavvüller arzedeceğinden bununla müterafik olarak garanti nisbetlerinde de % 90, 80, 70 gibi tenezzüller derpiş edilebilir. Prim nisbetleri de müddete, bransa ve alıcı riskine göre asgari % 1/4 ve azami % 2 arasında tahavvül edecektir. Bu şekilde muhtelif nisbetlerin tatbiki hakkaniyet icabıdır. Zira aksi takdirde uzun vadeli ihracat kredileri, kısa vadeli tediye şartları ile çalışan ihracatçı tarafından ödenen primler dolayısıyla fazlasıyla temin edilmiş olacaktır.

Prensib itibarile garanti süresi beş sene ile takyit edilmeli ve bu süre ancak is-

tisnaen, hususî ahvalde ve muayyen tetbirlerin ittihazı suretile uzatılabilirdir.

3 — Garantinin; borçlunun tediye bulunamayacak hale düşmesi riskini ihtiva etmesine asla lüzum yoktur.

Ticari mahiyette olan bu risk, memleket dahili bir ameliye gibi muhtemelen hususî bir sigorta şirketi tarafından karşılanabileceğine göre, prensib itibarile ihracatçı tarafından deruhde edilebilir.

4 — İhracatla ilgili sanayiimiz lehine açılacak orta vadeli ihracat finansmanları için İsviçre Millî Bankası tarafından kabul edilen reeskont imkânı; halen likiditeleri dolayısıyla bankalar için sadece nazarı bir ehemmiyet ifade etmesine rağmen bu imkânın mevcudiyeti prensip itibarile teyit edilmelidir.

5 — İhracat kredilerinde bizzat ihra-

catçı sarahaten alacaklı mevkiini muhafaza etmeli ve sadece kendisi bankalar tarafından finanse edilmelidir. Bu suretle, mal tesliminden doğan alacakların, ileride, mahiyetleri itibarile tesviyeleri tehir edilebilen «malî alacaklar» gibi mütalâa edilmeleri önlenmiş olur.

6 — Ecnebi memleketlerdeki tatbikat hilâfına; İsviçre bankaları sadece orta vadeli ihracat kredileri açmakla kalmayıp imkânların müsaadesi dahilinde ve sermaye ile faiz yekûnu fatura veya kredi tutarının muayyen bir yüzde nisbetini geçmemek üzere bir risk hissesini de sanayi ile birlikte kendi üzerlerine almağa amadedirler.

Bankaların tekabbül edecekleri riskin kendileri tarafından takdir edilmesi hakkının daima mahfuz olacağı tabiidir.

Osmanlılar Devrinde Mali İşlerimiz

III

Yazan : Hüseyin Namık ORKUN

Üçüncü Mustafa hazinede pek çok para biriktirmeye muvaffak oldu ise de o sırada bir sefer açılınca bu uğurda pek fazla masraf olmuştu. Halil Hamit Paşa bir Hint elçisi ile görüşürken bu sefer uğrunda 200.000 kese sarfolduğunu söylemişti. Halbuki ahalideki seferiye adile bir vergi toplanmakta olduğu gibi her yerden toplanan askerin sefer levazımatı ve altı aylık ulufesi de o memleketin halkından alınırdı. Ayrıca zeamet ve tınâr sahipleri de kendi dirlikleri hâsılatını sarfederlerdi.

Kaynarca sulhünden sonra tekrar bir harb çıkması ihtimaline mebni donanmanın çoğaltılmasına, Tuna sahillerinde istihkâmlar yaptırılmasına ve erzak tedarikine karar verildi. Darbhanede de 30.000 kese biriktirilmişti. Harb başgösterince hemen 30.000 kese daha tedarik olundu. Bu arada Cezayirli Hasan Paşa da Mısır'dan 20.000 kese getirmişti.

Üçüncü Selim zamanında malûm olduğu ve hile Nizam-ı Cedid denilen yeni bir ordu tanzim edilmeğe başlanmıştı. Bu ordunun masraflarına karşılık olarak şöyle bir çare buldular : Eski şikkî sani defterdarlığını Nizam-ı Cedid defterdarı yaptılar. Ayrı bir Nizam-ı Cedid hazinesi kuruldu. Pamuk, enfiye ve afyon inhisar altına alındı. Bunlardan elde edilen varidat 70.000 keseye kadar çıkmış iken daha sonra Nizam-ı Cedid kaldırılınca bu hazine de lâğve dildi.

Nizam-ı Cedidden sonra tekrar yeni bir ordu kurulduğu vakit bunun malî işlerini tedvir için de İstanbul ve taşrada dükkân-lara yeni bir vergi konuldu.

Tanzimattan sonra masraf çoğalmış, varidat bu masrafları karşılayamaz olmuştu. Hazine müzayakaya düştü. Nihayet devlet kâğıt para çıkarmağa karar verdi. 200.000 keselik bir kaime yani kâğıt para

çıkarıldı. Bu paraların üzerinde o zamanın maliye nazırı olan Saip Paşanın mühürü bulunuyordu.

Safveti Paşanın maliye nazırlığı zamanında ise maliye işlerimiz yoluna girdi. Askerin maaşı günü gününe verilmeğe başlandı. Fakat bundan başka vezirlerin 75.000, diğer devlet ricalinin 20 - 30 bin, taşradaki mutasarrıf ve defterdarların 10 - 15 bin kuruş olan maaşları da vardı. Bunların ödenmesinde güçlük çekiliyordu.

Bütün bu sıkıntılara rağmen devletin hiç bir borcu yoktu.

Üçüncü Mustafa zamanından Üçüncü Selim devrine kadar gümüş paranın vezni ve ayarı gittikçe azaltılmış, altının fiyatı da o nisbette artmıştır. Yıldız altını eskiden dört buçuk kuruş iken sonraları 9 - 10 kuruşa çıkmıştır.

Sultan Mahmut zamanında altın ve gümüş parada çok değişiklik oldu. Saltanatının başlarında basılmış olan Mahmudiye altını yirmi beş kuruş fiatında idi. Bu altın yirmi iki ayarında olup bir buçuk dirhem idi. Fakat daha sonraları bu altının fiyatı yetmiş kuruşa kadar çıktı. Bu çıkışın bir sebebi de daha sonra basılan Mahmudiye altını yirmi ayarında ve yarım dirhem vezninde olduğu halde fiyatının yirmi kuruş olarak tedavüle çıkarılmasıdır.

Abdülmecit saltanatının ilk zamanlarında yüzlük altın, yirmilik meci diye basılmış olup Mecidiye tâbiri yirmi kuruşluk sikke için son zamana kadar kullanılmıştır.

Para üzerinde bu kadar oynanması eşya fiyatını da pek çok arttırmıştı. Evvelce kilosu 8 - 9 kuruş olan buğdayın fiyatı onbeş kuruşa fırlamış, et de 3 - 5 kuruş iken bir misli artmıştır.

Diğer tarafta devlet erkânı ve ileri gelen zevat debdebe ve ihtişam içinde yaşa-

makta idiler. Her vezirin yalısı, konağı olup kışın konakta, yazın da yalısında otururdu. Her konağın bir kethüdası, bir mühürdarı olduktan başka 30 - 40 kadar iç-ağası ve yine bu mikdar da çuhadarı bulunurdu. Bunlardan başka aşçı, seyis, kaykıcı v.s. gibi müstahdemler de olup bir konakta vasatı olarak 200 kişi çalışırdı.

Tanzimat ilân edildikten sonra devletin idare şeklinde esaslı değişiklikler oldu. Bütün varidat bir hazineye gelir, oradan sarfolunurdu. Fakat asırlardanberi devam edip giden eski usul birdenbire terkolunarak vergi toplamak yani âşarı almak birtakım karışıklıklara sebep oldu. Memurlar

âşarı toplayıp zamanında satamadılar. Büyük küçük bütün memurlara ise maaş tahsis olunmuş ve bunların parası hazineden ödenmeğe başlanmıştı. Toplanan âşar da vergiye çevrilmişti.

Zahire çıkan memleketlerden hükümet kilosu yirmi paradan zahire tedarik eder, bunları İstanbul'a getirerek ordunun tayını bu suretle temin ederdi.

Sadırazamın maaşı 100-000, vezirlerin 70.000, diğer ricalin 20 - 30 bin, üçüncü derecedeki memurların da 15 - 20 bin kuruş idi. Ayrıca bazı memurların et, ekmek tayınları da vardı.

Ticari Defter Tutma

III

Yazan : Hikmet KEYMAN

5 — Defter ve kayıtların nasıl tutulacağı :

a) — Umumî mülâhaza :

Yukarıda bahsettiğimiz bilânço ve işletme hesabı esaslarına göre tutulması lâzım gelen defter ve kayıtların sıhhat ve intizamla yürütülmesi, yolsuz ve karışık halere uğramaması maksat ve düşüncesiyle vazîf kanun bu sahada da şekil ve esasa müteallik olarak aşağıdaki hüküm ve kayıtları koymuştur.

b) — Kayıt nizamı :

Defter ve kayıtların Türkçe tutulması; mürekkep veya makine ile yazılması mecburidir. Hesaplar kapanıncaya kadar toplamları geçici olarak kurşun kalemiyle yürütülebilir.

Yevmiye defteri maddelerinde yapılan yanlışlıklar muhasebe kaidelerine göre, diğer defterlerdeki kayıt ve rakam yanlışlıkları ise, üzerleri okunmalarına mâni olmayacak şekilde çizilerek, üst veya yan tarafına doğrusu yazılmak suretiyle düzeltilir. Defterlere geçirilen bir kaydın, kazınmak, çizmek veya silmek suretiyle okunmaz bir hale getirilmesi yasaktır.

Defterlerde kayıtlar arasında çizilmek sizin boş satır bırakılamaz. Ciltli defterlerde defter sahifelerinin koparılımları, tasdikli müteharrik yapraklarda da bu yaprakların sıralarının bozulması ve yırtılmaları caiz değildir.

Kayıtların, işin hacmine ve icabına uygun olan bir zaman zarfında yazılması lâzımgelir. Ancak, kayıtların yapılması mazeretsiz, sebepsiz on günden ziyade geciktirilemez.

Kayıtlarını devamlı olarak muhasebe fişi, primanota ve bordro gibi müessese-

nin yetkili âmirlerinin imzalarını taşıyan vesikalara dayanarak yürüten müessese-lerde, muamelelerin bunlara işlenmesi, defter işleme hükmündedir. Yalnız, bu kayıtlar muamelelerin esas deftere geçirilmelerini geciktiremez (U. 204 - 208).

c) — Defterlerin tasdiki :

Yevmiye ve envanter defterleriyle, işletme defteri ve işletmenin nev'ine göre esas muhasebeye tâli olarak tutulacak defterlerin tasdiki mecburidir.

Vergi Usul Kanununun 210 cu maddesinde, yukarıki defterlerin tasdik zamanı tesbit olunmuş; 211 ci maddesinde de, ertesi yılda da kullanılmaya devam edilen defterler, bu dönemin ilk ayında tasdik yenilenmesine tâbi tutulmuştur. Kanunun 212 ci maddesinde tasdik makamı olarak noterler gösterilmiş; 213 ve 214 cü maddelerinde de tasdik şerhinin defterlerdeki yer ve şekli izah olunmuştur.

ç) — Kayıtların tevsiki :

Bu kanunda aksine hüküm olmadıkça, hesap ve kayıtların, doğruluğu sağlamak üzere «evrakı müsbite» tâbir olunan belgelerle de tevsiki mecburidir. İşin mahiyet ve şümulüne göre hesap ve kayıtların; fatura, perakende satış vesikaları, fatura hükmündeki vesikalar, muhabere e-rakı ve diğer lüzumlu vesikalarla tevsik edilmesi lâzımdır (V. U. K. M. 216, 217). Kanunun 218. ve 224 cü maddelerinde bu vesikalar tarif ve izah olunmuştur.

6 — Ticarî Kazanç — Kâr ve Zarar — in Tesbiti :

a) — Ticarî kazancın tarifi :

Gelir Vergi Kanununun 38. maddesi ticarî kazancı «her türlü ticarî ve sınaî faaliyetlerden doğan kazançlar» olarak tarif

etmiş ve Ticaret Kanununun hükümlerine göre ticarî bir mahiyet arz etmeyen maden ve taş ocaklarının işletilmesinden elde edilen kazançları da ticarî kazanç saymış; Kollektif Şirketlerde ortakların, âdi ve eshamlı Komandit Şirketlerinde komanditerlerin şirket kârından aldıkları hisseleri şahsî ticarî kazanç hükmünde tutmuştur.

b) — Gelir Vergisi Kanununun 38 ci maddesinin son fıkrasına göre, ticarî kazançlar Vergi Kanunlarımızın kabul eylediği muhasebe kayıt ve defter sistemi itibarıyla bilanço ve işletme hesabı esaslarına göre tesbit olunur.

Gelir vergisi Kanununun 39 cu maddesinde bilanço esasına göre ticarî kazanç veya zarar teşebbüsteki öz sermayenin hesap dönemi başında ve sonundaki değerleri arasındaki — müsbet fark kârı, menfi fark ise zararı göstermek üzere — müsbet veya menfi hesap farkı olarak izah olunmuştur. Öz sermayenin mukayesesinde, sermayenin cüzlerinden bulunan ihtiyat ve karşılıklarla sermayeye intikal edecek olan kâr ve zarar kalemleri, sermaye miktarı içinde mütalâa ve hesap olunmuştur.

Gelir Vergisi Kanununun 40 cı maddesine göre de, işletme hesabı esasına göre ticarî kazanç, bir hesap dönemi içinde elde edilen hâsılat ile giderler arasındaki müsbet farktır. Menfi fark da zararı gösterir.

Emtia alım ve satım ile uğraşanlarda ticarî kazancın bulunması için hesap dönemi sonundaki emtia mevcudunun değeri hâsıllata, dönem başındaki emtia mevcudunun değeri ise giderlere ilâve olunur.

Bu esasa göre emtia alım ve satımıyla uğraşan işlemlerde emtia hesabı muvazene olunmakta; diğer iç faaliyetlerde ise, alelâde işletme, masraf ve hâsılat hesapları kalemlerinin muvazenesi suretiyle netice elde edilmektedir.

Muhasebe bakımından ticarî kazancın doğru, kesin olarak tesbit ve tâyin edilebilmesi için, kâr ve zararın tesbit ve tâvini esas olan değerlendirme ile gelir ve gider unsurlarının da katıyetle tâyin ve tesbit olunması lâzımdır. Vazî kanun esas hedef ve gayesi olan bu ciheti de gözönün-

de bulundurarak, Gelir Vergisi Kanununun 39 ve 40. maddelerinin son fıkralarında ticarî kazancın bilanço ve işletme hesabı esaslarına göre tesbit edilmesi sırasında Vergi Usul Kanununun değerlendirmeğe ait hükümleriyle bu kanunun umumî masraflar, amortismanlar, ödenen faiz ve komisyonlar ve diğer masraf ve zararlar gibi çeşitli harcama kategori ve unsurlarının kabul edilip edilmeyen kalemlerini gösteren 41. ve 42. maddeleri hükümlerine uyulması lâzım geleceğini beyan ederek ticarî kazanç ve kaybına adil ve sıhhatli olarak çıkarılmasına ait hükümleri açık olarak tamamlamıştır. Bu münasebetle şu ciheti tebarüz ettirmek yerinde olur ki, bu mevzu müteallik hüküm ve esaslar, tamamen ilmi ve adil bir şekilde vazolunmuştur.

Yukarıki hükümler hakikî şahısların Gelir Vergisi Kanununa göre kazançlarının nasıl tesbit olunacağını göstermektedir. Vergi mükelleflerden bulunan ve defter tutmak suretiyle kazançları tesbit olunması lâzımgelen 5452 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun birinci maddesinde, «sermaye şirketleri, kooperatif şirketleri, iktisadî kamu müesseseleri, dernek ve tesislere ve vakıflara ait iktisadî işletmelere» olarak adları sayılan kurumların kazançlarının tâyin ve tesbitinde ise bu işletmelerin hukukî bünye ve hususiyetlerine göre uyulması lâzım gelen bazı özel hükümler vazolunmuştur.

Binaenaleyh Kurumların vergi matrah ve kazançlarının hesaplanmasında Gelir Vergisi Kanununun ticarî kazanç hakkındaki hükümlerine uyulmakla beraber Kurumlar Vergisi Kanununun kabul edilen, edilmeyen giderlere, örtülü sermaye ve kazançlara müteallik 14, 15, 16 ve 17 ci maddelerini de nazarı itibare almak lâzım gelmektedir.

7 — Defter ve vesikaların muhafaza ve ibrazı :

Defter tutmaktaki maksat ve gayenin sağlanabilmesi düşüncesiyle vazî kanun, defter ve kayıtların ve müstenidi vesikaların doğruluk ve yanlışklarını her zaman araştırmak, tetkik ve tesbit edebilmek için, bunların muayyen kanunî müddet

zarfında saklanması, heran selâhiyetli makam ve memurların tetkik eylemeleri için de, ibrazını, mecburî kılarak Vergi Usul Kanununun aşağıda irae ve izah edilen maddeleriyle gerekli hüküm ve kayıtlar koymuştur.

a) Defter ve vesikaların muhafazası :

Gerek I. ci ve gerek II. ci sınıf tüccar ve mükellefler defter ve vesikalarını taallük ettiği yılı takip eden yıldan itibaren beş yıl muhafaza etmeğe mecburdurlar. (U. 237).

b) Defter ve vesikaların ibrazı :

Tüccar ve mükellefler, defter ve vesikalarını, muhafaza müddeti içinde, her talep vukuunda yetkili memur ve makamlarına tetkikine arz etmek mecburiyetindedir. (U. 240)

c) Diğer ödevler :

Yetkili memurlara, yapacakları vergi inceleme ve kontrolleri sırasında, tüccarlar, müesseselerinin durumuna göre çalışma yeri göstermeye ve istenilecek her türlü izahatı vermeğe mecburdur. Kanun, işletmelerinde çalışan memurları dahi icabında kendilerinden istenilecek malûmatı vermeğe mecbur tutmuştur. (U. 241)

8 — Müeyyide ve mes'uliyet :

Vergi kanunlarının ve defter tutmanın maksat ve gayesi, vergiye matrah olacak kazanç doğru olarak hesaplanmasını, kayıd durumunun tesbit ve tetkik edilebilmesi için lâzım gelen defter ve kayıtların tutulmasını sağlamak olduğundan, bu baptaki âmir mevzuat mucibince mükellefler defter ve kayıtlarını kanundaki tarifât dairesinde aynen ve tamamen tutmak ve kazançlarını da doğru hesap etmek ve bildirmek mecburiyetindedirler.

Vazîî kanun; Vergi kanunlarının ve vergi usul kanununun bu konuda koyduğu mevzuat hükümlerine mükellef ve sorumlular tarafından aşağıda mahiyetlerini açıklayacağımız usulsüzlük, kusur ve kaçakçılık fiilleriyle aykırı hareket edilmesini vergi suçu saymış ve mukabilinde ceza tertip eylemiştir.

a) Kaçakçılık :

Vergi kaçırmak kasdı ile aşağıdaki şekillerde vergi ziyana sebebiyet verilmesi «kaçakçılık» addolunmuştur :

1 — Çift defter tutulması;

2 — Sahte vesika tanzimi veya bunların bilerek kullanılması;

3 — Tutulması mecburî olan defterlerdeki kayıtların veya vesikaların tahrif edilmesi;

4 — Tutulması mecburi tasdikli defterlerin sahifeleri yok edilerek yerlerine başka yapraklar konulması veya öylece bırakılması;

5 — Mevhum adlara hesap açılması ve her türlü hesap ve muhasebe hileleri yapılması;

6 — Tutulması mecburi defter ve vesikaların yok edilmesi veya gizlenmesi;

7 — Bir takvim yılı içinde üçten fazla muameleye ait olmak ve bu muameleden dolayı gizlenen vergi matrahın miktarı 2500 lirayı ve bu suretle gizlenen matraha isabet eden vergi, ödenecek verginin % 10 nu aşmak suretiyle satış bedeli, ücret, komisyon, faiz, iştırâ hissesi, kira bedeli gibi hâsılâtın, vergi usul kanununa göre tutulması mecburî olan defterlerin hiç birinde veya beyannamede gösterilmemiş bulunması,

8 — Vergi tarhiyatı ile ilgili hususlar hakkında vergi dairesince yazı ile istenilen bilginin, idareyi yanıltacak şekilde, yalan ve eksik verilmesi;

Kanunun kaçakçılık addettiği bu fiillerden herhangi birinin işlenmesi halinde, kaçırılan vergi üç kat ceza ile alınır. Ancak, bu ceza, birinci sınıf tüccarlar için 500,— liradan ve ikinci sınıf tüccarlar için de 250,— liradan aşağı olamaz. (U. 324, 325)

b) Kusur :

Kusur, vergi kaçırmak maksadı güdülmeksizin herhangi bir suretle vergi ziyana sebebiyet verilmesidir.

«Kusur» halinde, ikmalen veya resen

takdir yoluyla tarh edilecek olan vergiler % 50 ceza ile alınır. (U. 329, 330)

c) Usulsüzlük :

Usulsüzlük, vergi ziyana sebebiyet verilmeksizin, vergi kanunlarına aykırı hareket edilmesidir.

Tutulması mecburî defterlerin kanunî müddeti içinde tasdik ettirilmemiş olması, kayıt nizamına müteallik hükümlere aykırı hareket edilmesi, gelir bildiriminin zamanında yapılmamış bulunması gibi haller, bunların neticesinde bir vergi ziyası husule gelmemişse, «usulsüzlük» hatalarını teşkil ederler.

Vergi Usul Kanununa göre usulsüzlük cezasına tâbi hal ve hareketler şunlardır:

I. inci derece usulsüzlükler :

1 — Bu kanuna göre tutulması mecburî olan defterlerden herhangi birinin tutulmamış olması,

2 — Defter kayıtlarının ve bunlarla ilgili vesikaların doğru bir hesap incelenmesi yapılmasına imkân vermeyecek derecede hatalı olması,

3 — Bu kanuna göre tutulması mecburî olan defterlerin ve kanunen muhafazası mecburî vesikaların ve evrakın yetkili memurlar tarafından istenildiği halde ibraz edilmemesi,

II. nci derece usulsüzlükler :

1 — Vergi beyannamelerinin verilmiş olması (beyanname verme süresinin sonundan başlayarak 15 gün içinde verilmezse, beyanname hiç verilmemiş sayılır

ve bu takdirde usulsüzlük cezası tatbik edilmiyerek vergi matrahı resen takdir olunur).

2 — Tasdiki mecburî olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin yaptırılmamış olması (Kanunî süresinin sonundan başlayarak bir ay geçtikten sonra tasdik ettirilenler tasdik ettirilmemiş sayılır).

3 — Vergi Usul Kanununun kayıt nizamına ait 204 ilâ 208 inci maddelerindeki hükümlere uyulmamış olması,

III. üçüncü derece usulsüzlükler :

1 — Bu kanunda yazılı bildirimlerin zamanında yapılmaması,

IV. dördüncü derece usulsüzlükler :

1 — Tasdiki mecburî olan defterlerden herhangi birinin tasdik muamelesinin, süresinin sonundan başlayarak bir ay içinde yaptırılmış olması,

2 — Vergi beyannamelerinin, süresinin sonundan başlayarak 15 gün içinde verilmiş olması,

3 — Vergi beyannameleri, bildirimler ve evrak ve vesikaların kanunun belli şekil ve muhteviyatına ve eklerine ait hükümlere uyulmamış olması,

4 — Hesap veya muamelelerin doğruluk ve açıklığını bozmamak şartıyla bazı evrak ve vesikaların bulunmaması veya ibraz edilmemesi,

I ve II nci sınıf tüccarların yukarıda sayılan hal ve hareketleri için de kanunda gösterilen usulsüzlük cezaları konmuştur.

Şuman Plânı

II

Dr. Süleyman BERDA

B — Birliğin Gaye ve Karakterleri :

1 — Avrupa Kömür ve Çelik Birliği-
nin esas gayeleri :

Şuman Plânı,

Müşterek bir piyasa, müşterek hedef-
ler ve müşterek teşekküller yaratarak âza
memleketlere kömür ve çelik temin etmek
ve bunun için de : (maddə : 2)

- a — Âza memleketlerin iktisadî yayılma-
larına katılmak,
- b — Bu memleketlerde istihdamın inkişafını
sağlamak,
- c — Âza memleketlerin hayat seviyesini
yükseltmeğe yardım etmek,
- d — Yukarıdaki hedeflere varmak için de
kömür ve çelik istihsalini en yüksek
müstahsilîyet seviyesine ulaştırmak
şartlarını realize etmek,
- e — Âza memleketlerde yukarıdaki gaye-
lere varmak yolunda beliren esas ve
devamlı sarsıntıları gidermek... dir.

Yukardaki hedeflere varmak için Bir-
liğin organları mukavelenin 3 üncü mad-
desinde sayılan vazifeleri tahakkuk ettir-
mekle mükellefdirler. Bunlar hülâsatan :

- 1 — Müşterek piyasanın beslenmesi,
- 2 — Müşterek piyasadan istifadede, mü-
savat temini,
- 3 — Diğer sektörlere zarar vermeden fi-
yatların asgari hadde tutulması,
- 4 — Teşebbüslerin istihsal potansiyelleri-
ni artırmalarına nezaret edilmesi,
- 5 — Hayat ve el emeği şartlarının islâhı,
- 6 — Milletlerarası mübadelelerin arttırıl-
ması ve dışarıya müsavi fiyat tatbi-
ki,
- 7 — İstihsalin yayılması ve modernleşme-
nin temini... şeklinde ifade edilir.

2 — Birliğin Karakterleri :

Şuman plânı Avrupa'nın Birliğine ma-
tuf diğer plânlara kıyasla bazı hususiyet-
ler arzeder.

a — Meselâ Avrupa İktisadî İşbirliği,
garbî Avrupa'nın bütün memleketlerini istih-
daf eder. Neticede mahdut ve eksik bir
iş birliği tahakkuk ettirebilir. Liberasyon
rejimi ve Avrupa Tediye Birliği mekaniz-
ması ancak tahdidat rejimlerini azaltabil-
mekte, çok taraflı tediye imkânını kısmen
tahakkuk ettirebilmektedir.

b — Muhtelif Gümrük Birlikleri de
muayyen bölgelere inhisar etmekte, elde
edilen Birlik bütün mübadelelere şamil ol-
duğu halde tatbikatda ancak gümrük me-
kanizmalarının doğurduğu tahditleri kal-
dırmakla iktifa etmektedir.

c — Halbuki Şuman plânının muhar-
rikleri, Avrupa'nın yayılma ve gelişmesin-
de nazım sektörü teşkil eden iki anahtar
sanayi branşı üzerinde durmuşlar; kömür
ve çeliği müşterek bir piyasaya, milletler
üstü bir otoritenin sevk ve idare edeceği
bir piyasaya irca etmişlerdir.

d — Birliği ihdasdaki esas iktisadî fik-
kir, 150 milyon müstehlîke açık bulundu-
rulacak bir müşterek piyasanın ihdasıdır.
Bu sayede her kömür ve çelik müstehlîki,
her istihsal sektörüne girebilecektir. Bu
giriş serbestiyeti birliğe dahil memleketle-
rin sınaî istihsal için temel olan iptidai
maddeleri müşterek ve müsavi şartlarla
temin edebilmelerini mümkün kılacaktır.

e — Bu piyasada rekabet, teşebbüsün-
ün serbest initiationuna bırakılmayacaktır :
Serbest bir müdahalecilik usullerine
göre organize edilecektir (Yüksek otorite
tarafından).

C — Birliğin Fonksiyonları

Avrupa Kömür ve Çelik Birliğinin işleyişini tahlil ederken, bir kerre mezkûr müessesenin fonksiyonlarını iki ayrı zaman bakımından ele almamız icap eder. Ondan sonra da bu ayrı devrelerde Yüksek otoritenin selâhiyetlerinin bünyesini, Birliğin bu devrelere intibak derecesini ele alacağız. Bu hususları birer birer hülâsa edelim :

I — Birliğin normal zamandaki fonksiyonu :

Avrupa Kömür ve Çelik Birliğinin normal iktisadî bir devre içindeki fonksiyonlarını, yani işleyişini tetkik edecek olursak bu hususda aşağıdaki müşahedelerde bulunabiliriz.

a — Müşterek piyasa mefhumu :

Birlik yukarıda belirttiğimiz gayelerini ulaşmak için bir kerre müşterek bir piyasa tesis etmek mecburiyetindedir. Bu müşterek piyasa, mukavelenin 79 uncu maddesinin birinci fıkrası mucibince, akit tarafların Avrupadaki topraklarıdır. Demek ki, normal zamanlar için Birliğin faaliyetinde bulunabilmesi, Avrupa'da müşterek bir piyasanın kurulmasıyla kaimdir. Deniz aşırı topraklar Birliğin dışında kalıyor demektir. (Fransa için Cezair, İtalya için şimalî Afrika cevherleri, dışındadır.)

Bu vaziyette bir âza memleketin kendi ülkesi dahilindeki memleketlerde edildiği istifadelerden Birliğe dahil âza devletlerin de faydalanması prensibi yukarıdaki 79 uncu maddenin diğer fıkralarında kabul edilmiştir.

Ayrıca müşterek bir piyasanın mevcudiyeti Birlik dahilindeki mahsullerin de ve bunların elde edilmesi için sarfedilen faaliyetin de muayyen şekillere ircaî zarureti belirlemekte idi. Kömürün, çeliğin, hurda demirin, hususî çeliklerin bünyesi ve istihraçları faaliyetleri de muayyen forumlara sıkıştırılmıştır.

b — Müşterek piyasanın temini için alınacak tedbirler (Hükümetçe) :

Bu müşterek piyasayı temin için Birliğin normal zamanlardaki faaliyetleri her

türlü himayeci tedbirleri bertaraf etmek mecburiyetinde idi. Bu bakımdan bazı diğer tedbirlerin de alınması icap etmekte idi. İşte bu müşterek piyasayı normal zamanlarda temine matuf tedbirleri şöyle sıralayabiliriz.

I — Bir kerre her türlü himayeci tedbirlerin bertaraf edilmesi lâzımdı. Gümrük duvarlarının kaldırılması bu faaliyetin başında geliyordu.

II — Sonra transpor mevzuunda farklı durumlar ihdas edebilecek faaliyetin önlenmesi zarurî idi. (Mukavelenin 70 inci maddesinin 10 uncu fıkrası bu hükmü ihtiva etmekte idi.) Bu cümleden olmak üzere farklı tarife sistemi, hudutları aşan demiryolu tarifelerindeki farklar muhtelif memleketlerde tarife vaz etme hususundaki farklar, hepsi kaldırılmak icap ediyordu. Aynı zamanda Birlik dahilinde navlon yüzdelerinin de tenzili zarurî idi.

III — Bundan başka Birlik mukavelesi fiyat baremlerinin ve satış şartlarının neşrini zarurî kılıyordu.

Mamafih, bilhassa çelik hususunda bu mevzuda kat'i olmak müşküldü; çünkü yukarıda gördüğümüz gibi bu madde için talep sahasındaki seyyaliyet bazan fiyatların yeni ceryanlara uymasını icap ettiriyordu. Bu takdirde teşebbüsler fiyat baremlerini istihsal talep elâstikliğine göre ayarlayacak imkânlarla sahiptiler. Fakat, Yüksek otorite tarafından tesbit edilen hududlar aşılmayacaktı.

IV — Aynı zamanda müşterek piyasanın temini için âza memleketlerdeki sosyal mükelleflerden doğan farkların vergilendirme rejimlerinin bünyelerindeki farkların ve malî mükellefler arasındaki farkların kaldırılması icap ediyordu.

c — Satıcı müesseselerin inhisarcı temayülü önlenmek icap ediyordu :

Birliğe dahil memleketlerdeki kömür ve çelik müstahsili firmaların birleşerek karteller vücuda getirmesini önlemek lâzımdı. Ya bunun için bu kabil mukaveleleri Yüksek otoritenin müsaadesine iktiran ettirmek lâzımdı. Ve yahuttâ mukave-

le hükümleri bu kabil birleşmeleri mendediyordu (Madde 65), mamafi istihsal masrafını indirmeği hedef tutan birliklere mukavele müsaade etmektedir (Madde 66 fıkrâ 2).

Aynı şekilde temerküz cereyanlarının artımını önlemek de karteller hakkındaki hükümlerin tabii bir neticesi idi. Bilhassa ufki temerküzün monopol temayülü aşıkârdır. Birlik içinde bu cereyanın boğulması icap eder.

Bu hükümlerin gölgesinde Avrupa Çelik ve Kömür Birliği kanaliyle kartellerin çözümlmesi ve Ruhr'in ademi temerküz esasına uydurulması cereyanı tahakkuk ettirilmiş oldu.

d — Yüksek otoritenin normal selâhiyetleri :

Birliğin normal zamanlardaki fonksiyonlarını başarabilmek için Yüksek otoriteye bazı selâhiyetleri verilmişti. Bunları şu şekilde hülâsa edebiliriz.

I — Haber verme selâhiyetleri (Müşahsilleri durumdan haberdar etmek),

II — Yatırım selâhiyetleri (bir taraftan teşebbüsleri ikaz etmekte, diğer yandan teşebbüslere malî imkânlarla yardım etmekte),

Müşterek piyasadan ayrılış cereyanı sezerse Yüksek otorite teşebbüsünün faaliyetini tatil edebilir.

III — Tarife görüşmelerinde ve mübadele müzakerelerinde verilen selâhiyetler: meselâ Gümrük resimlerini kaldırabilir. Diğer tahditleri lâğv edebilir. Tariflerin birbirine uydurulmasını temin eder.

IV — Milletlerarası ödevlerde memleketleri taahhütlerini ifaya dâvet eder.

2 — Birliğin İstikrarsızlık Zamanındaki Fonksiyonu :

Yüksek otoritenin kömür ve çelik kıtlığı veya istihlâk eksikliği devrelerindeki müdahaleleri ve bu anormal zamanlardaki birlik faaliyeti ayrı hususiyetler taşır. Bu devredeki fonksiyonları iki bakımdan hülâsa etmek kabildir :

a — Piyasanın tanzimi :

Bu devrede Birliğin ele alacağı ilk faaliyet burada toplanır. Burada Yüksek otorite memleketlerle iş birliği yapar. Piyasaya bilvasıta müdahalelerde bulunur (Madde 57), bu ara Yüksek otorite istişarı komitenin ve konseyin fikirlerini alır Piyasadaki azamî ve asgarî fiyatları tesbit eder.

b — Yüksek otoritenin doğrudan doğruya müdahalesi :

Kıtlık zamanında bu müdahale zaruridir. Azalar arasındaki kaynakları müsavi tevzi eder (Madde: 59). Buhran devresinde de bu müdahale icap eder (Madde: 58). İthalât tahdit edilir, Quota'ler temin olunur.

3 — Yüksek Otoritenin Selâhiyetlerinin Bünyesi :

Yukarıdan beri gördüğümüz şekillere göre Yüksek otorite bazan müdahaleci, bazan liberal olur.

Muhtelif normal ve anormal zamanlara göre, Yüksek otoritenin bazan müdahaleci olmasını isteyen, bazan da liberal olmasında ısrar eden görüşler vardır. Tatbikatta, bu unsur her iki temayüle de kayıcıdır. Herhalde sistematik bir şekilde, ne liberal olmalı ve ne de müdahaleci olmalıdır.

4 — Birliğin Normal ve İstikrarsızlık Devrelerine İntibakı Meselesi :

Avrupa Kömür ve Çelik Birliğinin normal ve istikrarsızlık devrelerine olan intibakı derecesini iki bakımdan ele alalım :

a — Normal zamanlarda intibak :

I — Böyle zamanlarda Birlik sosyal mükellefiyetler ihdas ederek iş güç sahiplerinin hayat seviyelerini yükseltmek ve hernevi ücret indirimini menetmek için tedbirler alır ve umumî konjonktür seyri- ne bütün istihşâl sektörlerinin intibakını temine çalışır. Mamafih bu ücretlerdeki muvazene siyasetinin düşük seviyelerde tutulması da mahzurlar tevhit edebilir ve itirazların mevzuu olabilir.

II — Ayrıca iş gücünün kolayca yer değiştirmesini de Yüksek otorite sağlar. Fakat bu serbesti bazı bölgelerde işsizlik de doğurabilir. Sonra kalifiye işçilerin bu takdirde başka sanayi sektörlerine kaçışı da önlenemez.

b — İstikrarsızlık zamanlarından intibak :

Bu devrelerde intibak müşkilâtı doğar, bir taraftan işsizliğin belirmesi, diğer taraftan kömür ve çelik istihsalindeki istikrarsızlıklar, Birliğin alacağı tedbirleri güçleştirir ve birliğe dahil memleketlerde tahassülü düşünülen gayelerden uzaklaşılır. Farklı sistemlerin doğması önlenemez. Birlik gayesinden uzaklaşır.

Bankalar memurlarının hukukî ve cezaî mes'uliyetleri

II

Yazan : Mefharet ERDİNÇ

Bankalar memurlarının müesseselerine iras ettikleri zararlardan dolayı hukukî mes'uliyetlerini tetkik ederken bunlar ister 3460 sayılı kanuna tâbi İktisadî Devlet Teşekkülü mahiyetinde olan yerlerde, ister bu mahiyette olmamakla beraber kanunu mahsusla kurulmuş veya Ticaret kanunu hükümleri dairesinde taazzuv etmiş bulunan bankalarda vazifeli olsunlar, müesseseleri ile aralarındaki münasebetin hususî hukukun hizmet akdi hükümleri dairesinde mütalâa edilmesi icap edeceği neticesine varmıştık.

Bu memurların yine aynı zaviyeden olarak cezaî mes'uliyetlerinin tetkik mes'ulesine gelince :

Ceza kanunumuz, kanunun sarih olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez, hükmünü esas almıştır.

Binaenaleyh bankalar memurlarının vazifelerini ifa ederken sadir olan fiillerinin suç teşkil edip etmeyeceğini ve haklarında ne gibi bir ceza tâyin edilebileceğini de bu esasa dayanarak Ceza kanunumuz, 2999 sayılı Bankalar kanunu, İktisadî Devlet Teşekkülleri hakkındaki 3460 sayılı kanun ve bankaların kendi kanunlarıyla hususî hukuk bakımlarından tetkik etmek icap etmektedir.

Ceza kanunumuz, kanunun suç saydığı fiilleri ika eden ferdler hakkında cezaî ehliyet ve suç unsurları bakımından bir fark olmadıkça eşit olarak tatbik edilir.

Ancak kanunun suç saydığı bazı fiiller vardır ki unsurlarının tamamlanması için failin muhakkak surette muayyen bir meslek veya san'ata mensup bulunması şarttır. Meselâ : Bazı suçların münhasıran Devlet memurları hakkında mevzuubahis olabileceği gibi.

2999 Bankalar kanunu, bankalar memurları için muhtelif ceza hükümleri koymuş ise de bunlar daha ziyade bir intizamı amme mes'elesi olan bankacılık kaadeherine riayetsizliği müeyyideye bağlayan hükümler olup bankalar memurlarının müesseselerine verecekleri zararlardan dolayı cezaî mes'uliyetlerini tetkik ederken istifade etmeğe imkân yoktur.

Buna mukabil 3460 sayılı kanun, bu kanuna tâbi teşekküller memurlarının bazı fiil ve hareketleri hakkında hususî hükümler koymuştur.

Bu sebeple mevzuumuza girerken bankaları ikiye ayırmak icap eder.

1 — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretile kurulan ve 3460 sayılı kanun hükmüne tâbi tutulması kendi kanununda tasrih edilmiş olmakla İktisadî Devlet Teşekkülü bulunan bankalar,

2 — Bunlar haricinde olup kanunu mahsusla veya Ticaret kanunu hükümlerine göre kurulan bankalar,

Tetkiklerimize evvelâ İktisadî Devlet Teşekkülü olan bankalar memurlarının durumlarını tahlil ile başlayalım.

3460 sayılı kanunun 43 üncü maddesi birinci fıkrası ile, bu kanuna tâbi müesseseler memurları için «vazifelerinin ifasında basiretli ve tedbirli bir tacir gibi hareket mecbur ve buna aykırı hareketlerinden hukuken mes'uldürler.» dedikten sonra ikinci fıkrası ile de «bu teşekküllerle müesseselerin paraları ve para hükmündeki evrak ve senetleri ve sair malları aleyhine ve bilânço, zabıtname, rapor ve diğer her nevi evrak ve defterleri ve vesikaları üzerinde suç işliyen Umumî Mürakabe hey'eti, İdare Meclisi veya idare komitesi Reisi ve âzalarile Umum Müdür ve mua-

vinleri ve sair memur ve müstahdemleri bu suçlardan dolayı Devlet memurları hakkında tatbik edilen cezayı görürler.» hükmünü vazetmiş bulunmaktadır.

Bu hükme göre İktisadî Devlet Teşekkülü mahiyetinde bulunan bankaların memurları, bu bankanın hususî kanununda bu mevzuda bir kayıt bulunmasa bile müessesenin para veya malları aleyhinde ve evrak ve vesikaları üzerinde suç işleliklerinde, Ceza kanunumuzda Devlet malları aleyhine suç işleyen memurlara verilecek ceza ile cezalandırılacaklardır.

Ceza kanunumuzun Devlet idaresi aleyhine işlenen cürümlere ait babının birinci faslında 202 inci maddede «kendisine tevdi olunan veya vazife dolayısıyla muhafaza, mürakabe veya mes'uliyeti altında bulunan para veya para hükmündeki evrak ve senetleri veya sair malları zimmetine geçiren veya mal edinir...» memurun göreceği cezadan bahis edilmekte, 203 üncü maddede bu zimmete geçirme veya mal edinme fiilinin «kayıtları, defterleri, hesapları bililtizam intizamsız olarak tutmak veya tagyir veya tahrif etmek veya ortadan kaldırmak veya bu hesaplara ait sahih olmayan bilânço, başka evrak, defterler veya vesikalar göstermek yahut para bulunan grup, torba veya paketlerin içindekileri hakikat hilâfında irae etmek, hâsılı ait olduğu daireleri aldatacak ve fiilin zahire çıkmamasını temin edecek her türlü hile ve hud'a yapmak suretile, vâki olduğu takdirde» tâyin edilecek ceza tesbit edilmektedir.

204 üncü maddede ise Devlet emvalinin mürakabesi veya teftişi ile mükellef olup da vazifelerini yapmağı ihmal ederek zimmetin vukuuna veya artmasına sebep olanların göreceği ceza mevzuubahis olmaktadır.

3460 sayılı kanunun yukarıya aldığı-mız 43 üncü maddesinin ikinci fıkrasını ceza kanunumuzun bu maddeleriyle karşılaştırdığımızda İktisadî Devlet Teşekkülü olan bankalar memurlarının hareketleri ceza kanunumuzun bu maddelerinde yazılı unsurları havi olduğu takdirde kendilerinin aynen Devlet memuru gibi ceza görecekları anlaşılır.

Devlet memurlarının vazifelerini ifa ederken işledikleri bazı suçlar daha vardır ki, bunların İktisadî Devlet Teşekkülü bulunan bankalar memurları hakkında tekevvünü ilk nazarda mümkün görülmektedir.

Meselâ, Ceza kanunumuzun 230 uncu maddesi «her ne vesile ile olursa olsun memuriyet vazifesini yapmakda ihmal ve terahi eden veya âmirinin kanuna göre verdiği emirleri makbul bir sebep olmaksızın yapmayan memura verilecek cezadan bahis etmektedir.

Vazifeyi yapmamak şeklinde tezahür edecek olan ihmal suçunun 3460 sayılı kanunun 43 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki (bilânço, zabıtname, rapor ve diğer her nevi evrak, defterler ve vesikalar üzerinde suç işleme) şartına ne dereceye kadar uyacağı treddüdü mucip olmuş ve Temyiz mahkemesinin iki ceza dairesince birbirine uymayan kararları verilmiş olduğundan bu aykırılığın giderilmesi için Tevhidi İctihat yoluna gidilmiş ve Devlet hak, mal ve menfaatlerine tanınan ayrı statünün sermayenin Devlete ait oluşu bakımından İktisadî Devlet Teşekküllerinde dahi görüldüğü ve bu hak, mal ve menfaatlere el koymuş bulunan çalışma elemanları eylem ve hareketlerinde Devlete ait değerler üzerinde işlemlerde bulunan kişiler durumunda olduklarından dolayı Devlet malı ile temas halinde bulunan birer faaliyet unsuru olup şayet bu faaliyetleri sırasında müessese sermayesine zarar verebilecek bir eylemde bulunacak olurlarsa kanuna göre Devlet memurlarının görecekları cezayı görmeleri icap edeceği, bu mal ve kıymetlere dokunan ve genel ceza kanununda suç sayılmış bulunan hallerde bunların eylemleri bir şekilde mi yoksa bir ihmal sonunda mı işlenmiş bulduklarını araştırmağa mahal olmadığı» neticesine varılarak 3460 sayılı kanunun 43 üncü maddesinde yazılı suçlarla beraber müesseseyi izrara münthehi olan kasda makrun ihmal suçlarından dolayı Devlet memurları hakkında tatbik edilen cezayı görecekları» 28/3/1945 tarihinde ve E. 1, K. 6 sayı ile karar verilmiştir.

İhmalin kasdî almadıkça cezaî müstel-

zim olmayacağı esasen Temyiz Mahkemesi içtihadlarıyla takarrür etmiş olduğundan dolayı İktisadî Devlet Teşekkülleri memurlarının kasdı ihmallerinden dolayı müesseseye zarar görmüş ise bu takdirde yukarıda yazılı Tevhidi içtihat kararına göre Ceza kanunumuzun 230 uncu maddesinin bunlar hakkında da tatbiki icap edecektir.

Diğer taraftan Ceza kanunumuzun 240 mncı maddesinde «kanunda yazılı hallerden başka her ne suretle olursa olsun vazifesini sui istimal eden» memurun tecziyesi mevzuubahistir.

Bu suçun dahi İktisadî Devlet Teşekkülü memurları için mevzuubahis olup olmayacağını yine yukarıda hülâsa edilen tevhidi içtihat kararının mucip sebebine göre tetkik etmek yerinde olur.

Buna göre eğer, vazife memuriyeti sui istimal kasta makrun ve müesseseyi izrara müntehi olmak unsurlarını muhtevi bulunursa o takdirde maddenin İktisadî Devlet Teşekkülleri memurları hakkında da kabili tatbik olacağı neticesine varmak lâzımdır.

Bu haller haricinde banka memurları İktisadî Devlet Teşekkülü bulunan müesseselere bağlı olsalar bile müesseselerine verdikleri zararlardan dolayı Ceza kanunu karşısında bir ferd olarak mütalâa edileceklerdir.

Burada kısaca temas etmekte fayda gördüğümüz nokta bazı fiilleri bakımından ceza tatbikatında memur telâkki edilen İktisadî Devlet Teşekkülü memurlarının ceza takibatında dahi memur sayılıp sayılmayacakları mes'elesidir.

Ceza tatbikatında memur sayılanların ceza takibatında da memur sayılıp sayılmayacağı, yani memurun muhakemat kanununa tâbi tutulup tutulmayacağı ötenberi üzerinde durulan bir mevzudur.

Resmî gazetenin 13/8/1941 tarihli ve 4885 sayılı nüshasında yayınlanmış bulunan kır, çarşı ve mahallât bekçileri hakkındaki 1255 sayılı tefsir kararında Büyük Millet Meclisi Umumî Hey'etince netice itibarile «ceza tatbikatında» memur sayılan vazife sahiplerinin «ceza takibatında» dahi memur sayılmaları icap edeceği kabul edilmiştir.

Şûrayı Devletin İktisat ve Ticaret Vekâletinin müracaatı üzerine verdiği 14/5/1942 tarihli istişari kararda da bu tefsir kararına istinatla, 3460 sayılı kanunun 43 üncü maddesinde sarahaten zikrolunan hususlardan dolayı bu kanun şumulüne giren alâkalıların ceza takibatında da memur sayılmaları icap edeceği neticesine varılmıştır.

İktisadî Devlet Teşekkülleri memurlarının ihmal suçlarını tetkik ederken üzerinde durduğumuz 28/3/1945 tarihli ve E. I K. 6 sayılı Temyiz Tevhidi İçtihat kararında ise İktisadî Devlet teşekküllerinin ve memurlarının hukukî durumları tahlil edildikten sonra, devlet İktisadî teşekküllerinin faaliyet elemanlarının devlet memuru sıfatını haiz olamayacaklarına ve memurin muhakemat kanununun kendilerine uygulanmasına imkân bulunmadığına karar verilmiştir.

Tatbikatta bu husus bihassa tüzüğü'nün 157 inci maddesindeki kayıt dolayısıyla T. C. Ziraat Bankası memurları hakkında henüz tamamen tavazzuh etmiş değildir.

Diğer taraftan 1609 sayılı kanun memurların zimmet ve ihtilâs gibi bazı fiillerinin tahkikini memurin muhakemat kanununun şumulünden çıkarmış bulunduğu düşünülürse ve İktisadî Devlet Teşekkülleri memurları da sadece 3460 sayılı kanunun koyduğu istisna hükümleri dairesinde memur gibi ceza görecekllerinden dolayı, ceza tatbikatında «memur sayıldıkları için» ceza takibatında da memur sayılırsalar bile haklarında bu kanuna göre takip edilebilecek suç olarak yalnız ihmal ve vazife memuriyeti sui istimal fiilleri kalmaktadır.

İktisadî Devlet Teşekkülü bulunan bankalar memurlarının cezaî mes'uliyetlerini böylece tetkik ettikten sonra hususî kanunla kurulduğu halde bu mahiyette bulunmayan veya doğrudan doğruya Ticaret kanununa göre kurulan bankalar memurlarının durumlarına geçelim.

Bugün memleketimizde faaliyette bulunan bankalardan hususî kanunla kurulan ve mahiyetleri itibarile İktisadî Devlet Teşekkülü bulunmayan Türkiye Cum-

huriyeti Merkez Bankası ile Türkiye Em-lâk Kredi Bankası kanunlarında müesseselerin para ve para hükmündeki evrak ve malları aleyhine suç işleyen memurlar hakkında tatbik edilecek ceza hakkında bir hüküm mevcut değildir.

Tamamen ticaret kanunu hükümlerine göre kurulan bankalar memurları için ise tabî ki umumî hükümlerden başka bir kayıt düşünülemez.

Bu sebeple bu bankalar memurlarının vazifelerini ifa ederken müesseselerine verdikleri zararlardan dolayı cezai mes'uliyetlerinin tetkikinde kendilerini bir ferd olarak mütalâa etmek ve ancak haklarında ceza kanunumuzun bazı maddelerinde yer alan ve ağırlaştırıcı sebep olarak ele alınan «meslek ve san'at veya hizmet» bağ-ları ile bağ bulunulan şahıslar aleyhine

işlenen suçlara mürettep cezaların verilmesi mümkün olabileceğini kabul etmek zarurîdir.

Binnetice :

1 — İktisadî Devlet Teşekkülü mahiyetinde bulunan bankalar memurları suç mahiyeti taşıyan ve müesseselerini izrara müntehi fiillerinden dolayı Devlet memurları gibi ceza görecekler, bu mahiyette bulunmayan fiillerinde bir ferd olarak mütalâa edilecekler ve ceza kanunumuzun umumî hükümlerine tâbi olacaklardır.

2 — Bu mahiyette bulunmayan bilûm bankalar memurlarının ise cezai mes'uliyeti mucip fiilleri müesseselerini izrara müntehi olsa bile hareketleri ceza kanunumuzun umumî hükümleri dairesinde tetkik edilmesi lâzım gelecektir.

S O N

İktisadi ve ticari sahanın eleman ihtiyacı

Yazan : Kemal KARADENİZLİ

Zirai faaliyetlerin, iktisadi kalkınmamızı temin edecek tek faaliyet yolu olmadığı malumdur. İstihsal maddelerini ihtiyaç mıntakalarına ulaştırmak, ihracatı tanzim ve temin etmek, mevcut mahsulleri hüs-nümühafaza etmek, şeklini değiştirmek, velhasıl bir sene içinde elde edilen kıymetlerden gelecek senelerde istifade etmek suretiyledir ki, iktisaden kalkınmaya muvaffak olabiliriz. Şu halde ziraatin yanında ticarete ve sanayie de aynı ehemmiyeti vermek mecburiyetindeyiz. Artık, senelik arz ve talebe göre istihsale istikamet vermek, tek pazara tek alıcıya bağlanmak devrinde değiliz. İhraç maddelerimizi dünya piyasalarının fiyatlarına göre ayarlamak, istihsale istikamet verecek ticari bir politikaya sahip olmak mecburiyetindeyiz. Bu vazife tüccar sınıfına mevdudur. Öyle bir tüccar sınıfı ki, okuyan, anlayan, hâdiseleri tahlil ve takip edebilen, yalnız memleket iktisadiyatı ile değil, ticari münasebetlerde bulunduğumuz sair memleketlerin iç durumu ile alâkalanan bir tüccar sınıfı..

Zirai istihsalimizi, memleket için hayırlı istikametlere tevcih ve teşvik edilecek kabiliyette bilgin bir tüccar sınıfı..

Ancak böyle bir sınıfın taazuvu neticesindedir ki, memleketimizi tesadüfi ve âdi pazar alışverişinden kurtarıp milletlerarası ticari zihniyetiyle techiz etmek, mallarımızı ve hizmetlerimizi değerlendirmek, ticaret hayatımızda istikrar ve emniyetin tesisine hizmet etmek kabil olacaktır.

Bugün memleketimizdeki tüccar sınıfını tetkik ettiğimiz vakit kolaylıkla müşahede edebileceğimiz gayri mütecanis bir toplulukla karşılaşırız. Ticaret hemen herkesin mesleği olmuştur. Hakiki mesleği tüccar, fakat sayıca mahdut olan kimsele-

rin yanında menşei, mesleği belirsiz, tahsilli veya tahsilsiz her sıfatta bir çok şahısların bu başdöndürücü faaliyet girdabına katıldıkları görülür. Bunların içinde, talih ve tesadüfün sevkile veya tecrübe ve pratik yol ile muvaffak olanlarda vardır. Fakat her meslekte olduğu gibi ticaretdede istikrarlı bir muvaffakiyet ancak, bilgi, tecrübe ve dürüstlüğü şahıslarında toplanan kimselere nasip olmaktadır.

Nasıl ki, alaylı asker devrine son vermişsek, alaylı memur devrini kapatmak üzere isek, şimdi de alaylı tüccar sınıfı ile mücadele etmemiz lazımdır. Tüccarlığın şerefli bir meslek olduğuna inanan bizler, bu fikrin memleketde yerleşmesine hizmet edeceğiz. Devrimiz, üfürükcüler yerine doktoru, aktarın yerine eczacıyı, kalfanın yerine mimarı ikame etmişse, fırsatçı ve muhtekirin yerine hakiki tüccarı koyacaktır. Kanun ve nizamlara riayetkâr, milletlerarası ticari usul ve teamüllere vakıf, lısanâ âşına insanlar bu toplulukta ekseriyeti himen ettikleri gün tüccar sınıfı da başıbozukluktan kurtulacak hakiki bir meslek haline gelecektir.

İşte Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi, bu gayeye geniş ölçüde hizmet eden memleketimizin en kıdemli bir tahsil müessesesidir. Yüksek Ticaret mekteplerinin ikinci bir fonksiyonu da iktisadi ve ticari teşekkül ve müesseselere ve mali teşkilatımıza iyi yetiştirilmiş elemanlar temin etmektir. Bilhassa gelir vergisinin tatbikatından sonra mektebin bu fonksiyonu büsbütün ehemmiyet kesbetmiştir. Hesap ve muhasebe uzmanlığı zamanımızda çok mühim ve nazik bir meslek haline gelmiştir. Nasıl ki tababetde, hazik doktorlarda dokunuş ve anlayış hassası mevcut ise, hesap uzmanları ve muhasebe eksperlerinde de bir seziş ve görüş kabiliyetinin bulunması

icap eder. Bu uzmanlar tetkik ile vazifeli oldukları defter, vesika ve hesapların hangisine ve neresine dokunacaklarını, daraltmış ve gizlenmiş vergi matrahlarını nasıl ve ne şekilde meydana çıkaracaklarını ancak bu suretle temin ederler. Böyle bir iktidara sahip uzmanlardan teşekkül edecek bir murakabe teşkilâtı sayesinde ki, memleketde vergi adaleti teessüs eder, bir taraftan hazinenin hukuku, diğer taraftan dürüst ve faziletli mükelleflerin hukuku siyanet edilmiş olur, vergi kaçakçılığı geniş ölçüde azaltılmış olur, kanunsuz rekabetlere meydan verilmez.

Hiç şüphe etmeden söyleyebiliriz ki, hesap uzmanlarında ve muhasebe ekspertlerinde bulunması lâzım gelen bu nazik hâssayı en iyi verebilen tahsil müessesesi Yüksek Ticaret ve Ticaret okullarıdır.

Hesap uzmanları, müstakbel tüccar sınıfınızı teşkil edecek olan memleket gençleri her sene akın halinde bu okula gitmektedir. Son senelerde Üniversitelerin muhtelif fakültelerinde tahsillerini ikmal ettikten sonra ayrıca ticaret maksadiyle Yüksek Ticaret Mektebine müracaat edenlerin sayısı fazlalasmaktadır. Seneler ilerledikçe ticaret tahsiline karşı hissedilen ihtiyacın süratle büyümesi, bu ihtiyacı karşılamakla vazifeli müesseselerin genişletilmesini icap ettirmektedir (*).

Reisicumhurumuzun işaret ettikleri gibi: «Milletin refahı ve memleketin mücafaası namına millî iktisada her şeyden evvel önem vermek vazifesi karşısındayız. Hayata intibak eden ilimlerin başında iktisat gelir. Bu böyle olduğuna göre devlet idaresinde mesuliyet deruhde eden bizler, iktisadiyatımızı medenî usullerle idare edecek elemanları yetiştirmekle mükellef bulunuyoruz. Bunları da Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebinde yetiştireceğiz.»

Yine: «Memleketimizde iş sahası gün geçtikçe inkişaf etmektedir. Nafia Vekili, (elimizdeki geniş bütcenin tatbikindeki müşkülât eleman noksanlığındandır) demmiştir. Bu noksanlık iktisadî sahada da mevcuttur. İktisadî yükselme seviyesiyle eleman mevcudu mütenasip olmalıdır. Biz

mesuliyet deruhde eden insanlar her imkânı size vermeye hazırız. Bu suretle memleketin en mühim dâvası halledilmiş olacaktır.» Yüksek Ticaret mektebini ziyaretinde söylemişlerdir.

Memleketimizde iktisadî kalkınma hareketlerine ve ekonomik teşebbüslere verilen ehemmiyet sayesinde sayısı çoğalan ziraî, sınaî, malî ve ticarî işletmelerin sevk ve idaresi için ilmi ve tatbiki bilgilerle yetiştirilmiş elemanlara büyük bir ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden çok önem kazanan yüksek ticaret tahsili veren müesseseler, her sene bir kat daha artan bir istek karşısındadır. İstanbul ve İzmir de Yüksek Ticaret mektebi bugünkü durumları ile bu büyük ihtiyacı kısmen olsun karşılayabilmektedirler.

Mezunların büyük ekseriyeti hususî teşebbüs sahibi olarak serbest ticaret sahasında çalışmakta, bir kısmı da bankalar, borsalar, sigortalar, ticaret odaları gibi ticarî teşekküllerde vazife almaktadır. Cüzi bir kısmı ise devlet işletmelerinde müdürlük, müfettişlik, mütehasıslık ve memurluklarda bulunmaktadırlar. Devlet kapısına muhtaç olmayacak bir zihniyet ve formasyona malik elemanları yetiştirmeyi şiar edinen Yüksek İktisat ve Ticaret Okullarının, Devlet ve irfan merkezî olan Ankara'da da açılması zaruret haline gelmiştir. Cumhuriyetin ilk devirlerinde, adalet mesleğinin gerektirdiği personeli İstanbul Hukuk Fakültesi yetiştirmeye kâfi gelmediğinden, 1925 senesinde Ankara Hukuk Mektebi nasıl açılmışsa, iktisadî durumumuza ile ve modern usullerle idare edecek elemanları yetiştirmeye mevcut Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi kâfi gelmediğinden bugün Ankara'da da bu yüksek tahsil müessesesinin açılması ihtiyacı şidetle duyulmaktadır.

Böylece yeni iktisat rejimimizin icaplarına uygun bir şekilde, hususî teşebbüsü destekleyici ve serbest ticaret işlerinde ehliyetli ve bilgili elemanlar yetiştirici fonksiyonunu genişletmiş ve bu sayede milletimizin emeğini ve mahsulünü değerlendiren sözüne ve bilgisine güvenilen tüccar ve işletmecilerimizin sayısı arttırılmış olacaktır.

(*) Nihat Sayar (Muhasebe Maliye Şubat).

Reisicumhurumuzun işaret ettikleri gibi : Yüksek iktisat ve ticaret okulu iktisadi hayatımızda mühim bir mevkiî olan, hedefine ulaşmış bir tahsil müessesemizdir.

Yine Şarkda bir Atatürk Üniversitesi açılmaktadır. Trabzonda Şark vilâyetlerimizden olup, coğrafi bakımdan şimalî şark vilâyetlerimizin merkezidir. Eski devrin hattâ şimdi bile maarif merkezi halindedir. Çoruh, Rize, Gümüşhane, Giresun, Ordu bu vilâyete çok yakındırlar. O nisbette de üniversitenin kurulacağı Elâziğ ve civarına Ankara ve İstanbul kadar uzaktırlar. Şu halde şimalî şarkı Anadolu vilâyetlerinin durumunda bir değişiklik olmayacak gene de Ankara ve İstanbulla bağ-

lı kalmak mecburiyeti hasıl olacaktır.

Bu sebeplerle bu Doğu Üniversitesinin hiç olmazsa Ticaret Fakültesi veya Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunu, ticarî bir şehir olan Trabzon da açılması civar vilâyetler için de bütün mahsurları bertaraf edecek durumdadır. Esasen Üniversitenin fakültelerinin muhtelif vilâyetlere serpiştirilmesi prensigi de bu temenniye kuvvet vermektedir (**).

Netice, memleketimizin iktisadî ve ticarî seferberliğine, ticarî ve ilmî bilgilerle mücehhez elemanları vakit kaybetmeden iştirâk ettirmeliyiz.

(**) Kemal Yılmaz (Yeniyol G. Eklm 10).

N o t :

Yersizlikten mecmuamıza koyamadığımız bu yazı daha önceden kaleme alınmıştır. Böylece kurulması arzulanan Yüksek İktisat ve Ticaret Okulunun açılması halen kararlaştırılmış ve Kasım ayında Ankara'da tedarisada başlayacaktır.

B A N K A

Dünya da ve Türkiye de Bankacılığı İlgilendiren Haberler

Derleyen Hikmet KEYMAN

Londra — Enflasyon temayüllerine karşı muhtelif memleketler tarafından girilen mücadele ve ittihaz olunan tedbirler, şu şekilde hülâsa edilebilir :

Birleşik Amerika'da :

İskonto haddi, tedrici olarak % 2 1/4 e yükseltilmiş; kredi fonları takyide tâbi tutulmuş; ipotek üzerine sıkı takyitler vaz' olunmuştur.

Batı Almanya'da :

Şahıs vergilerinde kesinti yapılmış ve yeni indirmeler teklif edilmiştir. İskonto haddi % 3 den % 3 1/2 ye çıkarılmış; banka ihtiyatlarına ait nisbetler yükseltilmiş; ithalât rüsumu azaltılmış ve âmme yatırımları üzerine kontrol vaz' olunmuştur.

İsveç :

Tasarruf yapan şahısların vergilerinde indirme yapılmış; otomobil vergisi ihdas edilmiş; iskonto haddi % 2 3/4 den % 3 3/4 e çıkarılmış; banka ihtiyatları nisbetleri yükseltilmiş; kredi tahdit edilmiş; dolar ithalâtı serbest bırakılmış; bazı ithalât rüsumu yükseltilmiş; yatırım vergisi ihdas olunmuş ve şirket vergileri % 25 nisbetinde artırılmış, amortisman payı azaltılmıştır.

Avustralya'da :

Banka likiditesi nisbetinde bir artış yapılması teklif edilmiş; taksitli mübayaa kredileri üzerine taykitler konmuş ve ithalatta kısıntılar yapılmıştır.

Yeni Zelânda'da :

Şahıs vergilerinde indirme yapılmış; iskonto haddi tedrici olarak % 4 den % 7

ye yükseltilmiş; banka ihtiyatları nisbeti artırılmış ve kredi takyitleri vaz' olunmuştur; taksitli mübayaa kredileri tahdit edilmiş ve amortisman payı indirilmiştir.

Kanada'da :

Şahıs vergilerinde indirme yapılmış ve iskonto haddi % 2 den % 2 1/4 e çıkarılmıştır.

Hollanda'da :

Şahıs vergilerinde indirmeler yapılmış; iskonto haddi % 2 1/2 de sabit tutulmuş; banka ihtiyatları nisbeti artırılmış; şirketler vergisi yükseltilmiş ve amortisman payı azaltılmıştır.

Japonya'da :

İskonto haddi % 5,84 den % 7,3 e çıkarılmış ve bazı önemli kontroller gevşetilmiştir. (B. I. S.)

Sterlinin konvertibiliteye doğru gidişinde duraklama müşahade ediliyor :

Londra — Birleşik Amerika'daki İngiliz Büyük Elçiliği Ticaret Ataşesi ve Grenfelland Co.'nın İdare Meclisi üyesi Vikont Harcourt, Investment Bankers Association'ın New York şubesinde beyanatta bulunarak ezcümle şunları söylemiştir :

«Altın ve dolar ihtiyatlarının azalması dolayısıyla, sterlinin konvertibiliteye doğru gidişinde bir yavaşlama görülmektedir. Bununla beraber, memleketim için konvertibiliteye giden yoldan ayrılarak ticarî takyidat ve tecrit yolunu tutmak bahis mevzuu değildir. Böyle bir hareket, sterlin sahasını serbest tediye sisteminden ve milletlerarası ticaret şebekesinden uzak-

laştırmağa müncer olabilir. Keyfiyet ise, iktisaden kendi yağı ile kavrulmağa, yani «autarchie») ye varır ki, bu da, intihardan başka bir şey olamaz.»

Birleşik Amerika'nın hariçte yapacağı yatırımlara da temas eden Ataşe, bu mesele hakkında şunları söylemiştir :

«Amerika'nın harici investismanları, gittikçe artan dolar fıkdanını önlemeğe, ticaret serbestisinin tesisi için lâzım gelen şartları vücade getirmeğe ve dünya yüzünde tediyeleri kolaylaştırmakla matuf olmalıdır.»

İngiliz Başvekili'nin, Parlâmento çalışmalarına başlar başlamaz, iktisadi durumla alâkalı yeni tedbirler alacağını söylemiş olması, bazı New York mahfillerinde hayal kırıklığı yaratmıştır. Bunlar, yeni tedbirlerin eskilerinden daha şiddetli bir şekilde enflasyon aleyhtarı olacağını ve eski tedbirlerin tecilerinin de sene sonundan evvel hissedilemeyeceğini imâ etmektedirler.

(Agence Economique et Financière)

Federal Reserve Bültenine göre dünya ticareti :

Washington — Federal Reserve İdare Meclisi tarafından yayınlanan en son aylık bültende tebarüz ettirildiği veçhile, dünya ticaret hacmi sür'atle büyümekte ve istihsalde kaydedilen mühim artışlardan kuvvet almaktadır. Federal Reserve İdare Meclisi eksperlerinin kanaatine göre, gerek Birleşik Devletler, gerekse yabancı memleketlerde uygun bir zamanda ittihaz olunan kredi takyit tedbirlerinin bazı ticaret bilânçolarındaki muvazenesizlikten tevellüt etmesi muhtemel bulunan zorlukları bertaraf etmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda sözü geçen bültende işaret edildiği üzere, Birleşik Amerika ile bazı yabancı memleketlerde hüküm sürmekte olan yüksek refah şartları, hür dünya milletlerine daha büyük bir iştirâ kabiliyeti temin eylediğinden, istihlâk mallarına karşı vâki talepte önemli bir artış husule gelmiştir. Bu talebin büyük bir kısmı da ancak ithalât sayesinde karşılanabilmektedir. Aynı bültende verilen mütemmim malû-

mata nazaran, bir çok hallerde yabancı memleketler, bu durumu karşılamak için bir taraftan ihracatlarını artırmağa çalışırken, diğer taraftan da krediyi azaltmak çarelerine baş vurmaktadırlar. Bu gibi memleketler, eskiden olduğu gibi, ticaretin inkişafına mâni olacak yeni bir takım iktisadi ve maddi engeller koymaktan şimdi içtinap etmektedirler. Birleşik Devletler de dahil olmak üzere, bir çok sanayi memleketlerinde tatbik olunan kredi takyitleri, fiyatlarda umumî bir istikrarın idamesine imkân verdiği gibi, bu suretle dünya ticareti kıymetinde husule gelen değişikliklerin nisbetini de azaltmıştır.

(B. I. S.)

Batı Almanya'nın iktisadî durumu :

Bonn — Batı Almanya'nın dış ticaret durumu hakkında yayınlanan en son raporlar, bu memlekette müşahade edilen yüksek konjonktürün, bundan sonra da, her sahada devam edeceğini göstermektedir. Buna delâlet eden emareler bilhassa şunlardır :

Evvelâ, Batı Almanya otomobil sanayii, 1955 Eylül ayında 87.750 adet otomobil ve kamyon imâl etmek suretiyle, bundan önceki bütün rekorları kırmıştır. Aynı yılın ilk 9 aylık devresi zarfında da 657.191 motorlû taşıt imâl edilmiştir. Bu miktar da, geçen senenin aynı devresine ait imâlât yekûnuna nazaran % 34,6 nisbetinde bir artışa tekabül etmektedir.

İkinci olarak, kısa vâdeli krediler, Eylül ayı zarfında da 505 milyon mark tutarında bir artış göstermiştir. Geçen senenin aynı ayına ait artış yekûnu 445 milyon marktır.

Üçüncü olarak, Batı Almanya'nın ithalâtı, Eylül ayında 2.133 milyon marka baliğ olmak suretiyle yeni bir rekor seviyeye ulaşmıştır. Halbuki, bundan önce kaydedilmiş olan en yüksek ithalât rekoru, 2.125 markla, 1955 Temmuz ayına ait bulunmaktadır.

Diğer taraftan, Batı Almanya'nın dış ticaret muvazenesinde 12 milyon mark tutarında cüz'î bir açık husule gelmiştir. (Financial Times)

Kanada'da iki banka birleşiyor :

Ottava — The Times gazetesinin bildirdiğine nazaran, The Imperial Bank of Canada ile Barclays Bank, yekdiğeriyle birleşme hususunda gereken hazırlıkları yapmağa başlamışlardır. Her iki banka, Imperial Bank of Canada namı altında faaliyetlerine devam edeceklerdir.

(B. I. S.)

Birleşik Amerika'nın Ticarî Emtia Stokları :

Vaşington — Resmen bildirildiğine nazaran, Birleşik Devletlerin ticarî emtia stokları, 1955 yılı Ağustos ayında 700 milyon dolar kadar artmak suretiyle 78,900 milyon dolara yükselmiştir ki, bu miktar, geçen senenin aynı ayına ait ticarî emtia stokları yekûnundan 2.300 milyon dolar kadar fazla bulunmaktadır.

(Financial Times)

Raybank kuruluyor :

Ankara — Akşam postası gazetesinin bildirdiğine göre, Devlet Demiryolları personeli arasında karşılıklı sosyal yardımlaşmayı temine matuf ve hazırlıkları bir müddettenberi devam eden Raybank'ın tesisi, tahakkuk safhasına intikal etmiş bulunmaktadır.

Bu cümleden olmak üzere, Banka'nın kurucu ve müteşebbis üyeleri, kanunî formaliteyi ikmal etmek üzere faaliyete geçmişlerdir. Raybank, statüsünün hazırlanmasını müteakip faaliyete geçirilecek ve büyük bir ihtiyacı karşılayacaktır.

Akşam Postası

Yeni bir beynelmîlel plânlama merkezi :

Mançester — MAN. GUARDIAN gazetesinin Londra'dan aldığı bir habere atfen bildirdiğine nazaran, ahiren Londra'da bir toplantı yapmış olan Beynelmîlel Bölgesel Plânlama ve Kalkınma Teşkilâtı, bir « Beynelmîlel Bölgesel Plânlama ve Kalkınma Merkezi» tesis etmeğe karar

vermiştir. Bu Merkezin yapacağı işler meydanında bir dökümantasyon servisi kurmak, sahra araştırma ve etüdleri yapmak, kâfi miktarda personel ve mütehassıs eleman yetiştirmek, ekim işleriyle teknik neşriyat meseleleri üzerinde tetkikat yapmak gibi görevler de yer alacaktır.

(B. I. S.)

Birleşik Amerika'da faiz hadleri :

New York — Başta gelen New York bankaları, en yüksek kredi derecesini hâiz en büyük müstakrizlere açılan ticarî kredilerden alınan faiz haddini % 3 1/4 den % 3 1/2 ye yükseltmişlerdir.

Birleşik Devletlerin diğer kısımlarındaki bankaların da buna mümasil artışlar yapmak niyetinde oldukları, mevcut emarelerden anlaşılmaktadır. Faiz haddindeki bu son artışa, bilhassa kredi takyitlerinin sıklaştırılması âmil olmuştur.

(B. I. S.)

Birleşik Amerika'nın kredi siyaseti :

Vaşington — Federal Reserve System'in ileri gelen memurları, daha kolay para siyasetine avdet meselesi hakkında sarîh bir mütalâa dermeyan eylemekten kat'î surette kaçınmışlardır. Maamafih, gerek Federal Reserve makamları, gerekse Amerikalı iktisatçıların umumî kanaatinin esham ve tahvilât borsasının zaafiyetine rağmen, iktisadî faaliyetlerin azalacağı yerde gelişmeğe devam edeceği merkezinde olduğu anlaşılmaktadır.

(B. I. S.)

Dünya Bankasının faaliyetleri :

Şikago — Beynelmîlel İmâr ve Kalkınma Bankası Umum Müdürü Mr. Eugene Black, dün verdiği bir beyanatta, Dünya Bankası'nın 38 memlekette mecmu tekûnu 2.400 milyon doları bulan 130 kredi açmış olduğunu ifade etmiştir.

Mumaileyhin beyanatına nazaran, Dünya Bankası, dış memleketlerde faydalı ve verimli işlerde kullanılmak üzere

1.000 dolar tutarında hususî tasarrufları da bu meblâğa dahil etmiştir.

Banka, senede vasatî 400 milyon dolarlık bir nisbet dahilinde ikrazlarda bulunmuş olup, bu ikrazlar, dünyanın muhtelif memleketlerinde 450 yi mütecevaz kalkınma projesinin tatbik veya ikmaline yardım etmiştir.

(B. I. S.)

Yugoslavya bir ihracat bankası kurdu:

Belgrad — Resmen bildirildiğine nazaran, dış ticaret numunelerini finanse etmek gayesiyle 5 milyar dinarlık başlangıç sermayesi bulunan hususî bir ihracat bankası tesis olunmuştur. Bundan maada, dış piyasalardaki şartları tetkik etmek üzere bir araştırma enstitüsü de kurulmuş bulunmaktadır.

(B. I. S.)

Sınâî kalkınma bankasından kredi:

İstanbul — VATAN gazetesinin bildirdiğine göre, Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası'na kredi hususunda yapılan müracaatlar seneden seneye artmaktadır. Verilen malûmata nazaran, geçen sene Bankadan 100.593.394 lira tutarında 225 adet kredi talebinde bulunulmuştur. Bu miktar, bir evvelki seneye nazaran % 26 nisbetinde fazlalık göstermektedir.

Banka'nın kuruluşundan, yılbaşına kadar geçen devre zarfında Banka'dan 1.560 firmanın istemiş olduğu kredi tutarı 555.957.326 lirayı bulmuştur.

Kredi talebinde bulunan sanayi erbabı, daha ziyade tamir atölyeleri, gıda maddeleri, mensucat, kimya, taş toprak, cam ve kereste gibi sanayi guruplarında toplanmaktadır.

Milletlerarası bir mali şirket:

Londra — Burada öğrenildiğine göre, İngiliz, Kanada ve Amerika'lı bankerler gurubunun iştirakiyle Londra'da yeni bir «Milletlerarası Mali Şirket» kurulmuştur. Mezkûr şirket «Transociénic» ünvanını alacaktır. 10 milyar Kanada doları olan

sermayesi, yüzer dolarlık 100 bin aksiyondan müteşekkil bulunmaktadır. Yeni şirketin gayesi, Kanada ve Amerika'nın haricinde bulunan aynı zamanda Banque International ile Commonwealth Development Finance Company'nin alâkalı bulunduğu ikraz ve faaliyetlerle ilgili teşebbüslerin aksiyonlarına iştiraktan ibarettir.

(L'Economie)

Birleşik Amerika'da kredi durumu:

New York — N. Y. HERALD TRIBUNE gazetesinin Birleşik Amerika'da kredi durumu hakkında yayınladığı bir makalede tebarüz ettirildiğine nazaran, kredilerde bir azalma kaydedilmiş olduğuna dair pek az emare mevcuttur. Gerçekten, geçen hafta zarfında ticaret müesseselerine, başta gelen New York bankaları tarafından açılan krediler, 57 milyon dolar artmak suretiyle 1953 Kasım ayından beri kaydedilmiş olan en yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Aynı gazetede iddia olunduğuna göre, para mukrizleriyle kredi müesseselerinin muamele hacmi, şimdi her zamankinden daha yüksek bir seviyede bulunmakta olup mevcut kredi takyitlerine rağmen bu kesif faaliyetin aynı şekilde devam etmesine intizar olunmaktadır.

(B. I. S.)

İngiltere'de Banka kredileriyle Banka mevduatında görülen azalma:

Londra — İngiltere Bankalarının Eylül ayı zarfında açılan krediler, Ağustos ayından 123 milyon noksan olarak, cem'an 1.982 milyon sterlinden ibaret kalmıştır.

Millileştirilmiş sanayi tarafından yapılan rambursmanların miktarı 120 milyon sterlin civarında olduğu anlaşılmaktadır. Eylül ayına ait safi mevduat yekûnu ise, 6.095 milyon sterlinden yukarı çıkmamıştır ki, bu da, bir evvelki ay mevduatından 48 milyon sterlin noksandır. Asıl eksilme cari hesaplarda vukua gelmiştir.

(Agence Economique et Financière)

Mısır'da yeni bir milli banka :

Kahire — Mısır Başvekil Muavini, milli ekonomiyi geliştirmek göreviyle tavis edilen Cumhuriyet Bankasını bugün resmen açmıştır. Mısır işçilerinin mezkûr banka sermayesine iştirak ettirilmelerini mümkün kılmak maksadıyla, hisselerin itibari kıymeti, 2 Mısır lirası kadar düşük bir miktar üzerinden tesbit edilmiş bulunmaktadır. Şimdiye kadar 0,5 milyon Mısır lirası tutarında hisse senedi satılmıştır.

(B. I. S.)

Birleşik Amerika ve altın fiyatları :

Vaşington — «Sunday Times» gazetesinin mali muharriri, altın fiyatları mevzuunda yazdığı bir makalede, bu madenin fiyatında husule gelecek bir yükselmenin, Birleşik Amerika'nın menfaatine uygun olacağını ileri sürmüştür.

Muharrir, Birleşik Amerika'nın altın stoklarının yabancı devletlere olan kısa vâdeli borçları çıktıktan sonra 1949 da 19.431 milyon dolar iken 1955 Haziranında 11.900 milyon dolara düştüğünü hatırlatmaktadır. 1949 dan beri kredi hacmi ehemmiyetli bir şekilde çoğaldığı cihetle, nihayet Birleşik Amerika altın fiyatlarını yükseltmekte fayda mülahaza edecek bir duruma düşecektir, demektedir.

(Agence Economique et Financière)

Libya'da bir Merkez Bankası kuruluyor :

Londra — Libya'da bir Merkez Bankasının tesis edilmesine müteallik kanun tasarısı kanuniyet kesbetmiş olup, mezkûr bankanın kısa bir müddet içinde faaliyete geçmesine intizar edilmektedir. Bu banka'da, para işlerini tedvir edecek bir emisyon servisi ile kredi, iskonto ve döviz muamelelerini ifa edecek olan bir merkez bankacılığı servisi ihdas edilmiştir. Bundan maada, halkın faydalanabileceği bankacılık kolaylıklarını temin edecek olan bir ticaret servisi de aynı banka'da faaliyete geçecektir.

(B. I. S.)

Bir Amerikan bankası Beyrut'ta şube açtı :

New York — Resmen bildirildiğine nazaran The First National City Bank of New York, Lübnan'ın başkenti olan Beyrut'ta bir şube açmış bulunmaktadır. Bu, mezkûr Bankanın 21 dış memleketteki şubelerinin 60 incısını teşkil eylemektedir. Aynı Banka mahfilleri tarafından ifade edildiğine göre, Beyrut şubesinin ifadesi, gelişen cihanşümul bankacılık kolaylıklarının Orta Doğu'ya da teşmil edilmesi hususunda ittihaz edilmiş olan ikinci bir tedbir mahiyetini taşımaktadır.

Gerçekten, bu senenin Nisan ayında da, mezkûr banka, Orta Doğu'da ilk açılan Amerikan Bankasını teşkil eden Kahire şubesini tesis etmişti.

(Financial Times)

Sterlin'in istikrarına matuf çalışmalar :

Londra — Kanada Ticaret Odası tarafından şerefine verilen bir öğle yemeği esnasında söz alan İngiltere Maliye Vekili Mr. Butler, İngiliz lirasını, sarsılması imkânsız derecede sağlam temeller üzerine oturtmağa azmetmiş olduğunu ifade etmiş ve demiştir ki :

«Bunu yalnız İngiliz Hükümeti namına değil, aynı zamanda bütün dünyadaki ticarî muamelelerin yarısına hizmeti dokunan sterlin sahası memleketleri namına söylüyorum.»

«İngiliz lirasının durumu, dahilde sağlam ve metin bir ekonomiye bağlıdır. Ben elimden geleni yapmağa azmetmiş bulunuyorum. Eğer sizler Kanada'da, ben burada, bu hususta karar alırsak, 1952 de kendimize çizdiğimiz ve tahakkukuna devamlı gayret sarfettiğimiz vazifeyi, dostlarımızın da yardımı ile başarabileceğiz.»

İngiliz Maliye Vekili, bu sözleriyle bundan üç sene evvel İngiliz Milletler Topluluğu Başvekilleri toplantısında İngiliz lirasının takviyesi, enflasyonun tahdidi ve hayat standardının yükseltilmesi hususunda alınmış olan kararları imâ etmek istemiştir.

(Agence Economique et Financière)

Birleşik Amerika'da enflasyona karşı mücadele :

VAŞINGTON — Birleşik Devletler Hazine Vekâleti, amme borçlarını, kredi enflasyonunu önlemek gayesiyle Federal Reserve Şystem tarafından ittihaz olunan tedbirleri destekleyecek şekilde tedvir etmeğe karar vermiştir. Gerçekten, Hazine Vekâleti, Birleşik Amerika'da enflasyona karşı girişilen mücadelede önderliği almış olan Merkez Bankasıyla şimdi sıkı bir işbirliği yapmaktadır. Hazinesinin Federal Reserve System tarafından sarfedilmekte olan gayretlere vaki olan en önemli vardımı, amme borçlarına ait vâde programının yeniden tanzim edilmesi şeklinde tahlil eylemiştir. Bu devamlı gayretler, gerek Hazine'nin finansman yahut itfa muameleleri icra etmek hususundaki vecibelerini azaltmış, gerekse Federal Reserve System'e para kontrolünü icra etmek hususunda daha çok imkânlar sağlamıştır. Hazine Vekâleti, yaptığı yeni menkul kıymet emisyonları sayesinde Merkez Bankasının programını desteklemiştir.

(B. I. S.)

Hollânda enflasyona karşı harekete geçti :

Amsterdam — Enflasyonu önleme matuf iki tedbir, bugün Hollânda Hükûmeti tarafından ilân edilmiştir. Bir başlangıç mahiyetinde olan bu tedbirlerin birincisi, şirket vergisi ilk taksitinin % 50 den % 75 e çıkarılmasıdır. Bu taksit, malî senenin ilk 7 aylık devresi zarfında ödenecektir. Mezkûr tedbir, 1955 - 1956 malî yılı başında mer'iyete girmiş olacaktır.

Bundan maada, 31 Ekim 1955 tarihinden sonra temin edilen, müsaade olunan veya sipariş edilen bilûmum istihsal mallarının aşınma nisbeti, senede azamî % 10 a indirilecektir. Bazı eşya kategorilerinin aşınma nisbetinin, bundan önce, daha yüksek olmasına müsaade edilmişti.

Hollânda Hükûmeti, hali hazırdaki dahilî sarfiyatın elde mevcut menabi seviyesini aştığı veya bu seviyeye yaklaştığı görüldüğünden, bu tedbirlere baş vurulmasına zaruret hasıl olduğunu bildirmiştir. Şayet ileride enflasyon baskuları daha faz-

la artacak olursa, daha şümüllü tedbirlere baş vurulması, gayri kabili içtinap olacaktır. Bu takdirde, her türlü masrafların yeniden tetkike tâbi tutulmasına zaruret hasıl olacaktır. Bu tedbirler meyânında bit-tabi kredi takyitleri de yer almış olacaktır.

(Financial Times)

Birleşik Amerika'da ticarî krediler :

New York — New York'un ileri gelen bankaları tarafından açılan ticarî krediler 2 Kasım 1955 tarihinde sona eren hafta zarfında 101 milyon dolar kadar bir artış göstermiştir. New York Federal Reserve Bankası'nın durumlarını muntazaman bildirmekte olan 17 Banka tarafından açılan ticarî sınaî ve zirai kredilerin yekûnu bu suretle 8.766 milyon dolara baliğ olmaktadır ki, bu miktar, bir sene önceki kredi yekûnuna nazaran, takriben 1.500 milyon dolar kadar fazla bulunmaktadır.

29 Haziran 1955 tarihinden beri, ticarî istikrazlarda net olarak 681 milyon dolarlık bir artış kaydedilmiştir. Halbuki, 1954 yılının aynı devresinde, mezkûr kredilerde 348 milyon dolar tutarında bir azalma husule gelmiştir.

(Financial Times)

Altın istihsalinde yeni bir rekor :

Londra — NEWS CHRONICLE gazetesinin inanılır kaynaklardan aldığı malûmata atfen bildirdiğine nazaran, İngiliz ilim adamları dünya altın istihsalinde bir inkilâp husule getirecek olan ve altın istihsalini kolaylaştıracağı gibi bol miktarda altın madenin bulunmasına imkân verecek bir usul bulmuşlardır. Bu usulün en şayanı dikkat hususiyeti, altını maden halitasından çekip çıkarmak olan sentetik bir reçine teşkil etmektedir. Bu yeni usulün, eskisine nazaran daha fazla saf altın istihsal ettiği şimdiden sabit olmuş bulunmaktadır.

(B. I. S.)

Kanada iskonto haddini yükseltti :

OTTAVA — Resmen bildirildiğine na-

zaran, Kanada Bankası, iskonto haddini % 2 den % 2 1/4 e yükseltmiştir ki, bu da, iki aylık devre içinde yapılan ikinci artış teşkil etmektedir. Gerçekten, iskonto haddi, 6 Ağustos 1955 tarihinde % 1 1/2 den % 2 ye çıkarılmıştı.

Bu son artış için hiç bir sebep gösterilmemekle beraber, bunun, Kanada'daki faiz hadlerinin Batı dünyasında tatbik edilmekte olan umumî faiz hadlerine nazaran en düşük seviyede bulunması ve yabancı sermayedarların Kanada tahvilleri satın alarak, paralarını diğer memleketlere transfer etmeği tercih eylemeleri keyfiyetinden ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Bundan maada, Hükümet mahfilleri, yüksek bir konjonktür devresi içinde bulunan Kanada ekonomisinin herhangi bir enflasyon ihtimaline karşı korunma tedbiri olarak itti haz edilecek bazı yeni para takyitlerine mukavemet edebilecek durumda bulunduğunu anlamışlardır.

(B. I. S.)

Beynelmîlel İmar ve Kalkınma Bankasının faaliyeti :

New York — 1955 yılının son üç ayı zarfında Beynelmîlel İmar ve Kalkınma Bankası muhtelif memleketlere 112 milyon dolar tutarında ikrazatta bulunmuştur ki, bu suretle şimdiye kadar 40 memlekette yapılan ikrazat yekûnu 2.436 milyon dolara çıkmış olmaktadır.

12 memlekete tevcih edilen bu son 112 milyon dolarlık ikraz, Teşkilâtın kuruluş tarihinden beri üç aylık bir devre zarfında ikraz edilen en yüksek miktardır.

(*Agence Economique et Financière*)

Avustralya'nın para fonunda talebi :

SİDNEY — Resmî kaynaklardan alınan haberlere göre, Avustralya Hükümeti, yeni ithal tahditleri vâz'etmek mecburiyetinde kalmamak için, Milletlerarası Para Fonundan 30 milyon dolarlık bir ikraz talebinde bulunmuştur. Avustralya'nın bu talebi, Para Fonunun gelecek toplantısında müzakere edilecektir.

(*Agence Economique et Financière*)

Japon dış borçları :

TOKYO — Japon Dış İşleri Vekilinin teklifi üzerine, Japon Maliye Vekili bu memleketin dış borçlarını bir anlaşmaya bağlamak maksadiyle etüdlere başlamış bulunmaktadır. Bahis mevzuu borçlara Japonların Fransa'da ihraç edip sattıkları tahvillerin bedelleri de dahildir.

Hariciye Vekâleti sözcüsünün belirttiğine göre, alâkâli memleketlerle sıkı bağlar tesis edebilmek için bu meselenin düzenlenmesi bir kabine toplantısı esnasında tavsiye olunmuştur.

Bankacılıkta Yenilik :

Avrupa'da ilk defa olarak otomobillerle içine girilebilen bir banka kuruldu

Bu yaz Brüksel Bankası tarafından Brüksel şehri merkezinde Avrupa'da ilk defa olarak otomobille girilebilen bir banka açılmıştır. Bankanın binden fazla hesap açmış müşterisi vardır. Bunlardan başka, banka çeklerin paraya tahvili ile kupon ve döviz dahil diğer para muameleleri ile de meşgul olmaktadır.

Yeni usul iki bakımdan revaçtadır. Birincisi, Brüksel iş muhitinde otomobil parkı bulmak zor olduğundan müşterileri bu zahmetten ve dolayısıyla zaman kaybindan kurtarmış oluyor. Buna ilâveten müessesese televizyon da dahil olmak üzere fevkalâde modern muhabere vasıtaları ile teçhiz edilmiş olduğundan diğer bankalara nazaran müşteriler işlerini daha kısa bir zamanda yapmaktadırlar.

Para gişeleri sütunların arasında bulunmaktadır. Giriş kapısının üzerinde 5 gişeden hangisinin boş olduğunu gösteren bir elektrik işareti vardır. İçeriye giren müşterinin yapacağı şey numaralı beyaz hattı takip etmektir. Vuku bulacak herhangi bir trafik meselesini halletmek üzere üniformalı bir memur da bulunmaktadır. Otomobillerin durma yeri gişenin tam karşısına gelmek üzere tesbit edilmiş olup, gişeye doğru otomobil yolunun yükselmesi gişeye lüzumundan fazla yaklaşan otomobillerin otomatik olarak tekrar tesbit edilen yere dönmelerini sağlamaktadır.

Bir çekin tediyesinden evvel 3 muamele-
nin ifası lâzım gelmektedir. Bunlarda
para alacak şahsın hüviyetini ispat etme-
si, imzasının tasdiki, hesap bakiyesinin
kontrolüdür.

Para tahsil edilecek şahsın hüviyetinin
tesbiti mühimdir, çünkü çeklerin tedavül
kabiliyetlerine rağmen, Belçika bankala-
rı kanunen çekleri istihlâk sahibine tedi-
ye etmeye mecburdurlar. Müşterinin çeki
veznedara verirken hüviyet varakasını,
eğer ecnebi ise pasaportunu veya ikâmet
tezkeresini göstermesi lâzımdır. Vezne-
dara verilen çekler bir silindire sarılarak ha-
va tazyikiyle işliyen bir boru vasıtasile üst
kata nakledilir.

Üst kattaki ofiste imzanın doğruluğu
kontrol edilir. Çek eğer bankada hesabı
olan bir müşteri tarafından çekiliyorsa pa-
ra derhal verilir. Eğer seğilse, çek 100 yard
mesafede bulunan merkez bürodaki müş-
terilerin kayıtlarını tutan daireye televizyon
vasıtasile gösterilir.

Herhangi bir şüphe karşısında diğer
bir nakil borusile çek bir kaç saniye için-
de Müşteri Dairesine gönderilir.

Hesap bakiyesinin kontrolü pek nadir
mühim bir mesele teşkil eder. Belçika
bankaları umumiyetle parayı ödmeden
önce müşterinin hesabını kontrol etmeye
lüzum görmez. Evvelâ parayı öder, sonra
bu işi yapar. Banque de Bruxelles'in her-
hangi bir şubesinden bir hafta zarfında bir
müşteri 5000 frank (35 sterlin) tutarındaki
parayı bu şekilde çekmek hakkına haiz-
dir. Daha büyük miktarlar için müşteri
daha evvelden muamelelerini hazırlama-
dığı takdirde, Merkez Büro alâkalı eyalet
şubesine telli daktilo ile müracaat eder.
Bu daire de bir iki dakika içinde, ekseri-
ya ajana müracaat etmeye lüzum kalma-
dan tediye tasdik eder.

Diğer bankalara bir çekin tediyesi 5
dakika sürdüğü halde, bu bankada umu-
miyetle bir dakikadar daha az bir zaman
almaktadır. Gişede bulunan bir mikrofon
vasıtasile veznedara tediye selâhiyeti ve-
rilir. Bu sırada veznedar hazır bir halde
olan parayı müşteriye şeffaf sefalon kâğı-
dından yapılmış bir zarf içinde verir. Zarf-

lar paraların bükülmemesi için hususî eb'-
adda yapılmıştır.

T. İktisat Gazetesi

Türkiye İktisadi Araştırmalar Enstitüsü

1929 yılından beri Ankara'da «Ulusal
Ekonomi ve Arttırma Kurumu» adı ile fa-
aliyette bulunan Kurum, bu defa, ana tü-
züğünü değiştirerek adını «Türkiye Eko-
nomi Kurumu» na çevirmiş ve ilmi mahi-
yette faaliyetlerde bulunmak üzere, kendi
bünyesi içinde, kendisine bağlı bir organ
olarak bir «Türkiye İktisadi Araştırmalar
Entitüsü» kurmuştur.

Kurum ana tüzüğünün 22. maddesi
Entitüsünün gayelerini şöylece tesbit et-
mektedir

1) İktisadi hâdiselerin ve Türkiye'de-
ki iktisadi gelişmenin ilmi metodlara tah-
liline çalışmak,

2) Türkiye ve dünya ekonomisinin
çeşitli konularına dair ilmi araştırmalar
yapmak,

3) Türkiye ve dünya ekonomisine da-
ir neşriyatı takibetmek, döküman toplama-
k ve bir kütüphane ve arşiv teşkil et-
mek.

4) Yabancı memleketlerdeki iktisadi
enstitü ve mümasil müesseselerle temas te-
min etmek,

5) Yurt içindeki ve dışındaki iktisadi
kongre ve konferanslara Türk iktisatçıları-
nın iştirakleri ve ilmi tebliğde bulunma-
ları imkânlarını hazırlamak.

Kurum, gayelerini bir kısmına zati
çalışmalarıyla erişmeye çalışırken, bir kıs-
mına da memleketimizde iktisadi konu-
larda araştırmalarda bulunan mümtaz şah-
siyetleri zaman zaman bir araya toplamak
ve müşterek etüd ve seminer çalışmaları
yapmalarına imkân hazırlamak suretiyle
varacaktır.

Şimdiden memleketimizin başlıca bü-
yük merkezlerinde bulunan ve ilmi mesa-
lileriyle tanınmış üniversite içi veya dışı
nazariyeciler ve tabikatçı zevat, ki sayıları
otuz aşmıştır, entitüsünün âzaları arasında
yer almış bulunmaktadırlar.

Enstitü, «Enstitü İdare Komitesi»
adını taşıyan beş âzadan mürekkep bir ko-

mite tarafından idare edilmektedir. Enstitünün II İdare Komitesi Müdürü Prof. Dr. Muhlis Ete, Müdür Muavini Prof. Aziz Köklü ve Dr. Feridun Ergin, Dr. Avni Zarakolu ve Asım Süreyya İloğlundan müteşekkildir.

Enstitü, ilk ilmi faaliyeti olmak üzere, önümüzdeki günlerde «İhracatın teşvik imkânları» ve «bankacılığımızda kaydedilen gelişmeler» gibi memleket ekonomisidir en mühim konularından ikisi üzerinde münakaşalı konferanslar ve müşterek etüdler meydana getirmek üzere hazırlıklarını bir hayli ilerletmiştir. Pek kısa bir zamanda memleketimizin ilim muhitleri ve bu işlere ilgi duyan çevreleri, mühim bir ihtiyacın tatmini yolunda önemli bir eksikliği giderme gayretlerinin başlangıçta mütevazı ve fakat emin mahsullerini zevk ve memnuniyetle önlerinde görmüş olacaktırlardır.

ANKARA AKŞAM YÜKSEK EKONOMİ VE TİCARET OKULU AÇILDI :

3.12.1955 Cuma günü saat 18,30 da Hukuk Fakültesi konferans salonunda yapılan bir törenle Ankara Akşam Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu açılmış ve okul öğretiminin temelini teşkil eyleyen işletme ekonomisi üzerinde ilk dersi Prof. Muhlis Ete vermiştir. Mektep büyük bir alâka çekmiş ve dört yüze yakın öğrenci kaydolunmuştur. Öğrencilerin ekserisini Ankara'daki Banka ve işletmelerin her kademesinde vazife gören ve yüksek tahsilini ya-

pamıyan Ticaret Lisesi ve diğer lise mezunları teşkil eylemektedir. Bu suretle Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu, hem merkezi Anadolu'nun bu nevi bir öğretim müessesesi ihtiyacını karşılamış; hem de yukarıda belirttiğimiz veçhile Banka ve işletmelerdeki genç elemanların tahsillerini tamamlamaları imkânını sağlamıştır. Bu keyfiyet aynı zamanda bu gençlerin çalıştıkları müesseseler bakımından da, elemanlarının formasyonunu temin eylemesi itibariyle ayrı bir kıymet ve ehemmiyeti haizdir. Mektep bilhassa evvelce banka ve müesseselerde bilfiil çalışarak ticari işlerin tatbikatiyle uğraşmış tecrübeli öğrenciler için daha kolay ve daha faydalı olacaktır. Banka öğrencilere ve okula başarılar tavsiye ederken, memleket hesabına hayırlı ve faydalı olmasını da candan temenni eyler. Ve bu vesile ile bu teşebbüsü başaran Türkiye Ticaretliler Birliğini ve genç Başkanı Kemal Karadenizli'yi tebrik ederiz.

B A N K A

BANKALARDA TÂYİNLER :

Yeni kurulan Pamuk Bank Umum Müdürlüğüne T. C. Merkez Bankası müdürlerinden Niyazi Denker, Türkiye Kredi Bankası Umum Müdür Muavinliğine de T. C. Ziraat Bankası eski Müfettiş ve Müdürlerinden Kemal Aziz Yasa tâyin olunmuşlardır.

B A N K A

Tatbikat, İktisat ve Hukuk

Sahalarında Çek

Yazan : Namık Zeki ARAL

Çek nedir?

Çeke Fransızcada (Chèque), İngilizcede (Cheque) veya (Check), Almandaca (Sheck) derler. Çekin ne olduğunu anlamak için evvelimde biz bunu muamelât ve tatbikat vadisinde takip edelim :

İbrahim Faruk Bey Şark Bankasına onbin lira yatırmıştır. Banka da bu parayı kendi defterlerinde İbrahim Faruk Bey namına küşat ettiği bir hesabın matlubuna kaydetmiştir. Üç, beş, on ilâh. gün sonra İbrahim Faruk Bey'in paraya ihtiyacı zuhur eder ve bu ihtiyaç ta bilfarz Hacı Rakım Bey'den mübayaa ettiği beş bin liralık bir malın bedelini tasfiye etmek dolayısıyla mevzuubahs olur. İbrahim Faruk Bey bankaya kadar gidip orada bir makbuz imza etmek suretiyle beş bin lirayı bizzat ve bilfiil çekmektense oturduğu yerde şöyle bir çek tanzim eder.

//5.000//

Yalnız beş bin Türk lirasıdır.

İşbu çekimin ibrazında İstanbul'da Kestecilerde Hacı Rakım Beye veya emrine beş bin Türk lirası tediye ediniz.

İstanbul - 15 Şubat 1934

Pul

İmza

İstanbulda Asmaaltında

İbrahim FARUK

İstanbulda çeki ödiyecek :
İstanbul'da Şark Bankası

Ve bu çeki nakit makamında Hacı Rakım Beye verir. Hacı Rakım Bey de bu çeki ya bankaya götürür ve arkasını (Makbuzum olmuştur) diye tevrih ve imza ile bankaya teslim etmek suretile beş bin li-

rayı nakden çeker veyahut beş bin liralık bir borcu mukabilinde bir başkasına ciro ederek senedi elden çıkarır.

İbrahim Faruk Bey borcunu çek ile ödeyeceğine daha doğrusu çek tanzim etmek gibi bir külfet ihtiyar edeceğine bankaya kadar gidip te parasını alsın ve alacaklısına bilfiil para teslim etse daha pürüzsüz bir iş görmüş olmaz mı? Çekin hikmeti vücudunu, fevaidini ileride gördüğümüz zaman çeki ihdas ve terviç eden esbabı zaruriye yi de anlıyacağız.

Policede olduğu gibi çekte de alacaklı olan ve çeki tanzim eden kimseye keşideci, çek kimin lehine tanzim edilmiş ise ona da alıcı veya lehdar veya hâmil denilir. Kezâlik çek tanzim etmek muamelesine keşide derler.

Hâmiline, emre, nama muharrer çekler :

Policede olduğu gibi çek ya hâmiline (Au porteur), ya emre (A ordre), veyahut nama yani bir şahsın muayyen namına (A personne dénommée) vacibütediye olur. Çek hâmiline olduğu takdirde; «İşbu çekimin ibrazında hâmiline şu kadar lira tediye ediniz.» şeklinde tanzim olunur. Emre muharrer olduğu takdirde (İşbu çekimin ibrazında filânın emrine şukadar lira tediye ediniz) diye keşide edilir. Bir şahsı muayyen namına, tâbiri diğerle nama muharrer olduğu takdirde de : «İşbu çekimin ibrazında filâna şukadar lira tediye ediniz.» şeklinde kaleme alınır. Bunlardan birincisine hâmiline çek, ikincisine emre muharrer çek, üçüncüsüne de nama muharrer çek derler.

Hâmiline çek ciroya vesaireye tâbi olmayarak elden ele sühuletle tedavül etmek itibarile faydah ve caziptir. Fakat bir mahzuru vardır. Zayi olur ve suî niyet sahibi birinin de eline geçerse sahibi hakikisi mu-

tazarrır olur. Bunun için yerine göre nama veya emre muharrer senetler (Çekler) tercih olunur.

Çeki kimler istimal eder :

Bazı memleketlerde çekler, ancak bir banka veya banker veya müessesatı ticariye nezdinde alacaklı olan kimseler tarafından keşide olunabilir. Alelâde bir şahıs veya tacir üzerine çekilemez. Bazı memleketlerde ise hem bir banker hem alelâde bir şahıs veya tacir nezdinde alacaklı kimseler tarafından keşide olunabilir. Bizim Ticaret Kanunumuz bu ikinci sınıf memleketlerin teammülünü ve mevzuatını kabul etmiştir. Binaenaleyh bizde bir kimse, tacir veya banker olsun olmasın başka bir şahıs nezdindeki matlubunu istirdat etmek üzere çek muamelesinden istiane ve istifade edebilir.

Çek defteri :

Keşideci tarafından çek doğrudan doğruya alelâde bir kâğıt üzerine de yazılabilir. Fakat çek denilince arkasından banka hatıra gelir. Çünkü her nerede olursa olsun çek muamelesinin en mühim kısmı bankalarda temerküz eder ve menfaati azimleri dolayısıyla bankalar müşterilerinin işlerini teshil etmek üzere bu hususta birtakım matbu çek defterleri (Carnet de chèques) ihdas etmişlerdir ki kendi nezdlerinde hesap açan, yani kasalarına para yatan müşterilere ufak bir bedel mukabilinde bu defterlerden verirler ve müşteriler de bu defterleri istimal ederler. Defterler icabına göre 10, 25, 50, 100... ilâh varaklı olur. Her varakın bir dip koçanı vardır. İkisi arası zumbalıdır. Banka nezdinde hesap sahibi olan kimse para çekmek istedi mi matbu varakın tarihe, imzaya, meblâğa, lehdara ait boş mahallerini imlâ ettikten sonra bu varakı zumba yerinden koparır, alacaklısına teslim eder. Çekin dip koçanı bittabi daima kendi nezdindedir. Keşidelerini unutmamak üzere her varaktaki tarih, meblâğ ve lehdara ait izahati dip koçanına geçirmeği de ihmal etmez. Varakı münfek bu suretle çek namı altında tedavüle çıkar. Çek defterlerine Fransızlar (Chèque) derler.

Mahallî çek, gayri mahallî çek :

Police gibi çek te bir şehir dahilinde

keşide edilebileceği gibi bir mahalden ahar mahal üzerine de çekilebilir. Asmaaltında icrayı ticaret eden İbrahim Faruk Bey Bahçekapıdaki Şark Bankasında hesap sahibidir. Mağazasından keşide edeceği çeklerle bu mevzuatı üzerinde nasıl serbestçe tasarruf ederse günün birinde seyahate çıkarak Samsun'dan çekeceği çeklerle de parasını öylece istimal edebilir. Mahallî ihdası ile vacibütte diye bulunduğu mahal arasında mugayeret bulunmayan yani belde dahilinde ihdas ve tediyeye edilen çeke mahallî çek (Chèque sur place) dedikleri gibi mahallî ihdası ile mahallî tediyesi arasında mugayeret bulunan yani bir şehirde tediyeye olunan çeke de gayri mahallî çek (Chèque de place à place) derler. Bu tefriki iki sebep icap eder : Biri nakli nukut muamelesi, diğeri hükmü kanun.

Mahallî çekler için nakli nukut meselesi varit değildir. Çünkü para nihayet aynı belde dahilinde deveran ve sahibini değiştirmekle iktifa edecektir. Halbuki gayri mahallî çeklerde bir mahalden diğer mahalle nakli nukut meselesi çıkar. İbrahim Faruk Beyin Samsun'dan İstanbul'da Şark Bankası üzerine çek keşide etmesi ve bu çeki nakit makamında orada birine vermesi demek, o çeki makamında kabul eden kimse için İstanbul'dan Samsun'a para nakletmek demektir. Ticaret veya banka âleminde bu nakli nukut için aranılması gayet tabii olan Acyo veya Disacyo dolayısıyla zemin ve zamanına göre bu çek, kıymetinden ya fazlasına veya noksanına tedavül eder. Halbuki mahallî çekte böyle bir mesele mevzuubahs değildir.

Kezalik kanun da bir çekin muhataba ibrazını müddet itibarile serbest bırakmamıştır. Bir çek kanunen muayyen bir müddet zarfında mutlaka muhataba ibraz edilmek iktiza eder. Bu müddet mahallî çeklerde on gün, gayri mahallî çeklerde bir aydır. Bu müddetlere riayet etmiyen bir hâmil, hukukunu da tehlikeye maruz bırakmış olur ki bu husustaki tafsilâtı ileride göreceğiz.

Musaddak çek :

Çek elden ele nakit makamında ve nakit gibi tedavül etmekle beraber bir çekin muhatap nezdinde karşılığı olup olmadığı

ancak çek bedelinin hiyni tediyesinde anlaşılır. Bu ise nakit yerine kendisine çek verilme istenilen kimsede az çok bir tereddüt ve ihtiraz tevhit edebilir. Çek demek, bizzat nakit demek değildir. Çek nihayet bir tediye emridir. Bu emri muhatap ifa edecek midir? Eğer karşılığı varsa ifa ile mükelleftir. Karşılığı yoksa o çek beş para etmez demektir.

Bilfarz bir bankada mevduat sahibi olan bir kimse rastgele bir mağazadan veya fabrikadan bazı mübayaat yaptıktan sonra borcunu çekle tesfiye etmek istedi mi çekin bankada karşılığı var mı yok mu mağaza veya fabrika sahibinin bu ciheti kestiremeyeceğini bilen o mevduat sahibi defterinden alelâde bir çek keserek usulü veçhile imlâ ve tanzim eder ve bunu muhatap olan bankaya götürerek veya göndererek orada tasdik (Certifier) ettirir. Tasdik muamelesi, çekte muharrer meblâğın bankada tamamen mevcut olduğu ve çek hâmiline tediye edileceği mânasını ifade eder ki (İşbu çekin karşılığı mevcut ve hâmil emrine amadedir) kabilinden bir şerhi veya bankanın resmî imzalarını muhtevi bu çeki, sahibi o mağazaya veya fabrikaya nakit makamında verir ve mağaza veya fabrika da bunu dilediği veçhile istimal eder. Tasdiki havi bu kabil bir çeki musaddak çek (Chèque certifié) derler. Musaddak çekin bir adı da vizeli çek (Chèque visé) dir.

Musaddak çek yalnız lehdarın tereddüdünü izale maksadile tanzim edilmez. Bir mahalden diğeri bir mahalle nakli nukudu teshil ve tesri maksadile de keşide edilebilir. Ben İstanbul'da mukimim, ve İstanbul'daki Şark Bankası nezdinde mevduata sahibim. Samsun'da bir bütün ticarethanesine yirmi bin liralık bir sipariş veriyorum. Bedelini banka üzerine defterimden kestiyim ve zarfa koyarak o ticarethaneye gönderdiğim bir çek ile ödemek istesem beni tanımayan ticarethane siparişimi icra etmezden mukaddem bu çeki İstanbul'daki adamına, muhabirine veya bankasına göndererek evveleminde karşılığı mevcut olduğuna kanaat getirdikten ve daha doğrusu bedelini tahsil ettikten sonra mah bana göndermek mecburiyetindedir. Bunu bildiğim için ben daha siparişimi verirken

İstanbul'da Şark Bankası üzerine defterimden kestiğim çeki evveleminde bankaya götürür, üzerine (işbu çek Samsun'da şubemiz veya muhabirimiz filân tarafından tediye edilecektir) kabilinden bir tasdik işareti vazettirir ve ondan sonra bu musaddak çeki sipariş mektubuna lef ile Samsun'a göndererek işimi görürüm.

Bilâ vasıta çek, bilvasıta çek :

İşte çek, nakli nukut maksadile tasdik işaretini havi olup olmamasına göre de iki nev'e ayrılır : Bilâ vasıta çek (Chèque direct) bilvasıta çek (Chèque indirect). Doğrudan doğruya hesabın küşade bulunduğu banka üzerine keşide edilmiş bulunan çeki bilâ vasıta çek, hesabın küşade bulunduğu bankaya hitaben keşide edilmiş olup ta bir başka mahalde o bankanın şubesi veya muhabiri tarafından tediye edileceğini natık vizeyi, yani tasdiki muhtevi bulunan çeki de bilvasıta çek derler. Bu tefrik te hem bankalarca mevzuubahs olan nakli nukut ücreti, hem her iki çek hakkındaki ahkâmı kanunienin başkahlığı dolayısıledir.

Havale çeki :

Bir bankada hiç de mevduat sahibi olmayan bir kimse, bulunduğu mahallin gayri mahalde mukim bir şahsa para göndermek istediği takdirde bu parayı o bankaya yatırır, mukabilinde banka ona mürselünileyin bulunduğu mahaldeki şubesi veya muhabiri üzerine bir çek verir. O kimse bu çeki zarfa kor, alacaklına gönderir. Alacaklı da bankanın şubesine veya muhabirine müracaatla çeki teslim ve bedelini tesellüm eyler. Bankaların verdikleri bu kabil bir çeki de havale çeki (Chèque dé-livré) derler.

Çizgili çek, çizgisiz çek :

Sirkat veya ziya neticesinde bir çekin sui istimale uğramamasını mümkün mertebeye temin için bankalar çizgili çekler ihdas etmişlerdir. Bu kabil çekler ancak bir bankaya veya bankere kabil tediye edilir. Alelâde bir şahsa tediye dilemez. Edilirse muhatap icabında mes'ul olur. Böyle bir çeki çizgili çek (Chèque barré) ve çizgiyi muhtevi olmayan alelâde bir çeki çizgisiz çek (Chèque non barré) veyahut sadece adı çek (Chèque Ordinaire) denir.

(Devamı var)

BANKA'nın

17 — 24 üncü Sayılarına ait UMUMİ FİHRİSTİ

Müellifin Adı	Makale adı	Yıl	Sayı	Sayfa
ARAL Namık Zeki	Tatbikat, İktisat ve Hukuk Sahalarında Çek	VI	23-24	63
BANKA	Mesleğimize Alt Bağzı Hayırlı Haber ve Teşebbüsler	VI	23-24	3
ETE Muhlis	Türk Bankacılığının Belli Başlı Davaları .			
BERDA Süleyman Doç. Dr.	Şuman Plânı	VI	21-22	13
	Şuman Plânı	VI	23-24	43
DEMİRAY Arif Muzaffer	Seyyah Çekleri (Çevirme)	V	17-18	43
ERDİNÇ Meharet	Bankalar Memurlarının Hukuki ve Cezai Mes'uliyetleri	VI	21-22	44
	Bankalar Memurlarının Hukuki ve Cezai Mes'uliyetleri	VI	23-24	47
ERTAY Mentek	Millî Plânlama	V	17-18	70
	Millî Plânlama	V	19-20	50
	Millî Plânlama	VI	21-22	54
GÜLEN Orhan	Konşimentoların Muayyen Safhaları ve Vesikalı Akreditifler	V	17-18	50
GÜPGÜPOĞLU Memduh	İsviçre Bankalarında İstihbarat İşleri . .	V	17-18	46
	Banknot Basımı	V	19-20	32
	Bankacılıkta Risk Meselesi	VI	21-22	35
	Bankacılıkta Risk Meselesi	VI	23-24	22
HANYAL Ragıp	Kredi ve Paranın Kontrolü	VI	21-22	19
	Kredi ve Paranın Kontrolü	VI	23-24	10
HAZAR Nureddin	Mevduat Faizlerinden Vergi Alınmalı mıdır?	V	17-18	53
İLOĞLU Asım Süreyya	Ticaret ve Tevdiat Bankalarında Likidite Meseleleri	V	17-18	3
	Ticaret ve Tevdiat Bankalarında Likidite Meseleleri	V	19-20	45

Müellifin Adı	Makale adı	Yıl	Sayı	Sayfa
	Ticaret ve Tevdiat Bankalarında Likidite Meseleleri	VI	21-22	5
	Milletlerarası Para Fonu ve Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası Governörler Meclisleri onuncu toplantısı	VI	23-24	6
KARADENİZLİ Kemal	İktisadî ve Ticari Sahanın Elaman İhtiyacı .	VI	23-24	51
KEYMAN Hikmet	Bankalarda (Sermaye Devri ve Bununla İlgili Meseleler	V	17-18	59
	Bankalarda (Sermaye Devri ve Bununla İlgili Meseleler	V	19-20	22
	Milli Bankacılığımızın bugünkü meseleleri .	V	19-20	1
	Ticari Defter Tutma	VI	21-22	47
	Ticari Defter Tutma	VI	22-23	39
KÖKLÜ Azlı	Dünya Parası ve Para Sahasında Milletlerarası İşbirliği	V	17-18	11
	Dünya Parası ve Para Sahasında Milletlerarası İşbirliği	V	19-20	3
MAYTER Salt	Amortisman ve Kredi Sandığı	V	19-20	35
	Açık Piyasa Politikası	VI	21-22	24
	İkramiyeli İstikrazlar	VI	23-24	28
ORKUN H. Namık	Uygur Türklerinde Senet ile Alış Veriş . . .	V	17-18	33
	Ormanlılar Devrinde Mali İşlerimiz	V	19-20	37
	Ormanlılar Devrinde Mali İşlerimiz	VI	21-22	52
	Ormanlılar Devrinde Mali İşlerimiz	VI	23-24	37
ÖZMEN Şakir	İhracat Finansmanı	VI	23-24	31
ŞEHLER Cenap	Posta Tasarruf Sandıkları	VI	21-22	41
TURNAOĞLU İshak	Kredi ve Bankalar	V	17-18	39
	Kredi ve Bankalar	V	19-20	28
	Kredi ve Bankalar	VI	21-22	27
	Kredi ve Bankalar	VI	23-24	17
ÜNAY Vecdi	Dünya Bankasının Gösterdiği İnhısaf . . .	V	17-18	67
ULUDAĞLI Rahmi	Belçika Bankalarında Ticari Kredi Muameleleri	V	17-18	55
	Belçika Bankalarında Ticari Kredi Muameleleri	V	19-20	39
YALÇIN Aydın	Bankacılığımızda Gelişmeler	V	17-18	17
	Bankacılığımızda Gelişmeler	V	19-20	10
ZARAKOĞLU Avni	Banka, Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.	V	19-20	42
	Dünyada ve Türkiye'de Bankacılığı İlgilendiren haberler.	V-VI	17-24	
	Türkiye Bankacılar Cemiyetine ait Haberler.	V-VI	17-24	

Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifi Birliği

A D A N A

Tesis Tarihi : 1940

Kapitali	: 4.000.000	<u>İştilgal mevzuu :</u>
Yedek akçe	: 1.500.000	Pamuk, Susam, Yerfıstığı, Çeltik (Pirinç).
Ortak adedi	: 5.783	<u>Birliğe bağli kooperatifler :</u>
Telgraf adresi	: Çukobirlik-Adana	Adana, Ceyhan, Tarsus, Yenice, Osmaniye, Maraş.
Telefonlar	{ Umum Müd. : 2740	<u>Tesisler :</u>
	{ Muhasebe Müd. : 2881	Yenice Sawgin Çirçir ve Prese Fab.
	{ Santral : 2837	Ceyhan Sawgin Çirçir ve Prese Fab.
Posta kutusu	: 3	Adana Pamuk Müessesesi
Kod	: Bentley's Complete Phrase	Mersin Nebati Yağ ve Sabun Fab.
Sicilli Ticaret	: 1073	
İhracat Ruh. No.	: 1885	

OTOMOBİL SANAYİNDE

FORD

Ziraat Makinalarında

OLIVER

DAİMA BAŞTADIR

KOÇ Ticaret T.A.Ş.

Ulus Meydanı - Ankara

Minneapolis Moline Traktörleri

Her Zaman
Her Parçası İçin
Yedeği Bulunan
Yegâne Traktörlerdir.

Üstün kalite
Büyük çeki kuvvetli
Her çeşit araztde iş kabiliyeti olan
Tam dizel motürlü
Minneapolis Moline
Traktörlerini

Türkiye'de yalnız
ZİRAİ DONATIM KURUMU
Satmaktadır.

Sizin malınız olduğu kadar aynı zamanda milli bir servet olan emtianızın emniyetle muhafazasını, bakılmasını istiyorsanız;

UMUMÎ MAĞAZALAR

Türk Anonim Şirketine Müracaat Ediniz

Sermayesi : 10.000.000

**TEMİZ VE MUNTAZAM DEPOLAR... İYİ BAKIM...
NORMAL TARİFE...**

Emtia karşılığında Umumî Mağazalarca verilecek Resepise - Varant senediyle malınızın yer değiştirmeden el değiştirmesini, terhinini ve Bankalardan kredi teminini sağhyabilirsiniz.

Umumî Mağazalar İthalât ve İhracatta ödenmesi icabeden Liman, Gümrük resimleriyle nakliye vesaire hizmetlerin masraflarını finanse eder.

Umumî Mağazalara Resepise - Varant senediyle tevdi olunan emtia, Ticaret Kanununun 809 uncu maddesindeki kayıtlar dahilinde olmak üzere, haciz muamelesine karşı mezkûr kanunun emniyeti altındadır.

Umumî Mağazaların muhafazasına bırakılan emtianın bozulmaması ve çürümemesi için gereken bütün tetbirler alınır... Bu mallar işlenir... Paketlenir... Anbalâjlanır.. Numune alınır.. Karşılığında musâddak Numune Şahadetnamesi verilir... Ekspertizi yapılır... Gümrüklenir... Sevk edilir... Satışına tavassut olunur... Emtia makbuzu ile depolanan emtia karşılığında Bankalarla rehin muamelesi yapılabilmektedir.

MÜRACAAT YERLERİ :

Ankara'da Koçak Han
İstanbul'da 4 ncü Vakıf Han
İzmir'de Konak Mevkiinde
Mersin'de Tarsus yolu üzerinde
Samsun'da Necipbey caddesi
İskenderun'da 5 Temmuz cad

TELEFON :

13217 - 14969 - 12735 - 11129 - 12379
24029 - 22827
4142
1260 - 1081
1077
254 - 349

ANADOLU

ANONİM TÜRK SİGORTA ŞİRKETİ

Sermayesi : 1.500.000.— TL.

YANGIN

KARA ve DENİZ
NAKLIYATI

KAZA

HAYAT

Sigortalarını en müsait şartlarla yapmak için
Sayın müşterilerinin emrine âmâdedir.

YURDUN HER TARAFINDAKİ İŞ VE ZİRAAT BANKALARI
TÜRKİYENİN BU EN ESKİ VE EN BÜYÜK SİGORTA
ŞİRKETİNİN AÇENTELERİDİR.

Adres : Galata, Eski Yolcu Salonu karşısı
Anadolu Sigorta Hanı

Posta Kutusu : 845 - Galata

Telefon :

Santral : 44659 - 44653/2/1 - 47550/8/9

Müdür : 44039

Fen Müşaviri : 43954

Müdür Muavini : 46327

G Ü V E N

T Ü R K A N O N İ M

S İ G O R T A S O S Y E T E S İ

Türkiye'nin en büyük Sigorta Şirketidir

Sümerbank ve T. Emlâk Kredi Bankası Kurumu'dur

YANGIN - NAKLIYAT - HAYAT - KAZA

Sermaye ve ihtiyatları : T.L. 16.263.976

Muamele Merkezi : İSTANBUL

Adres : Sümerbank binası GALATA, Telefon : 44610

T Ü R K İ Y E
Vakıflar Bankası T. A. O.

Sermayesi : 50.000.000 TL.

Merkez : ANKARA

Şubeleri :

ANKARA : Bankalar Cad. No. 52 — Tel : 10049
İSTANBUL : Bahçekapı Vakıf İşhanı — Tel : 24595
TAKSİM : İstanbul Taksim meydanı; Kristâl han
İZMİR : Fevzi Paşa Bulvarı No: 2 — Tel : 7797

**HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİ
DÜNYANIN HER YERİNDE MUHABİRLER**

Telgraf Adresi :

Umum Müdürlük : VAKIFBANKUM
Şubeler : VAKIFBANK

Kod: Peterson International. 3 rd. edition

T Ü R K İ Y E K R E D İ

BANKASI A. O.

Her çekilişte Erenköy asfaltında

1 A P A R T M A N D A İ R E S İ

**ve dolgun para ikramiyeleri
Her 100 liraya bir kur'a numarası**

HER TÜRLÜ BANKA MUAMELELERİ

**İSTANBUL - BEYOĞLU - GALATA - KADIKÖY
OSMANBEY - BEYAZIT - İZMİR
ANKARA - ADANA**

HALK BANKASI T. A. Ş.

Sermaye ve İhtiyatları : 20.864.443,69

ŞUBELERİ

Adana	Diyarbakır	Malatya
Afyon	Elâzığ	Manisa
Antakya	Erzurum	Maraş
Antalya	Eskişehir	Mardin
Aydın	Gaziantep	Merzifon
Balıkesir	Isparta	Nevşehir
Burdur	İzmir	Niğde
Bursa	İzmit	Samsun
Çorum	Kastamonu	Sivas
Denizli	Kayseri	Tokat
Denizli Delikliçınar br.	Kırşehir	Uşak
	Konya	Yozgat

SANDIKLARI

Ankara Halk Sandığı T.A.Ş.
Sermayesi ve İhtiyat : 3.695.957,—
Ajansı : Beypazarı

İstanbul Halk Sandığı T. A. Ş.
Sermaye ve İhtiyat : 3.421.742,—
Ajansı : Çarşıci

İLLER BAKAS

Sermaye : 300.000.000 T. L.

İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerin

Harita, İmâr plânlarıyla Su, Elektrik,

Yapı, Proje, İnşaat ve Tesisleri.

BANKA ve KREDİ
MUAMELE ve HİZMETLERİ
EN MÜSAİT ŞARTLARLA YAPILIR

ve

MEVDUAT HESAPLARI

AÇILIR

HALKIN, ESNAFIN, SANATKARLARIN ve KOOPERATİFÇİLERİN
ÖZ BANKASI

ANKARA HALK SANDIĞI T. A. Ş.

Sermayesi : 1.000.000

İhtiyatları ve Karşılıkları : 695.957

İKRAMİYELERİNDE İSABET NİSBETİ

EN YÜKSEK BANKADIR

ÇÜNKÜ ÇEKİLİŞLERİ YALNIZ

A N K A R A ' ya mahsustur.

Yalnız 100 lira yatırmak suretiyle

binlerce lira kazanabilirsiniz.

Her Mevsimde Bir Keşide

D i k k a t : Modern kiralık kasalarımızı mutlaka görünüz. Ayda seksen kuruşa bir kasa. Altınlarınızı, kıymetli eşyalarınızı mühim evrakınızı her tehlikeden korur.

Kasalarımız ucuzluk, kolaylık ve emniyet vasıflarını camidir. Her gün saat 9 dan 18 e kadar emrinizde, anahtarını cebiniz

TELEFONLAR : 11611 Müdürlük
17214 Mevduat
14263 Muhasebe, istihbarat, hukuk
servisleri
13605 Muamelât.

T. C.

ZİRAAT BANKASI

1955 YILI

VADELİ VADESİZ TASARRUF HESAPLARI İKRAMİYE TUTARI

Geçen yıl olduğu gibi şimdilik

1.500.000 Lira

Bu plânda gayrimenkuller, Ziraat âletleri, çeşitli eşya ve dolgun para ikramiyeleri vardır. Her çekilişe 150 liralık vâdesiz veya 250 liralık en az üç ay vadeli bir hesap açtırmak suretiyle iştirak edebilirsiniz. Fazla izahat için 491 Şube ve Ajanslarımız emrinizdedir.

*Pamuklu ve Yünlü
Kumaş satın alırken*

% 10
TENZİLÂTTAN
istifade etmek için

SÜMERBANK'ta
BİR TASARRUF HESABI
AÇTIRINIZ

AYRICA:
ZENGİN İKRAMIYE ÇEKİŞ-
LERİNE İSTİRAK EDEREK
ANKARA VE İSTANBUL'DA
A PARTMAN DAİRELERİ VE PARA İKRAMİYELERİ KAZANABİLİRSİNİZ.

SÜMERBANK

HERİS MATBAASI / 19518

DENİZCİLİK BANKASI

Mevduat İkramiyeleri

**HER 50 LİRAYA
BİR KURA NUMARASI**

Sizde bir hesap açtırınız

TÜRK TİCARET BANKASI

1955 İkramiye Planı

APARTIMAN
DAİRESİ

250.000

LIRA TUTARINDA
PARA İKRAMİYELERİ

Ayrıca
İKRAMİYELİ

GRUP MEVDUATI

Tasarruf mevzuunda bir yeniliktir.
Her 100 kişilik Gruptan

- 1 Kişiye yatırdığı paranın 3 MISLI
- 24 Kişiye muhtelif para ikramiyeleri verilir.

GRUP MEVDUATI SAHİPLERİ AYRICA Apartiman
daireleri keşidelerine İştirak ederler.

Her 150 liraya bir kura numarası

**Etibank, Türk Ticaret ve İş Bankaları ile
Milli Reasürans Şti. nin Kurduğu**

ANKARA SİGORTA ŞİRKETİ

Bütün sigortalarımızı azami emniyet ve sür'atle yapar.

Sermaye ve İhtiyatları 7.000.000 TL.

İş Merkezi : İstanbul - Galata Bankalar caddesi No. 80
ANKARA SİGORTA HANI

Telefon : Müdür 42664
Sant. 47580 - 47589

Telfrag : A N T A S
İ S T A N B U L

Türk Ekspres Bank

Kapital : 4.000.000 Türk Lirası

MERKEZİ : GALATA - İSTANBUL
ŞUBELERİ : Galata, Bahçekapı, İzmir, Bartın
AJANSLARI : Karagümrük, Kadıköy, Üsküdar,
Osmanbey, Alsancak

**Her nevi Banka muamelâtı
Yabancı memleketlerde muhabirleri vardır.**

T. C. Merkez Bankası Vaziyeti

<u>A K T İ F</u>	24/9/1955	29/10/1955	26/11/1955
Altın	401.948.054	401.969.572	402.082.380
Döviz Borçluları	170.741.659	175.346.282	173.345.030
Ufaklık Para	2.069.074	1.965.386	1.748.020
Dahildeki Muhabirler	213.359	272.575	676.868
Senetler Cüzdanı	2.499.124.283	2.577.561.344	2.624.149.393
Tahviller Cüzdanı	29.919.343	29.859.563	29.798.668
Avanslar	442.825.423	414.692.534	339.015.908
Mahsube tâbi matlubat	496.240.989	496.240.989	496.240.989
Muhtelif	126.123.188	132.225.707	137.179.060
<u>P A S İ F</u>			
Sermaye	15.000.000	15.000.000	15.000.000
İhtiyat Akçesi	44.933.448	44.933.448	44.933.448
Tedavüldeki Banknotlar	1.935.928.374	1.962.702.889	1.964.556.972
Mevduat	781.380.670	760.170.867	750.571.236
Altın Alacaklıları	154.490.264	154.511.783	154.607.435
Döviz Alacaklıları	777.531.074	789.953.167	780.626.967
Muhtelif	459.941.542	502.861.798	493.940.258
TOPLAM	4.169.205.372	4.230.133.952	4.204.236.316

EMNİYET SANDIĞI

1 9 5 5 Y I L I

TASARRUF HESAPLARI İKRAMİYELERİ :

- Çiftahavuzlarda BAHÇELİ EVLER
- APARTMAN DAİRELERİ
- Bahçellevler'de ARSALAR (20.000 liraya kadar MESKEN KREDİSİ'le birlikte)
- PARA, ÖĞRENCİ ve KÜÇÜK TASARRUF İKRAMİYELERİ

(480.000 liradan az olmamak üzere)

YARIM MİLYON LIRA

A y r ı c a

50 Kişiye **10** Sene vâdeli

1.000.000 LİRALIK

(MESKEN EDİNME KREDİSİ)

Gişelerimiz, tafsilât ve hizmet için emrinizdedir.

EMNİYET SANDIĞI

Paranızı atıl bırakmayın bankaya yatırınız.

SÜMERBANK

Sermayesi ; 200.000.000 TL.

Vadeli, vadesiz küçük cari hesaplar için yılda

10 ÇEKİLİŞ

Apartman daireleri ve çeşitli para ikramiyeleri

Ayrıca vadeli ve 6 ay çekilmeyen vadesiz mevduat sahiplerine

yünlü (halı hariç) ve pamuklu satışlarında tenzilât

Şartları gişelerimizden öğreniniz.

Her 150 Lira İçin Bir Kur'a Numarası

Umum Müdürlüğü : Ankara, Merkez Müdürlüğü : Ankara, Şubeleri : Adana, Balıkesir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Ajansları : Bahçekapı, Beyoğlu (İstanbul), Bürosu : İskenderun.

Sümerbank'ın Müesseseleri :

- Sümerbank Alım ve Satım Müessesesi - İstanbul
- Sümerbank Ateş Tuğlası Sanayii Müessesesi — Filyos
- Sümerbank Bakırköy Pamuklu Sanayii Müessesesi - İstanbul
- Sümerbank Bursa Merinos ve Hereke Yünlü ve Halı Dokuma Sanayii Müessesesi - Bursa
- Sümerbank Çimento Sanayii Müessesesi - Sivas
- Sümerbank Defterdar Yünlü Sanayii Müessesesi - Defterdar/İstanbul
- Sümerbank Deri ve Kundura Sanayii Müessesesi - Beykoz/İstanbul
- Sümerbank Ereğli Pamuklu Sanayii Müessesesi - Ereğli/Konya
- Sümerbank İzmir Basma Sanayii Müessesesi — İzmir
- Sümerbank Kayseri Pamuklu Sanayii Müessesesi - Kayseri
- Sümerbank Kendir Sanayii Müessesesi - Taşköprü
- Sümerbank Malatya Pamuklu Sanayii Müessesesi - Malatya
- Sümerbank Nazilli Basma Sanayii Müessesesi - Nazilli
- Sümerbank Pamuk Satınalma ve Çırçır Fabrikaları Müessesesi - Adana
- Sümerbank Sellüloz Sanayi Müessesesi - İzmit
- Sümerbank Sungüpeke ve Viskoza Mamülleri Sanayi Müessesesi - Gemlik
- Türkiye Demir ve Çelik Fabrikaları Müessesesi - Karabük

Sümerbank'ın Teşebbüsü :

- Kütahya Keramik Fabrikası

Alım ve Satım Müessesesinin Toptan veya

Perakende Mağazaları :

Adana, Amasya, Ankara (Yenişehir, Yenidoğan), Bursa, Burdur, Diyarbakır, Edirne, Elâzığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul (Bahçekapı, Kasım-paşa, Üsküdar ve Beyoğlu), İzmir, Kars, Konya, Kayseri, Malatya, Nazilli, Samsun, Sirt, Sivas, Trabzon, Van, Zonguldak.

Banka hizmetlerinden faydalanmağı ödemelerinizde çek kullanmağı adet ediniz

İHAP
MİLVUSİ
İSTANBUL

HEP ZİHNİMDE

**EMLAK
BANKASI**

ile
akti edeceğiniz bir
YAPI TASARRUFU MUKAVELESİ
yaptıracağınız evin % 90 ı nisbetinde
30.000 liraya kadar % 5 faiz ve 20 Sene
Vadeli Kredi Sağlamak suretiyle sizi
gayenize ulaştırır.

Bu hem sizin hem memleketin menfaatıdır.

T. C. ZİRAAT BANKASI

Kuruluş : 1863 Sermayes : 750.000.000 T.L.

Umumi Merkez Ankara 514 Şube ve Ajans

Memleketimizin en geniş teşkilâtli bankasıdır. Dünyanın her tarafında muhabirleri vardır. Çiftliği geniş ve çeşitli krediler açar. Her nevi kredi muameleleri ve banka hizmetleri yapar.

Adana - Adapazarı - Adıyaman - Afyon Ağı - Akhisar - Aksaray - Akşehir - Alaşehir - Amasya - Antakya - Antalya - Aydın - Ayvalık - Acıpayım - Adıyaman - Afşin - Ahlat - Akcaabat - Akçadağ - Akçakale - Akçakoca - Akdeğirnen - Akseki - Akya - Alaca - Alaçam - Alanya - Altınözü - Altıntaş - Aluçla - Anamur - Andirin - Ankara Ajs. - Araç - Aralık - Arapkir - Ardahan - Ardahan - Ardeşen - Arpaçay - Artova - Artvin - Aşkale - Avanos - Ayancık - Ayaç - Ayvacık - Azdavay .

Bafra - Bahçekapı - Balıkesir - Bandırma - Bayburt - Bergama - Beyoğlu - Bolu - Bulancak - Burdur - Bursa - Babaeski - Bağçe - Balâ - Balya - Bartın - Baskil - Başkale - Bayındır - Bayramic - Besni - Beşiri - Beypazarı - Beyşehir - Riga - Bigadiç - Bilecik - Bingöl - Birecik - Bismil - Bitlis - Bodrum - Boğazıyan - Bolvadin - Bor - Borçka - Boyabat - Bozcaada - Bozdoğan - Bozkır - Bozova - Bozkurt - Bozöyük - Bucak - Bulancak - Bulank - Buldan - Burhaniye - Bünyan.

Ceyhan — Cide - Cihanbeyli - Cizre.

Çankkale - Çankırı - Çorum — Çal - Çamardı - Çameli - Çamlıdere - Çan - Çatalzeytin - Çarşamba - Çatalca - Çaycuma - Çayeli - Çayıralan - Çaykara - Çekerek - Çemişkezek - Çerçes - Çermik - Çeşme - Çıldır - Çınar - Çiğcıkdağı - Çifteler - Çine - Çivril - Çorlu - Çölemerik - Çubuk - Çumra.

Denizli - Düzce - Dıyarbakır — Daday - Darende - Dağca - Demirel - Demirköy - Derik - Devell - Devrek - Devrekani - Dicle - Dikili - Dinar - Divriği - Diyadin - Doğanşehir - Doğubayazıt - Dörtöyl - Dursunbey.

Edirne - Edremit - Elâzığ - Ereğli (Konya) - Erzincan - Erzurum - Eskişehir — Eflâni - Eceabat - Egridir - Elbistan - Eleşkirt - Elmalı - Emet - Emirdağ - Erbaa - Erciş - Erdek - Ergani - Ereğil (K. D.) - Ermenek - Eruh - Eskipazar - Eşme - Eyüp - Ezine.

Fatih - Fatsa — Fethiye - Fındıklı - Finike - Foça.

G. - Antep - Gemlik - Giresun — Gazipaşa - Gebze - Gediz - Gelendost - Gelibolu - Gemerek - Genç - Gerede - Germencik - Gerze - Geyve - Göksun - Gölcük - Göle - Gölhisar - Gökioy - Gölpazarı - Gönen - Gördes - Görele - Göynük - Gülnar - Gülşehir - G. Hacıköy - Gümüşhane - Güney - Gürün.

Hacıbektaş - Hadim - Hafik - Hassa - Havza - Haymana - Hayrabolu - Hekimhan - Hendek - Hınıs - Hilvan - Hopa - Horasan - Hozat.

İğdir — İğaz - İğın - İğç.

İsparta - İnebolu - İskenderun - İstanbul (Galata) - İzmir — İktidare - İmranlı - İmroz - İncesu - İnegöl - Ipsala - Isıklip - İslahiye - İspir - İvrindi - İznik.

Karaman - Kars - Kastamonu - Kayseri - Killis - Kirikkale - Kırşehir - Kocaeli - Konya - Kütahya — Kadınhanı - Kadırlı - Kağızman - Kahta - Kalecik - Kaman - Kandıra - Kangal - Karaburun - Karabük - Karacabey - Karacasu - Karaisalı - Karahallı - Karakoçan - Karamürsel - Karapınar - Karasu - Kartal - Karayazı - Kargı - Kaş - Kavak - Keban - Keçiborlu - Keliç - Kelkit - Kemalîye - Kemalpaşa - Keskin - Keşan - Keşap - Kinik - Kirikkhan - Kırkağaç - K. Hamam - Kızıltepe - Kiğı - Killis - Kiraz - Koçanlı - Korkuteli - Koyulhisar - Kozan - Kozluk - Köyceğiz - Kula - Kulp - Kurşunlu - Kurtalan - Kuşadası - Kuyucak - Küre - Lâdik - Lâpseki - Lice - Lüleburgaz.

Malatya - Manisa - Maraş - Mardin - Merkez Md. - Mersin - Merzifon - Milâs - Muğla — Maçka - Maden - Mahmudiye - Malazgirt - Malkara - Manavgat - Manyas - Marmaris - Mazgirt - Mızıdağ - Mecidiözü - Menemen - Mengen - Mesudiye - Midyat - Mihalıççık - Mucur - Mudanya - Mudurnu - Muradiye - M. Kemalpaşa - Muş. Mut.

Nazilli - Niğde — Nallıhan - Nazimîye - Nevşehir - Niksar - Nizip - Nusaybin.

Ordu - Osmanlıye — Of - Oltu - Orhanlı - Orhangazi - Osmancık - Osmaniye - Ovacık. Ödemiş - Özalp.

Polatlı — Palu - Pasinler - Patnos - Pazar - Pazarcık - Pazaryeri - Perşembe - Pertek - Pınarbaşı - Pınarhisar - Posof - Pozantı - Pütürüm - Pütürge.

Rize — Refahiye - Reşadiye - Reyhanlı.

Sailhli - Samsun - Sarayköy - Sirt - Sinop - Sivas - Söke — Sofranbolu - Salmbeyli - Samandağı - Sandıklı - Saray - Sarayköy - Sarayönü - Sarıkamış - Sarız - Savur - Seben - Seferhisar - Senirkent - Serik - Seydişehir - Seyitgazi - Sındırgı - Silifke - Silivri - Silvan - Sırmay - Siverek - Sivrihisar - Solhan - Soma - Sorgun - Söğüt - Söke - Sungurlu - Susurluk - Suşehri - Sürmene - Sürüş - Sütçüler.

Şişli — Şabanözü - Şefaath - Ş. Karaağaç - Ş. Karahisar - Şarkışla - Şarköy - Şavşat - Şenkaya - Şır. Koçhisar - Şile - Şiran - Şuhut.

Tarsus - Tekirdağ - Tire - Tokat - Trabzon - Turgutlu - Tahmîs — Taşköprü - Taşova - Tatvan - Tavas - Tavşanlı - Tefenni - Tekman - Tercan - Terme - Tirebolu - Torbalı - Tomarza - Torul - Tortum - Tosya - Tuncell - Turhal - Tutak - Tuzluca.

Urfa - Uşak — Ulubey - Uluborlu - Ulukışla - Ulus - Uzunköprü.

Uye - Üsküdar — Ürgüp.

Van — Vakıfbekir - Varto - Vezirköprü - Viranşehir - Vize.

Yenişehir (Ankara) - Yerköy - Yozgat — Yalova - Yalvac - Yatağan - Yayladağ - Yenice - Yenişehir - Yeşilhisar - Yeşilova - Yıldızeli - Yusufeli - Yunak.

Zonguldak — Zara - Zile.

BÜROLAR : Adana — Kuruköprü - Saathane - Hal. İzmir — Çankaya - Karşıyaka - Şardıranaltı. Konya — Çarşı. Zonguldak — Çatalağızı - Klifimli - Kozlu.